

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ
RESEARCH INSTITUTE FOR TOURISM



Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και οι Επιπτώσεις στον Ελληνικό Τουρισμό

Γρηγόρης Θ. Παπανίκος



Μελέτες: 5

Αθήνα 1999

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ
RESEARCH INSTITUTE FOR TOURISM



**Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 και
οι Επιπτώσεις στον Ελληνικό Τουρισμό**

Γενιγόρης Θ. Παπανίκος

Μελέτες: 5

Αθήνα 1999

To Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ) ιδρύθηκε το 1996 με πρωτοβουλία των επιχειρηματικών φορέων, που δραστηριοποιούνται στον τομέα του τουρισμού, και με συμπαράσταση προσωπικοτήτων της οικονομικής ζωής και του πνευματικού κόσμου της χώρας.

Βασικός καταστατικός σκοπός του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων είναι η εκπόνηση επιστημονικώς θεμελιωμένων μελετών, αναφερομένων στα προβλήματα της τουριστικής οικονομίας και γενικότερα της ελληνικής οικονομίας. Πρόκειται ουσιαστικώς για μελέτες εφαρμοσμένης έρευνας που έχουν επιδίωξη την διατύπωση προτάσεων, δυνητικώς χρησίμων, για την διαμόρφωση πολιτικών προαγωγικών του τουρισμού και της οικονομίας.

Η εξασφάλιση διατηρήσιμης μακροπρόθεσμης αναπτύξεως της τουριστικής βιομηχανίας, δηλ. υγιούς αναπτύξεως που τείνει να μεγιστοποιεί μακροπρόθεσμως τις αφέλειες για το κοινωνικό σύνολο, προϋποθέτει προγραμματισμένη δράση, συνειδητές επιδιώξεις από πλευράς πολιτείας και καθορισμό τουριστικών προτύπων υποταγμένων στις αναπτυξιακές επιλογές. Με την σειρά της η προγραμματισμένη δράση, η ένταξη με άλλα λόγια των κρατικών και ιδιωτικών πρωτοβουλιών σε συγκεκριμένο, συνειδητά επιλεγμένο πλαίσιο πολιτικής, σε συγκεκριμένη εικόνα μέλλοντος για την τουριστική βιομηχανία, απαιτεί όχι μόνο φαντασία και οραματισμό, αλλά και γνώση, η οποία με την σειρά της προϋποθέτει συνεχή και σοβαρή μελέτη όλων των διαστάσεων του προβλήματος που συνοπτικώς ονομάζομε: τουριστική ανάπτυξη.

Ίσως να εμπεριέχει στοιχεία υπερβολής, αλλά εμπεριέχει και στοιχεία αληθείας, ο ισχυρισμός ότι η ήκιστα ικανοποιητική κατάσταση, που παρατηρείται στον κλάδο του τουρισμού, από όποια οπτική γωνία και αν τον θεωρήσομε, δεν είναι άσχετη με την απονοία επαρχών βασικών μελετών. Ο έγκαιρος εντοπισμός των προβλημάτων, η οριοθέτηση ενδεχομένων παθογενών καταστάσεων όχι μόνο θα είχε υποκινήσει το ενδιαφέρον της πολιτείας για την αντιμετώπιση τους, αλλά και την στάση και τις ενέργειες της ιδιωτικής πρωτοβουλίας θα είχε επηρεάσει θετικώς. Πιστεύομε, ότι τα συμπεράσματα από την μελέτη σοβαρών προβλημάτων, όπως είναι η απασχόληση του εργατικού δυναμικού, το ισοζύγιο εξωτερικών πληρωμών, η μακροχρόνια βιωσιμότητα του κλάδου και η διατήρηση αφθόνου του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, μπορούν να παράσχουν επαρχώς ισχυρούς ερεθισμούς για έγκαιρη και ορθή ενεργοποίηση των φορέων ασκήσεως της οικονομικής πολιτικής.

Εν όψει των ανωτέρω και των καταστατικών προβλέψεων του ΙΤΕΠ, το πεδίο εντός του οποίου θα κινηθεί η ερευνητική προσπάθεια του Ινστιτούτου είναι αρκετά ευρύ. Προβλήματα, όπως η ανάδειξη του τουριστικού πλούτου της χώρας, η γεωγραφική κατανομή της τουριστικής δραστηριότητας, η άμβλυνση της εποχικότητας,

ο λειτουργικός προσδιορισμός των οφίων αριστης σωρεύσεως τουριστικών δραστηριοτήτων στον χώρο κ.ο.κ., αλλά και η μελέτη προβλημάτων υποδομής, ανήκουν, εμπίπτοντα στα ερευνητικά ενδιαφέροντα του Ινστιτούτου. Στο πεδίο ερευνητικού ενδιαφέροντος του Ινστιτούτου εμπίπτουν, επίσης, και προβλήματα που, ενώ φέρουν τον μανδύα του βραχυπρόθεσμου, συνεπάγονται πολλάκις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις απροσδιορίστον μεγέθους.

Εκφράζεται η αισιόδοξη πρόβλεψη, ότι η ίδρυση και λειτουργία του Ινστιτούτου θα αποδειχθεί εξόχως δημιουργική πρωτοβουλία όχι μόνο ένεκα της συμβολής του στην κατανόηση των προβλημάτων του τουριστικού τομέα, αλλά και ένεκα της γενικότερης ερευνητικής εμπλοκής του στα καίδια προβλήματα της ελληνικής οικονομίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος Ι.Τ.Ε.Π.	11
Πρόλογος Συγγραφέα	13
Σύνοψη	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ολυμπιακοί Αγώνες και Οικονομία	
1.1.- Εισαγωγή	25
1.2.- Οικονομικές Επιπτώσεις	25
1.3.- Τουριστικές Επιπτώσεις	28
1.4.- Ανάγκες σε Καταλύματα	30
1.5.- Συμπεράσματα	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η Εμπειρία των Άλλων Πόλεων	
2.1.- Εισαγωγή	37
2.2.- Ανάθεση και Σκοποί των Ολυμπιακών Αγώνων	39
2.3.- Σίδνεϋ	40
2.4.- Βαρκελώνη	45
2.5.- Ατλάντα και Λος Άντζελες	48
2.6.- Άλλες Πόλεις	49
2.7.- Συμπεράσματα και Επιπτώσεις για την Αθήνα του 2004	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Διεθνής Τουριστική Ζήτηση	
3.1.- Εισαγωγή	55
3.2.- Υποθέσεις και Σενάρια για την Τουριστική Ζήτηση	55
3.3.- Πρόβλεψη της Τουριστικής Ζήτησης χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες	59
3.4.- Στρατηγικές Τουριστικής Αξιοποίησης των Αγώνων	64
3.5.- Εκτίμηση της Άμεσης Ζήτησης	67
3.6.- Παρακινούμενη Ζήτηση	69
3.7.- Συμπεράσματα	75

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Προσφορά Καταλυμάτων	
4.1.- Εισαγωγή	79
4.2.- Υποδομή Καταλυμάτων	79
4.3.- Υποδομή Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων κατά Κατηγορίες	85
4.4.- Εκτίμηση της Αναμενόμενης Υποδομής	89
4.5.- Συμπεράσματα	93
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Εκτίμηση της Αναγκαίας Πρόσθετης Υποδομής Καταλυμάτων	
5.1.- Εισαγωγή	97
5.2.- Ανάγκες Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων στη Διάρκεια των Αγώνων	97
5.3.- Μακροχρόνιες Ανάγκες σε Καταλύματα	99
5.4.- Διάρθρωση και Διαχείριση των Αναγκών σε Καταλύματα	101
5.5.- Συμπεράσματα	103
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Εκτίμηση των Συνολικών Οικονομικών Επιπτώσεων	
6.1.- Εισαγωγή	107
6.2.- Ολυμπιακά Έργα	108
6.3.- Χρηματικές Εισροές από Άλλοδαπούς Τουριστές	109
6.4.- Προϋπολογισμός των Αγώνων	110
6.5.- Εκτίμηση των Οικονομικών Επιπτώσεων	112
6.6.- Συμπεράσματα	113
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Γενικά Συμπεράσματα	117
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	121

ΠΙΝΑΚΕΣ

1.1. Χρονοδιάγραμμα Άμεσων Επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων	27
1.2. Συνολικό Σχέδιο Καταλυμάτων για την ΑΘΗΝΑ 2004	30
2.1. Ανάθεση και Τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, 1956-2004	40
2.2. Επισκέπτες-Θεατές των Ολυμπιακών Αγώνων του 2000 στο Σίδνεϋ κατά Περιοχή Προέλευσης (Εκτιμήσεις)	42
2.3. Επισκέπτες στην Αυστραλία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, 1994-1999	42
2.4. Αναμενόμενοι Επισκέπτες στην Αυστραλία το 2000	43
2.5. Παρακινούμενη Άφιξη Τουριστών στην Αυστραλία λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, 1994-2000	44
2.6. Τουριστική Ζήτηση της Βαρκελώνης, 1990-1997	47
2.7. Τουρίστες της Βαρκελώνης κατά Περιοχή Προέλευσης, 1990-1997 (%)	47
2.8. Ξενοδοχειακή Υποδομή της Βαρκελώνης, 1990-1997	48
3.1. Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών, 1980-1997	61
3.2. Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών Τουριστών, 1980-1997	62
3.3. Αφίξεις Αλλοδαπών Επισκεπτών λόγω των Αγώνων, 1998-2003	68
3.4. Αφίξεις Αλλοδαπών Επισκεπτών για τους Αγώνες (2004)	68
3.5. Παρακινούμενες και Συνολικές Αφίξεις Αλλοδαπών Επισκεπτών, 1998-2011 (1ο Σενάριο)	70
3.6. Παρακινούμενες και Συνολικές Αφίξεις Αλλοδαπών Επισκεπτών, 1998-2011 (2ο Σενάριο)	71
3.7. Παρακινούμενες και Συνολικές Αφίξεις Αλλοδαπών Επισκεπτών, 1998-2011 (3ο Σενάριο)	72
3.8. Συγκριτικά Περιγραφικά Στατιστικά Στοιχεία των Σεναρίων Αφίξεων, 1998-2011	73
3.9. Συγκριτικά Περιγραφικά Στατιστικά Στοιχεία των Σεναρίων Αφίξεων στην Αττική, 1998-2011	75
4.1. Μονάδες Καταλυμάτων, 1981-1997	80
4.2. Δωμάτια Καταλυμάτων, 1981-1997	82
4.3. Κλίνες Καταλυμάτων, 1981-1997	83
4.4. Ξενοδοχειακή Υποδομή του Νομού Αττικής, 1981-1997 (Μονάδες, Δωμάτια, Κλίνες)	85
4.5. Μονάδες Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων Αττικής, 1981-1997	87
4.6. Δωμάτια Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων Αττικής, 1981-1997	88

4.7. Κλίνες Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων Αττικής, 1981-1997	88
5.1. Ανάγκες Καταλυμάτων κατά τη Διάρκεια των Αγώνων (2004)	98
5.2. Αναμενόμενα Καταλύματα κατά τη Διάρκεια των Αγώνων (2004)	99
5.3. Ανάγκες Καταλυμάτων στο Σύνολο Χώρας, 1998-2011	100
5.4. Ανάγκες Καταλυμάτων Αττικής, 1998-2011	101
6.1. Ολυμπιακά έργα	109
6.2. Διαπάνες Αλλοδαπών Επισκεπτών, 1998-2011	110
6.3. Προϋπολογισμός Εσόδων Διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων	111
6.4. Προϋπολογισμός Εξόδων Διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων	111
6.5. Επίπτωση στο σύνολο της Οικονομικής Δραστηριότητας, 1998-2011	112

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

3.1. Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών, 1951-1997	59
3.2. Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών Τουριστών, 1951-1997	60
3.3. Αφίξεις και Διανυκτερεύσεις στο Νομό Αττικής, 1980-1997 (% στο σύνολο της Χώρας)	62
3.4. Προβλέψεις Αφίξεων Ελλάδος χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες, 1980-2011	63
3.5. Προβλέψεις Αφίξεων Αττικής χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες, 1980-2011	64
3.6. Συστατικά Στοιχεία του Συστήματος Μάρκετινγκ των Ολυμπιακών Αγώνων	65
3.7. Σύγκριση Σεναρίων Παρακινούμενης Ζήτησης	73
4.1. Υποδομή Καταλυμάτων στην Αττική, 1981-1997 (Ποσοστό επί του συνόλου της Χώρας)	84
4.2. Υποδομή Καταλυμάτων στην Ευρύτερη Περιοχή της Αττικής, 1981-1998 (Ποσοστό επί του συνόλου της Χώρας)	84
4.3. Υποδομή Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων στην Αττική, 1981-1997 (% επί του συνόλου των Καταλυμάτων της Αττικής)	86
4.4. Πρόβλεψη Κλινών Καταλυμάτων στην Αττική, 1981-2011	90
4.5. Πρόβλεψη Κλινών Καταλυμάτων στην Ελλάδα, 1961-2011	91
4.6. Πρόβλεψη Κλινών Καταλυμάτων στην Αττική, 1981-2011 (12% των Προβλέψεων στο Σύγολο της Χώρας)	92
4.7. Πρόβλεψη Κλινών Καταλυμάτων στην Αττική, 1981-2011 (Σενάριο Βαρκελώνης)	93

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΙΤΕΠ

Η ανάθεση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα είναι δεδομένο ότι τόσον κατά τον χρόνο τελέσεως των όσον και για ορισμένο διάστημα προ των αγώνων και, ιδίως, μετά τους αγώνες θα προκαλέσει έξαρση ζητήσεως κλινών στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας. Η έξαρση θα είναι ιδιαιτέρως έντονη κατά το χρονικό διάστημα διεξαγωγής των αγώνων. Πρόκειται για ζήτηση, η οποία σε πολύ υψηλό ποσοστό είναι έκτακτης, παροδικής φύσεως. Πέραν του χαρακτηριστικού αυτού, της παροδικότητας, υπάρχει η τάση, όπως δείχνει η διεθνής εν προκειμένω εμπειρία, να υπερτιμάται η αναμενόμενη λόγω των αγώνων ζήτηση. Η αισιοδοξία αποτελεί χαρακτηριστικό εγγενές στην διαδικασία εκτιμήσεως της αναμενόμενης ζητήσεως σε τέτοιες συνθήκες.

Το παροδικό της ζητήσεως, αλλά και το ενδεχόμενο υπερεκτιμήσεως αυτής, συνιστούν παράγοντες που χρήζουν ιδιαίτερης μελέτης και προσοχής, διότι είναι πιθανόν να οδηγήσουν σε μόνιμη αύξηση της προσφοράς καταλυμάτων πολύ μεγαλυτέρας από την πράγματι απαιτούμενη. Αυτό για λόγους προφανείς συνιστά σπατάλη κοινωνικών πόρων (δημοσιογία αργούσας δυναμικότητας κλινών) αλλά και σοβαρή απειλή για την βιωσιμότητα του τοπικού ξενοδοχειακού δυναμικού.

Για το λόγο αυτό, το ΙΤΕΠ θεώρησε ότι όφειλε να προβεί σε διερεύνηση του θέματος, ώστε να φωτισθούν κατά τρόπο αντικειμενικό όλα τα ανακύπτοντα ζητήματα τόσον από την πλευρά της ζητήσεως όσον και από την πλευρά της προσφοράς κλινών. Σκοπός είναι η αποφυγή δημοσιογίας τυχούσας πλεονάζουσας προσφοράς, αλλά και η διατύπωση ζεαλιστικών προτάσεων για την αντιμετώπιση της πιθανής ζητήσεως, ώστε από της πλευράς αυτής να προκύψει ωφέλεια για το διεθνές κύρος της χώρας και την ικανότητά της να αντιμετωπίζει επιτυχώς τέτοιες μείζονος σημασίας ευθύνες.

Είναι προφανές, ότι το αντικείμενο της μελέτης επελέγη να είναι στενό, αφιερωμένο αποκλειστικά στην ξενοδοχειακή υποδομή. Η επέκταση της μελέτης σε θέματα γενικών υποδομών και οργανωτικής φύσεως διαστάσεις, που άπτονται μας επιτυχούς διεξαγωγής τέτοιων αγώνων, δεν ήταν, το γεννήσιον, εφικτή από πλευράς ΙΤΕΠ.

Εκφράζεται η ελπίδα ότι τα συμπεράσματα της μελέτης θα αποδειχθούν χρήσιμα τόπον για τους φορείς της κυβερνητικής πολιτικής, όσον και για τους ιδιωτικούς φορείς προσφοράς των σχετικών καταλυματικής φύσεως υπηρεσιών.

Μάρτιος 1999

Παν. Γ. Παυλόπουλος

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτελούν το πιο σημαντικό αθλητικό γεγονός στον κόσμο. Η καλή προετοιμασία στην οργάνωση τέτοιων Αγώνων απαιτεί σημαντικές επενδύσεις σε έργα υποδομής, αθλητικών και όχι μόνο, μεγάλες δαπάνες στην οργάνωση των Αγώνων και μεγάλη συμμετοχή των κατοίκων της πόλης που τους φιλοξενεί σε εθελοντική βάση. Αυτός είναι και ο λόγος που η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή αποφασίζει αρκετό χρόνο πριν την ανάθεση των Αγώνων σε μάսα συγκεκριμένη πόλη, συνήθως επτά χρόνια, για να δοθεί η δυνατότητα της καλύτερης δυνατής οργάνωσης.

Εκτός από το αθλητικό μέρος των Αγώνων, υπάρχουν σημαντικές κοινωνικές, πολιτιστικές, εθνικές και κυρίως οικονομικές επιπτώσεις οι οποίες θα πρέπει να συνεκτιμηθούν από την πόλη που θέτει υποψηφιότητα για την τέλεσή τους. Οι επιπτώσεις δεν είναι ανεξάρτητες από τις επιλογές που κάνουν τόσο η κυβέρνηση όσο και οι άμεσα εμπλεκόμενοι.

Η σημαντικότερη οικονομική επίπτωση των Αγώνων είναι η τουριστική. Μάλιστα, θεωρείται τόσο σημαντική που πολλές χώρες θεωρούν την Ολυμπιάδα μάς μεγάλη ευκαιρία τουριστικής ανάπτυξης. Οι Αγώνες δίνουν μάλιστη στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών με την προϋπόθεση ότι η προβολή που τυγχάνει η χώρα από τους Αγώνες αξιοποιείται κατά τον καλύτερο τρόπο μέσα από ένα καλά σχεδιασμένο στρατηγικό σχέδιο μάρκετινγκ.

Σκοπός της παρούσης μελέτης είναι η εκτίμηση των επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων στον ελληνικό τουρισμό, ιδιαίτερως στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών για την περιοχή της Αττικής και για το σύνολο της χώρας. Η μελέτη οργανώνεται σε επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο εξετάζεται πολύ περιληπτικά η οικονομική πτυχή των Ολυμπιακών Αγώνων, με έμφαση στην τουριστική. Στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζεται και το μέρος του φακέλου της ελληνικής υποψηφιότητας που αφορά τις υποδομές καταλυμάτων.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται η εμπειρία των άλλων πόλεων που οργάνωσαν Ολυμπιάδες στο δεύτερο μισό του παρόντος αιώνα. Έμφαση δίνεται στις Ολυμπιάδες του Σίδνεϋ το 2000 και της Βαρκελώνης το 1992. Η εμπειρία των δύο αυτών πόλεων μπορεί να φανεί χρήσιμη στην Αθήνα.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η πρόβλεψη για τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών. Σύμφωνα με το επικρατέστερο σενάριο, οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα προσθέσουν ετησίως 440 χιλιάδες αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στο σύνολο της χώρας. Όσον αφορά στην Αττική, πρόβλημα θα μπορούσε να δημουργηθεί από τις αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών-θεατών στη διάρκεια των Αγώνων που μπορεί και πρέπει να αντιμετωπισθεί με προσωρινά καταλύματα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζονται οι υποδομές καταλυμάτων στην Αττική, στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής και στο σύνολο της χώρας. Στο ίδιο κεφάλαιο γίνεται και η πρόβλεψη των αναμενόμενων κλινών, τόσο στην Αττική όσο και στο σύνολο της χώρας για την περίοδο 1998-2011.

Οι προβλέψεις των αφίξεων αλλοδαπών σε συνδυασμό με τις προβλέψεις των αναμενόμενων υποδομών καταλυμάτων δίνουν τις ανάγκες σε πρόσθετες υποδομές. Οι εκτιμήσεις αυτών των αναγκών παρουσιάζονται στο πέμπτο κεφάλαιο. Το βασικό συμπέρασμα της μελέτης είναι ότι θα υπάρχει επάρκεια καταλυμάτων, τόσο στη διάρκεια των Αγώνων όσο και για την ικανοποίηση της μακροχρόνιας ζήτησης καταλυμάτων.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες, εκτός από τις τουριστικές επιπτώσεις, έχουν σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα και στην απασχόληση. Οι εκτιμήσεις αυτών των επιπτώσεων παρουσιάζονται στο έκτο κεφάλαιο της μελέτης.

Τα γενικά συμπεράσματα της μελέτης δίνονται στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο. Στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζονται και οι περιορισμοί (προβλήματα) της μελέτης που οριοθετούν το πλαίσιο εργηνείας των αποτελεσμάτων.

Η παρούσα μελέτη χρηματοδοτήθηκε από το Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων (ΙΤΕΠ). Η εκπόνηση της μελέτης έγινε από το Αθηναϊκό Ινστιτούτο Εκπαίδευσης και Έρευνας (ΑΘ.ΙΝ.Ε.Ε.) Ο συγγραφέας ευχαριστεί τον καθηγητή Παναγιώτη Γ. Παυλόπουλο, Γενικό Διευθυντή του ΙΤΕΠ, για τη συνεισφορά του στο σχεδιασμό και στη συνολική παρακολούθηση της μελέτης. Επίσης, χρήσιμες ήταν οι συζητήσεις με τα μέλη του Δ.Σ. της ΠΟΞ και το Διευθυντή της κ. Κυριάκο Ρεόργε. Πολύτιμη ήταν η βοήθεια της κας Σοφίας Πανούση. Όσον αφορά στο Σίδνεϋ, πολύτιμες πληροφορίες για τη μελέτη προσέφεραν η κα Janet Cahill, από την Επιτροπή

Τουρισμού της Αυστραλίας (Australian Tourist Commission) και ο καθηγητής Laurence Chalip (Griffith University). Ο συγγραφέας θα ήθελε να ευχαριστήσει και τους καθηγητές Δημήτριο Γαργαλιάνο (Πανεπιστήμιο Θράκης) και Γιώργο Καρλή (Πανεπιστήμιο Οττάβας) για τη βοήθειά τους. Τα στοιχεία που χρησιμοποιήθηκαν προέρχονται από τον ΕΟΤ και την ΕΣΥΕ. Όσον αφορά στα στοιχεία χρήσιμες ήταν οι συζητήσεις που είχαμε με την κα Φλώρα Θιακού από τον ΕΟΤ και με την κα Γεωργία Φιλιππούλου από την ΕΣΥΕ. Τέλος, οι συνεργάτες του ΑΘΙΝΕΕ, Γεωργία Γιαννουλίδην και Ούρσουλα Παπαϊωάννου βοήθησαν στη συλλογή και στην επεξεργασία των στατιστικών στοιχείων, ενώ την επιμέλεια του κειμένου είχε η Στεφανία-Μαρίνα Γιαννακάκη.

Ο συγγραφέας φέρει την αποκλειστική ευθύνη τόσο για την προσέγγιση που ακολουθήθηκε όσο και για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων.

Γρηγόρης Θ. Παπανίκος

Πρόεδρος
Αθηναϊκού Ινστιτούτου
Εκπαίδευσης και Έρευνας
(ΑΘ.ΙΝ.Ε.Ε.)

ΣΥΝΟΨΗ

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι ένα ειδικό αθλητικό γεγονός, το μεγαλύτερο στον κόσμο, το οποίο από τουριστικής πλευράς αποτελεί πρόκληση για την χώρα υποδοχής. Δεν είναι δε λίγες οι περιπτώσεις που ο βασικός λόγος για τον οποίο μάλιστα θέτει υποψηφιότητα για την τέλεση των Αγώνων είναι η τουριστική της ανάπτυξη. Είναι, λοιπόν, πάρα πολύ σημαντική η εξέταση των τουριστικών επιπτώσεων που θα έχει η τέλεση των Αγώνων του 2004 στην Αθήνα και σε ολόκληρη την Ελλάδα.

Αντικειμενικός σκοπός της μελέτης είναι η εκτίμηση των επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στον Ελληνικό Τουρισμό, με ιδιαίτερη έμφαση στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής και ο σχεδιασμός των στρατηγικών προώθησης-προβολής που θα μεγιστοποιήσουν τα οφέλη για τον Ελληνικό Τουρισμό. Οι επιπτώσεις αυτές δεν περιορίζονται μόνο στο έτος που θα τελεσθούν οι αγώνες, αλλά εκτείνονται σε μια σχετικώς μακρά χρονική περίοδο που ξεκινά σχεδόν από την ανάθεση των αγώνων και φθάνει μέχρι και επτά χρόνια μετά τους αγώνες (1998-2011).

Η εμπειρία των πόλεων που έχουν αναλάβει την διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων έχει δείξει ότι συνήθως υπερεκτιμώνται οι άμεσες τουριστικές επιδράσεις. Το αποτέλεσμα είναι η δημοουργία πλεονάζουσας προσφοράς καταλυμάτων που συνεπάγεται σπατάλη πόρων για την κοινωνία και μείωση της απόδοσης του επενδυόμενου κεφαλαίου για τον ίδιωτη τουριστικό επιχειρηματία.

Απαιτείται, όμως, ιδιαίτερη προσοχή, όταν μεταφέρεται η εμπειρία των άλλων πόλεων λόγω των σημαντικών ιδιαιτεροτήτων που χαρακτηρίζουν την κάθε περίπτωση. Για παράδειγμα, οι δύο πόλεις των ΗΠΑ, Ατλάντα και Λος Άντζελες, στηριχτηκαν περισσότερο στον εσωτερικό τουρισμό, ο οποίος απεδείχθη και κατώτερος του αναμενόμενου. Όσον αφορά στην Αθήνα, οι δύο πόλεις η εμπειρία των οποίων θα μπορούσε κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις να φανεί χρήσιμη, είναι το Σίδνεϋ και η Βαρκελώνη. Η μεν πρώτη διότι είναι η πιο πρόσφατη η δε δεύτερη διότι είναι Ευρωπαϊκή και με κάποια κοινά χαρακτηριστικά με την Αθήνα.

Η πιο σημαντική επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας είναι η αναμενόμενη αύξηση της άμεσης και παρακινούμενης διεθνούς τουριστικής ζήτησης. Η άμεση ζήτηση αποτελείται από όλους εκείνους που θα επισκεφθούν την Αθήνα αποκλειστικά για τους Αγώνες, είτε πριν από αυτούς, είτε στη διάρκεια των Αγώνων. Η παρακινούμενη ζήτηση αποτελείται από όλους τους επισκέπτες που θα έρθουν στην Ελλάδα λόγω της μεγάλης προβολής που θα τύχει η Αθήνα και η Ελλάδα από την τέλεση των Αγώνων.

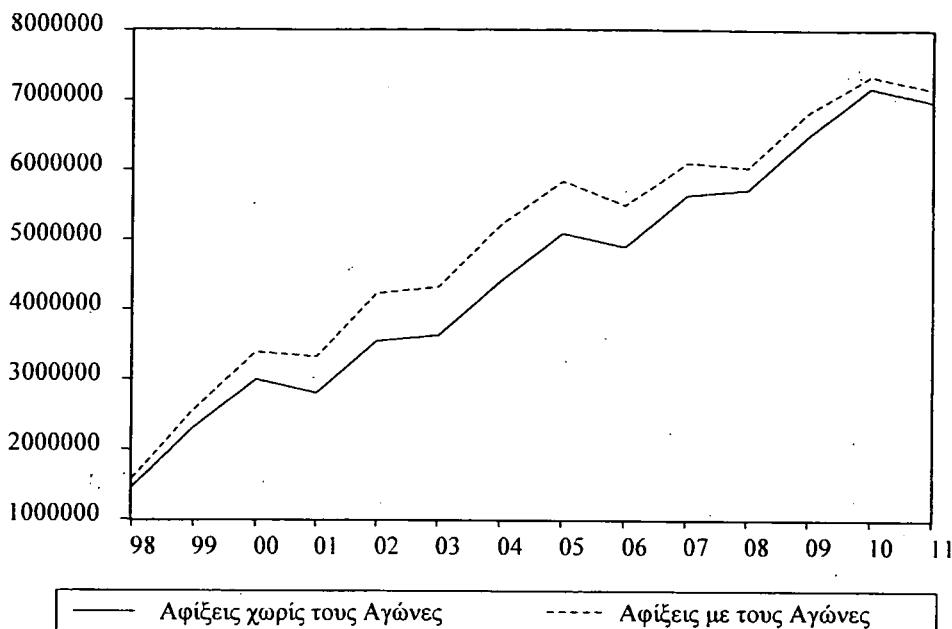
Στον Πίνακα 1 δίνεται ο αριθμός της άμεσης ζήτησης. Πριν τους Αγώνες θα αφιχθούν στην Αττική 24 χιλιάδες αλλοδαποί επισκέπτες και στη διάρκεια των Αγώνων 87 χιλιάδες. Όσον αφορά στην παρακινούμενη άφιξη αλλοδαπών τουριστών στη διάρκεια των Αγώνων αυτές εκτιμώνται ότι θα ανέρχονται στις 60 χιλιάδες. Συνολικά δηλαδή θα επισκεφτούν την Αθήνα την περίοδο των Αγώνων 147 χιλιάδες αλλοδαποί επισκέπτες, οι οποίοι και θα πρέπει να φιλοξενηθούν σε κάθε είδους καταλύματα, συμπεριλαμβανομένου και του Ολυμπιακού Χωριού. Την περίοδο των Αγώνων η συντριπτική πλειοψηφία των επισκεπτών θα είναι είτε φίλαθλοι (50 χιλιάδες), είτε παρακινούμενοι επισκέπτες (60 χιλιάδες).

Πίνακας 1 Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων

Χρονική Περίοδος	Αριθμός	Κατηγορία
Πριν τους Αγώνες (1998-2003)	24.000	Μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, Διεθνών Ομοσπονδιών, Χορηγοί, Αθλητές, Θεατές,
Κατά τη Διάρκεια των Αγώνων (Αύγουστος 2004)	87.000	Ολυμπιακή Οικογένεια, Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Χορηγοί, Αθλητές, Επίσημοι και Θεατές
Μετά τους Αγώνες (2005-2011)	0	
Σύνολο	111.000	

Η πιο σημαντική κατηγορία αλλοδαπών επισκεπτών είναι οι παρακινούμενοι τουριστές που θα έρθουν στην Ελλάδα για μία μακρά χρονική περίοδο, 1998-2011. Στο Διάγραμμα 1 δίνονται ο αριθμός των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών που θα έρχονται στην Ελλάδα χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες (συνεχής γραμμή) και οι συνολικές αφίξεις λόγω των Αγώνων (διακεκομμένη γραμμή).

Διάγραμμα 1
Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών



Η διαφορά δίνει την αύξηση στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων. Το σύνολο των παρακινούμενων αλλοδαπών που θα επισκεφτούν την Ελλάδα την περίοδο 1998-2011 ανέρχεται στα 6 εκατομμύρια. ή κατά μέσο όρο 440 χιλιάδες επιπλέον αλλοδαποί τουρίστες ετησίως.

Όπως είναι αναμενόμενο, οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν θα αφήσουν ανέπαφη την προσφορά των υποδομών καταλυμάτων. Οι προσδοκίες των επενδυτών θα οδηγήσουν σε μία αύξηση της προσφοράς. Σύμφωνα με το κεντρικό σενάριο, η πρόβλεψη της μελέτης είναι ότι η προσφορά καταλυμάτων θα αυξηθεί στην περιοχή της Αττικής από 70 χιλιάδες κλίνες το 1997 στις 85 χιλιάδες το 2004 και περίπου στις 100 χιλιάδες μέχρι το 2011. Οι κλίνες αυτές περιλαμβάνουν τόσο τις ξενοδοχειακές όσο και άλλες, μη ξενοδοχειακές κλίνες. Η αύξηση της αναμενόμενης προσφοράς συμπεριλαμβάνει και τις ήδη προγραμματισμένες κλίνες στο αεροδρόμιο των Σπάτων και την επαναλειτουργία ξενοδοχείων που είχαν κλείσει.

Η διαφορά μεταξύ της αναμενόμενης προσέλευσης αλλοδαπών τουριστών και της αναμενόμενης αύξησης της υποδομής δίνει τις ανάγκες σε νέες πρόσθετες υποδομές καταλυμάτων. Δύο είναι τα βασικά ερωτήματα. Πρώτον, θα μπορέσει η Αθή-

να να ικανοποιήσει τη ζήτηση καταλυμάτων στη διάρκεια των Αγώνων; Δεύτερον, απαιτείται αύξηση της προσφοράς καταλυμάτων για να ικανοποιηθεί η επιπλέον ζήτηση στο σύνολο της χώρας και στην Αττική;

Ο Πίνακας 2 δίνει τις ανάγκες καταλυμάτων κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Την περίοδο αυτή αναμένονται 147 χιλιάδες αλλοδαποί επισκέπτες, αλλά 128,5 χιλιάδες θα έχουν ανάγκη καταλύματος. Οι άλλοι θα φιλοξενηθούν στο Ολυμπιακό Χωριό (15 χιλιάδες), σε κατασκηνώσεις και φοιτητικές εστίες (4 χιλιάδες).

Πίνακας 2
Ανάγκες Καταλυμάτων κατά
τη Διάρκεια των Αγώνων (2004)

Κατηγορία Επισκεπτών	Αριθμός	Ανάγκες σε Καταλύματα
Ολυμπιακή Οικογένεια	6.500	6.500
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	12.000	8.000
Χορηγοί	4.000	4.000
Αθλητές / Επίσημοι	15.000	0
Θεατές	50.000	50.000
Παρακινούμενοι Τουρίστες	60.000	60.000
Σύνολο	147.000	128.500

Η προσφορά καταλυμάτων ανέρχεται σε 154,5 χιλιάδες κλίνες που συμπεριλαμβάνουν τις 85 χιλιάδες κλίνες της Αττικής, τις 39 χιλιάδες της ευρύτερης περιοχής, τις 5 χιλιάδες σε κρουαζιερόπλοια και τις 26 χιλιάδες κλίνες σε μη καταγεγραμμένα καταλύματα ιδιωτών, όπως διαμερίσματα και σπίτια.

Η σύγκριση της αναμενόμενης ζήτησης και προσφοράς οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν θα υπάρξει καμία ανάγκη νέων κλινών για την αντιμετώπιση της ζήτησης αιχμής στην Αττική την περίοδο των Αγώνων.

Ο Πίνακας 3 παρουσιάζει τις εκτιμήσεις της μελέτης για τις μακροχρόνιες ανάγκες καταλυμάτων στην περιοχή της Αττικής και στο σύνολο της Ελλάδος. Από τις εκτιμήσεις της μελέτης προκύπτει το συμπέρασμα ότι η αναμενόμενη προσφορά καταλυμάτων επαρκεί για την ικανοποίηση της αναμενόμενης ζήτησης καταλυμάτων τόσο στην Αττική όσο και στην Ελλάδα. Αν υπάρχει κάποια ανάγκη αυτή αφορά το

2004, το έτος τέλεσης των Αγώνων, η οποία όμως θα πρέπει και μπορεί να αντιμετωπισθεί με προσωρινά καταλύματα. Το 2011, το τελευταίο έτος της ανάλυσης, οι ανάγκες σε κλίνες θα ανέρχονται σε 103 χιλιάδες για την Αττική ενώ η προσφορά θα ανέρχεται στις 100 χιλιάδες. Για το σύνολο της χώρας οι αντίστοιχοι αριθμοί είναι 858 και 834 χιλιάδες.

Μία από τις δεσμεύσεις της οργανώτριας πόλης είναι η διάθεση ξενοδοχειακών καταλυμάτων υψηλών κατηγοριών, πολυτελείας και πρώτης κατηγορίας, για τα μέλη της ΔΟΕ, τους χορηγούς και τους ανθρώπους των μέσων επικοινωνίας. Η Αττική, με την ευρύτερη περιοχή, μπορεί να ικανοποιήσει μία ζήτηση για τέτοιας κατηγορίας καταλύματα της τάξης των 15 χιλιάδων δωματίων. Απαραίτητη, όμως, προϋπόθεση είναι η σωστή διαχείριση των καταλυμάτων, ιδιαίτερως η έγκαιρη δέσμευσή τους για τις ανάγκες των Ολυμπιακών Αγώνων.

Πίνακας 3
Ανάγκες Καταλυμάτων Αττικής και
Σύνολο Χώρας, 1998-2011
(χιλιάδες)

Έτος	Ζήτηση Αττικής	Προσφορά Αττικής	Ανάγκες σε Νέες Κλίνες Αττικής	Ζήτηση Ελλάδος	Προσφορά Ελλάδος	Ανάγκες σε Νέες Κλίνες Ελλάδος
1998	69	72	0	579	596	0
1999	75	74	1	628	613	15
2000	83	76	6	669	634	20
2001	82	78	0	666	652	0
2002	90	80	3	711	670	6
2003	95	82	3	716	687	0
2004	112	85	14	761	705	15
2005	116	87	2	792	725	11
2006	108	89	0	775	743	0
2007	113	91	0	805	761	0
2008	112	93	0	802	778	0
2009	107	95	0	842	796	0
2010	104	98	0	868	816	0
2011	103	100	0	858	834	0

Εκτός από τις τουριστικές επιδράσεις και φυσικά λόγω αυτών, οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα έχουν και άλλες, οικονομικές και μη οικονομικές, επιδράσεις. Οι Αγώνες θα επιταχύνουν το ρυθμό αγάπτυξης της οικονομίας δημουργώντας προσωρινές

και μόνιμες θέσεις εργασίας και αυξάνοντας την παραγωγικότητα όλων των συντελεστών της παραγωγής. Στον Πίνακα 4 δίνονται οι εκτιμήσεις για την επίπτωση στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν και στην απασχόληση.

Πίνακας 4
Επίπτωση στο ΑΕΠ και
στην Απασχόληση, 1998-2011
(δισεκατομμύρια δραχμές)

Χρονική Περίοδος	ΑΕΠ (δισ. 1999)	Μέση Ετήσια Αύξηση στο ΑΕΠ (%)	Απασχόληση (χιλιάδες)
1998-2003	1.940	0,8	204
2004	770	2,0	81
2005-2011	1.515	0,6	160
Σύνολο	4.225	11,1	445

Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ την περίοδο πριν τους αγώνες θα είναι 0,8%, δημοσιογράφωντας 204 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Το 2004 ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης θα είναι 2%, δημοσιογράφωντας 81 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Μετά τους Αγώνες και μέχρι το 2011, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ θα είναι 0,6% ετησίως, δημοσιογράφωντας 160 χιλιάδες θέσεις εργασίας για όλη την περίοδο των επτά ετών (2005-2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

**Ολυμπιακοί Αγώνες
και Εικονογράφηση**

1.1. Εισαγωγή

Η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων σε μία πόλη αποτελεί το μεγαλύτερο αθλητικό γεγονός του κόσμου, αλλά και σημαντικό οικονομικό, κοινωνικό και πολιτιστικό γεγονός, η αξιοποίηση του οποίου δύναται να έχει μακροχρόνιες ευεργετικές επιπτώσεις σε ολόκληρη τη χώρα.

Οι οικονομικές επιπτώσεις από την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων είναι πάρα πολύ σημαντικές, αν αναλογισθεί κανείς ότι για ένα γεγονός που λαμβάνει χώρα σε διάστημα δύο περίπου εβδομάδων απαιτείται μία δεκαετής προετοιμασία, συμπεριλαμβανομένου και του χρόνου για τη σύνταξη του φακέλου της υποψηφιότητας. Οι δε οικονομικές επιπτώσεις εκτείνονται πολλά χρόνια μετά τους Αγώνες. Η εμπειρία των πόλεων που έχουν τελέσει Ολυμπιακούς Αγώνες έχει δείξει ότι ο σωστός σχεδιασμός και η προβολή μπορεί να τους καταστήσει υπολογίσιμο παράγοντα ανάπτυξης για μία μακρά χρονική περίοδο. Κινητήριος μοχλός αυτής της ανάπτυξης είναι η αναμενόμενη αύξηση στην τουριστική κίνηση που έχει διάρκεια πολύ μεγαλύτερη από τους Αγώνες. Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να εξετασθούν, πολύ περιληπτικά, η φύση των οικονομικών και τουριστικών επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων.

Το κεφάλαιο οργανώνεται σε πέντε μέρη. Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζονται οι οικονομικές επιπτώσεις των Αγώνων. Στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου δίνονται οι επιπτώσεις στην τουριστική αγορά. Στο τέταρτο μέρος του κεφαλαίου παρατίθενται οι ανάγκες σε καταλύματα λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, όπως προκύπτουν από το περιεχόμενο του φακέλου της ελληνικής υποψηφιότητας. Τέλος, στο πέμπτο μέρος του κεφαλαίου δίνονται τα συμπεράσματα.

1.2. Οικονομικές Επιπτώσεις

Η οικονομική ανάλυση του αθλητισμού αποτελεί ένα νέο αντικείμενο της οικονομικής επιστήμης.¹ Η σημαντική αύξηση της οικονομικής σπουδαιότητας του αθλητισμού κέντρισε, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, το ενδιαφέρον της οικονομικής επιστήμης και είχε ως αποτέλεσμα τη συστηματική μελέτη της αθλητικής αγοράς.² Οι με-

1. Δεν χρησιμοποιείται ο όρος κλάδος διότι δεν θεωρείται δόκιμος. Η οικονομική ανάλυση του αθλητισμού διαπερνά όλους τους κλάδους της οικονομικής επιστήμης. Πάντως, τα οικονομικά του αθλητισμού θα μπορούσαν να ανήκουν στον κλάδο της βιομηχανικής οργάνωσης (industrial organization). Βλέπε το βιβλίο των Cebula & Belton (1997) για μία οικονομική ανάλυση του αθλητισμού και Παπανίκος (1996a).

2. Διάφορες μελέτες προσπάθησαν όχι μόνο να ορίσουν και να μετρήσουν το μέγεθος της “αθλητικής βιομηχανίας”, αλλά και να εκτιμήσουν τη συνολική οικονομική της επίπτωση. Για παραδειγμα, βλέπε τις μελέτες Meek (1997) και Henley Centre (1992 & 1986). Για την Ελλάδα, βλέπε τη μελέτη του ΚΕΠΕ (1994). Ο προβληματισμός γύρω από το μέγεθος των επιπτώσεων έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών μελετών: Archer (1984), Davidson & Schaffer (1980), Fletcher (1989) και Gitelson *et al* (1988).

λέτες αυτές αφορούσαν, είτε την επίδραση που είχε ο αθλητισμός στο σύνολο της οικονομίας (οικονομική μεγέθυνση και απασχόληση), είτε αφορούσαν τη μελέτη της προσφοράς και ζήτησης ενός συγκεκριμένου αθλήματος (προσδιοριστικοί παράγοντες της ζήτησης ενός ποδοσφαιρικού αγώνα).³ Ο προβληματισμός γύρω από το μέγεθος των επιπτώσεων έχει αποτελέσει το αντικείμενο πολλών μελετών μεθοδολογικών, αλλά και περιπτώσεων αθλητικών γεγονότων, βλέπε, μεταξύ άλλων, τις μελέτες των Archer (1984), Burns *et al* (1986), Davidson & Schaffer (1980), Fletcher (1989), Gitelson *et al* (1988), Mak (1989), Murphy & Carmichael (1991), Ritchie & Aitken (1984), Sandomir (1988), Sutton *et al* (1998), Turco (1997 & 1993), Turco & Kelsey (1992), Wang & Irwin (1993) και Yardley *et al* (1990).

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να ταξινομηθούν ως ένα ειδικό γεγονός (*hallmark event*) με περιορισμένη χρονική διάρκεια (2 εβδομάδες), αλλά με σημαντικές μακροχρόνιες επιδράσεις, τουλάχιστον μας δεκαετίας. Η οικονομική επίδραση των ειδικών αθλητικών εκδηλώσεων έχει γίνει αντικείμενο πολλών μελετών, κυρίως διότι αποτελεί σημαντικό προσδιοριστικό παράγοντα για την ανάληψη και τέλεση αυτών των γεγονότων. Από μακροοικονομικής σκοπιάς, οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να αναλυθούν ως μία θετική διαταραχή της ζήτησης (positive demand shock), η οποία αρχίζει από τη χρονική περίοδο που ανατίθενται οι αγώνες στην πόλη και τελειώνει με την τέλεση των αγώνων. Οι δαπάνες κατασκευής διαφόρων έργων υποδομής για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, οι αφέξεις αλλοδαπών τουριστών και οι πωλήσεις εισιτηρίων και τηλεοπτικών δικαιωμάτων των Αγώνων αποτελούν πηγές αύξησης της συνολικής ζήτησης. Η επίδραση της αύξησης της ζήτησης μπορεί να ταξινομηθεί σύμφωνα με το κριτήριο των χρονικών φάσεων των αγώνων στις ακόλουθες τρεις κατηγορίες:

- Περίοδος της προετοιμασίας (1998 - 2004)
- Περίοδος των Αγώνων (2004-2005)
- Περίοδος μετά τους Αγώνες (2005 - 2011)

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες έχουν σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας και στην οικονομική ευημερία των κατοίκων. Οι επιδράσεις αυτές, όμως, επηρεάζουν την περιοχή που γίνονται οι αγώνες και όχι τόσο το σύνολο της χώρας, δημοσιογόντας σημαντικά προβλήματα ισοκατανομής των οπιωνδήποτε οικονομικών αφελειών που μπορεί να προκύψουν από τους αγώνες. Όσο μεγαλύτερη είναι η χώρα σε έκταση και σε πληθυσμό, τόσο μεγαλύτερη είναι και η διαφοροποίηση των επιδράσεων μεταξύ των περιφερειών. Πάντως, στην περίπτωση της Ελλάδος, η μικρότερη σε πληθυσμό και σε έκταση χώρα που της ανατέθηκε η

3. Βλέπε Papanikos (1993) για μια συνοπτική ανασκόπηση της μακροοικονομικής και μακροοικονομικής ανάλυσης της αθλητικής αγοράς.

οργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων, το σύνολο της χώρας μπορεί να θεωρηθεί ως μία περιφέρεια που θα αφεληθεί συνολικά από τους Αγώνες.

Η οικονομική ανάλυση των Ολυμπιακών Αγώνων βασίζεται πάνω στις επιδράσεις τριών κατηγοριών δραστηριοτήτων:

- Δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια των αγώνων, όπως προβολή των αγώνων και πώληση εισιτηρίων.
- Κατασκευαστικές δραστηριότητες για τη δημιουργία της κατάλληλης υποδομής, αναγκαίας για την τέλεση των αγώνων, όπως γηπέδων, ολυμπιακού χωριού, κεντρού τύπου και τηλεόρασης και μέσων μεταφοράς.
- Διεθνείς τουριστικές επισκέψεις, είτε για την παρακολούθηση των αγώνων, είτε λόγω της προβολής της πόλης-χώρας.

Οι οικονομικές επιδράσεις των δραστηριοτήτων αυτών έχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις όσον αφορά στον χρονικό ορίζοντα των τριών περιόδων που αναφέρθηκαν παραπάνω. Στον Πίνακα 1.1 δίνονται οι χρονικές επιδράσεις των τριών δραστηριοτήτων, χρησιμοποιώντας ως σημείο χρονικής αναφοράς τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας το 2004. Να σημειωθεί ότι η τρίτη στήλη του Πίνακα αναφέρεται στις δραστηριότητες των Ολυμπιακών Αγώνων. Είναι πολύ πιθανό και αναμενόμενο ότι μετά, αλλά και πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες, θα γίνουν πολλές διεθνείς αθλητικές συναντήσεις. Οι δραστηριότητες αυτές συμπεριλαμβάνονται στην κατηγορία των διεθνών επισκέψεων.

Πίνακας 1.1 Χρονοδιάγραμμα Άμεσων Επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων

Φάσεις	Δραστηριότητες	Κατασκευαστικές	Αγώνες	Διεθνείς Επισκέψεις
Προετοιμασίας (1999-2004)	ΝΑΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
Περίοδος των Αγώνων (2004-2005)	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
Περίοδος μετά τους Αγώνες (2005-2011)	ΟΧΙ	ΟΧΙ	ΝΑΙ	

Η μόνη δραστηριότητα, της οποίας οι επιπτώσεις διαρκούν και στις τρεις χρονικές περιόδους είναι του διεθνούς τουρισμού.⁴ Μάλιστα, όπως θα δούμε σε παρακάτω κεφάλαια, η δραστηριότητα αυτή θεωρείται τόσο σημαντική που δεν είναι λίγες οι φορές που δίνονται λανθασμένες (υπερτιμημένες) εκτιμήσεις για το ακριβές μέγεθος

4. Η αξιολόγηση των τουριστικών επιπτώσεων των ειδικών αθλητικών γεγονότων, όπως είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες, γίνεται στη μελέτη του Faulkner (1993).

αυτή της επίπτωσης. Ακόμη και στην πολυδιαφημισμένη από εμπορικής (οικονομακής) πλευράς Ολυμπιάδα του 1984 στο Λος Άντζελες οι προβλέψεις για την τουριστική κίνηση ανήλθαν στις 625.000 ενώ στην πραγματικότητα μόνο 400.000 (απόκλιση της τάξης του 37,5%) επισκέφτηκαν την πόλη στη διάρκεια των αγώνων. Αξίζει, όμως, ιδιαίτερης ανάλυσης η φύση των τουριστικών επιπτώσεων των Αγώνων που περιληπτικά αναφέρονται στο αμέσως επόμενο μέρος του κεφαλαίου.

1.3. Τουριστικές Επιπτώσεις

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να θεωρηθούν ως ένα *Tουριστικό Αθλητικό Γεγονός* (sport-event tourism)⁵ το πιο σημαντικό αυτής της κατηγορίας. Η ανάληψη της οργάνωσης τέτοιων γεγονότων, πολλές φορές, γίνεται με αντικειμενικό σκοπό την τουριστική ανάπτυξη μας χώρας ή περιοχής. Γενικά, τα οφέλη από την οργάνωση τέτοιων εκδηλώσεων είναι:

- a. Η προσέλκυση τουριστών υψηλού εισοδήματος και η δημιουργία μας μόνιμης τουριστικής πελατείας.
- β. Η δημιουργία μας ευνοϊκής τουριστικής εικόνας για τη χώρα προορισμού.
- γ. Η δημιουργία και ο εκσυγχρονισμός των τουριστικών υποδομών.
- δ. Η χρησιμοποίηση των διεθνών μέσων επικοινωνίας για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα για τη μετάδοση διαφόρων μηνυμάτων.⁶
- ε. Η δημιουργία εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στους οργανωτικούς, χρηματοοικονομικούς και διοικητικούς τομείς, με ιδιαίτερη έμφαση στην τέλεση ειδικών γεγονότων (events).

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν, αν αξιοποιηθούν κατάλληλα, να έχουν σημαντική και διαρκή επίπτωση στην τουριστική οικονομία μας χώρας. Το σύνολο των επιδράσεων μπορεί να ταξινομηθεί σε τρεις κατηγορίες ανάλυσης των επιπτώσεων:

- A. Η Ολυμπιακή Αγορά
- B. Η Εσωτερική Τουριστική Αγορά
- Γ. Η Διεθνής Τουριστική Αγορά

A. Η Ολυμπιακή Αγορά

Η Ολυμπιακή Αγορά περιλαμβάνει ένα πλέγμα οικονομικών δραστηριοτήτων που είναι το αποτέλεσμα της οργάνωσης αυτού του ειδικού τουριστικού αθλητικού γεγονότος. Απαιτείται αρκετός χρόνος, αλλά και σημαντικοί χρηματικοί πόροι για δραστηριότητες που άμεσα σχετίζονται με το γεγονός, όπως:

5. Η ανάλυση των τουριστικών αθλητικών γεγονότων δίνεται στο βιβλίο του Getz (1997). Για μια περιληπτική παρουσίαση βλέπε το άρθρο του Getz (1998). Μία κριτική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας επιχειρείται από την Gibson (1998).

6. Ένα παραδειγματικό μηνύματος στην ελληνική περιπτωση είναι η Πολιτιστική Ολυμπιάδα.

- μάρκετινγκ, κύρια όμως προβολής και δημοσίων σχέσεων,
- χρηματοδοτήσεις και χορηγίες,
- εισιτήρια και άλλες υπηρεσίες για τους θεατές,
- μεταφορά και καταλύματα για τους θεατές, τους αθλητές και τους επισήμους,
- ασφάλεια και υπηρεσίες έκτακτων αναγκών, και
- προετοιμασία των αθλητικών και άλλων εγκαταστάσεων.

Για κάθε Ολυμπιάδα, για την εκτέλεση των παραπάνω δραστηριοτήτων, συστήνεται ειδικός οργανισμός που δημιουργεί χιλιάδες θέσεις εργασίας και μεγάλη οικονομική δραστηριότητα στην περιοχή. Στο τελευταίο κεφάλαιο επιχειρείται μία συνολική εκτίμηση των επιδράσεων, οικονομικών και μη οικονομικών, βασισμένη σε άλλες ανάλογες μελέτες.

B. Η Εσωτερική Τουριστική Αγορά

Η επίδραση στην εσωτερική τουριστική αγορά είναι σημαντική για μεγάλες χώρες, όπως οι ΗΠΑ ή ακόμη και η Αυστραλία. Για την περίπτωση της Αθήνας, η επίπτωση αυτή δεν εκτιμάται ότι θα είναι πολύ σημαντική, τουλάχιστον όσον αφορά στην τουριστική επίπτωση. Η Ελλάδα είναι, γεωγραφικά και πληθυσμακά, η μικρότερη χώρα που έχει αναλάβει την τέλεση ενός τέτοιου μεγάλου αθλητικού γεγονότος. Από αυτήν την άποψη, η Ελλάδα μπορεί να θεωρηθεί ως μία “πόλη” που αναλαμβάνει την τέλεση των Αγώνων.

C. Η Διεθνής Τουριστική Αγορά

Η επίδραση των αγώνων στη Διεθνή Τουριστική Αγορά είναι διαχρονική και ξεκινά από την ανάληψη των αγώνων και διαρκεί μερικά χρόνια μετά από τους αγώνες. Στην περίπτωση της Αθήνας, η σχετική περίοδος καλύπτει το χρονικό διάστημα από 1998 έως 2011. Οι διεθνείς επισκέπτες μπορούν να ταξινομηθούν στις ακόλουθες τρεις κατηγορίες:

- Επισκέπτες πριν τους αγώνες
- Επισκέπτες - Θεατές των αγώνων
- Επισκέπτες που προσελκύονται στη χώρα λόγω της διεθνούς προβολής

Στην πρώτη κατηγορία επισκεπτών ανήκουν εκείνοι που θα επισκεφθούν την Ελλάδα πριν τους αγώνες, όπως τα μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Οικογένειας, άνθρωποι των ΜΜΕ, χορηγοί, αθλητές, επισημοί από άλλες χώρες και θεατές.

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι ίδιοι επισκέπτες, μόνο που λαμβάνουν τη μεγιστηριανή κορύφωση λόγω της τέλεσης των αγώνων. Τέλος, στην τρίτη κατηγορία ανήκουν όλοι εκείνοι οι ξένοι τουρίστες που επισκέπτονται τη χώρα λόγω της προ-

βολής - δημοσιότητας που έτυχε η χώρα από τους αγώνες. Η κατηγορία αυτή διαρκεί όλη την περίοδο, πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τους αγώνες.

Η εκτίμηση της επίδρασης που έχει ο διεθνής τουρισμός εξαφτάται από τον αριθμό των τουριστών, τη διάρκεια παραμονής τους (αριθμός διανυκτερεύσεων) και τη μέση ημερήσια δαπάνη των τουριστών. Εκτιμήσεις θα πρέπει να γίνουν και για τις τρεις κατηγορίες επισκεπτών που αναφέρθηκαν παραπάνω.

1.4. Ανάγκες σε Καταλύματα

Το πιο σημαντικό, ίσως, συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση των προηγούμενων Ολυμπιακών Αγώνων είναι ότι οι ανάγκες σε καταλύματα είχαν υπερεκτιμηθεί. Σε μερικές περιπτώσεις, όπως του Λος Άντζελες και της Βαρκελώνης, παρατηρήθηκε μά πτώση των επισκεπτών κατά την περίοδο τέλεσης των αγώνων. Στην μεν πρώτη περίπτωση, η πτώση μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι πολλοί ανέβαλαν την επίσκεψή τους στην πόλη του Λος Άντζελες για να αποφύγουν την πολυκοσμία που δημιουργείται στη διάρκεια των αγώνων. Στη δε δεύτερη περίπτωση, τον ίδιο χρόνο (1992) έλαβαν χώρα δύο παράλληλα σημαντικά γεγονότα: η διεθνής έκθεση EXPO στην πόλη της Σεβίλλης και η Μαδρίτη είχε ορισθεί ως η Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης.

Σύμφωνα με το φάκελο υποψηφιότητας, οι ανάγκες σε καταλύματα των διαφόρων κατηγοριών επισκεπτών κατά τη διάρκεια των Αγώνων δίνονται στον Πίνακα 1.2. Όπως έχει καταγραφεί και στο φάκελο υποψηφιότητας, οι ανάγκες αυτές εξειδικεύονται και σε ανάγκες ειδικών κατηγοριών καταλυμάτων. Για παράδειγμα, τα μέλη της ΔΟΕ θα φιλοξενηθούν σε ξενοδοχειακά καταλύματα πολυτελείας ή πρώτης κατηγορίας.

Πίνακας 1.2 **Συνολικό Σχέδιο Καταλυμάτων για την ΑΘΗΝΑ 2004**

Κατηγορία	Αριθμός Ατόμων
Ολυμπιακό Χωριό (αθλητές, επίσημοι)	15.000
Άλλα Καταλύματα (επισκέπτες, τουρίστες, κλπ)	145.000
Κατασκηνώσεις	2.000
Ολυμπιακή Οικογένεια	33.890
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Αγ. Ανδρέας & Φοιτητικές Εστίες στο Γουδί)	4.000
ΣΥΝΟΛΟ	199.890

Υπάρχουσα Ξενοδοχειακή Υποδομή

Ο σχεδιασμός της ελληνικής υποψηφιότητας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, ως προς την ξενοδοχειακή υποδομή, στηρίχτηκε σε τρία επιμέρους προγράμματα:

- Η υπάρχουσα ξενοδοχειακή υποδομή στην πόλη των Αθηνών (βασικό σχέδιο ως προς την απόσταση των καταλυμάτων από τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις, χρονικής διάρκειας 5 – 30 λεπτών της ώρας).
- Η υπάρχουσα ή προγραμματισμένη να ολοκληρωθεί ξενοδοχειακή υποδομή πριν το 2004 στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών, του Αργοσαρωνικού και του Νότιου Ευβοϊκού Κόλπου (συμπληρωματικό σχέδιο ως προς την απόσταση των καταλυμάτων από τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις, χρονικής διάρκειας 30 – 75 λεπτών της ώρας).
- Η υπάρχουσα ή προγραμματισμένη να ολοκληρωθεί ξενοδοχειακή υποδομή πριν το 2004 σε περιοχές που βρίσκονται στον Κεντρικό άξονα Αθηνών-Κορίνθου - Πάτρας και Αθηνών-Λαμίας, καθώς και περιοχές που γειτνιάζουν με αυτούς, όπως το Ναύπλιο, το Άργος, το Τολό και η Χαλκίδα (επιπλέον σχεδιασμός που αφορά καταλύματα που βρίσκονται σε χρονική απόσταση από τις Ολυμπιακές εγκαταστάσεις γύρω στα 45 – 90 λεπτά της ώρας).

Οι ανωτέρω σχεδιασμοί περιγράφουν αποκλειστικά το ελάχιστο των υπαρχόντων καταλυμάτων με κριτήριο τη χρονική απόσταση.

Πρόβλεψη για τη Διάθεση Καταλυμάτων

Σύμφωνα με το φάκελο υποψηφιότητας, στη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 η Αθήνα και οι γειτνιάζουσες σ' αυτήν περιοχές αναμένεται ότι θα φιλοξενήσουν περίπου 145.000 επισκέπτες-θεατές ημερησίως. Ένας σημαντικός αριθμός επισκεπτών θα μείνει σε καταλύματα που βρίσκονται σε χρονική απόσταση μικρότερη της μιας ώρας από τις Ολυμπιακές Αθλητικές Εγκαταστάσεις και τις αντίστοιχες του Φαληρικού Δέλτα.

Η επιλογή των καταλυμάτων βασίζεται στα ακόλουθα κριτήρια: απόσταση χρονικής διάρκειας μικρότερης των 60 λεπτών, κατηγορία του ξενοδοχείου σύμφωνα με τις επίσημες προδιαγραφές, επίπεδο προσφερομένων υπηρεσιών και ποιότητα του περιβάλλοντος (φυσικό περιβάλλον, αρχαιολογικοί χώροι, δημόσια υποδομή κλπ).

Ο βασικός σχεδιασμός ως προς την εξασφάλιση καταλύματος για τους περίπου 145.000 επισκέπτες θα στηριχτεί σε δύο κατηγορίες προσφερόμενων κλινών:

- Των υπαρχόντων ξενοδοχείων όλων των κατηγοριών

- Των νέων εγκαταστάσεων που αναμένεται είτε να ανεγερθούν, είτε να ανακαινιστούν, συμπεριλαμβανομένων των κρουαζιερόπλοιων και των κατασκηνώσεων Σύμφωνα με τον σχεδιασμό οι επισκέπτες θα εξυπηρετηθούν σε χώρους όπως:
 1. Ξενοδοχεία
 2. Κρουαζιερόπλοια
 3. Παραθεριστικές κατοικίες
 4. Κατασκηνώσεις

Με τον όρο παραθεριστικές κατοικίες εννοούνται τα σπίτια και τα διαμερίσματα που βρίσκονται σε περιοχές τουριστικές και ενοικιάζονται κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου ή καθ' όλο το έτος, σε τουρίστες ημεδαπούς ή αλλοδαπούς.

Θα πρέπει να θεωρείται βέβαιο ότι η πλειονότητα των επισκεπτών θα επιλέξει κάποιο από τα καταλύματα που βρίσκονται σε χρονική απόσταση μακρότερη των 30 λεπτών της ώρας από τις Ολυμπιακές Αθλητικές Εγκαταστάσεις.

Όπως καταγράφηκε στο φάκελο υποψηφιότητας, οι κλίνες των ξενοδοχείων της Αττικής ανέρχονται περίπου στις 62.000, εκ των οποίων οι 55.500 ανήκουν σε ξενοδοχεία Α, Β και Γ κατηγορίας. Σ' αυτό το δυναμικό αναμένεται να προστεθούν περίπου 3.000 κλίνες υψηλών κατηγοριών γύρω από το αεροδρόμιο των Σπάτων, σε εκτάσεις του ΕΟΤ στην Ανάβυσσο και με τη λειτουργία του Ξενία στο Λαγονήσι.

Πέρα από την υπάρχουσα υποδομή, όπως παρουσιάστηκε στο φάκελο υποψηφιότητας για την ανάληψη των αγώνων, υπάρχει πρόβλεψη να οικοδομηθούν νέες ξενοδοχειακές μονάδες στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών (Βόρειος και Νότιος Ευβοϊκός Κόλπος, Νησιά του Αργοσαρωνικού, Δελφοί, Αράχωβα, περιοχή της Ιτέας, Ναύπακτος κλπ) για να καλύψουν την αυξημένη ζήτηση κλινών, ιδιαίτερα αυτής από τις πρόσφατα δημιουργηθείσες Δημοκρατίες της Ανατολικής Ευρώπης. Η ήδη υπάρχουσα υποδομή σ' αυτές τις περιοχές ανέρχεται σε 120.000 κλίνες.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός, ότι με την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων πολλά ξενοδοχεία στην πόλη των Αθηνών, όλων των κατηγοριών, θα υποχρεωθούν να προβούν σε εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων τους και σε αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών. Σίγουρα οι μαρές μονάδες θα αντιμετωπίσουν ιδιαίτερα μεγάλο οικονομικό πρόβλημα προκειμένου να αντεπεξέλθουν στις υψηλές απαιτήσεις των τουριστών.

Ο αναπτυξιακός νόμος παρέχει τη δυνατότητα σε ξενοδοχεία αυτής της κατηγορίας, που διαθέτουν κάτω των 50 κλινών, να υπαχθούν με ελάχιστη επένδυση το ποσό των 25 εκατομμυρίων δραχμών. Επίσης, δίδεται η δυνατότητα και σε ξενοδοχεία Δ' και Ε' κατηγορίας να συμπεριληφθούν στο νόμο, εάν στεγάζονται σε κτίρια πα-

φαδοσιακά ή διατηρητέα και με την προϋπόθεση ότι μετά τον εκσυγχρονισμό θα αναβαθμιστούν τουλάχιστον σε Γ' κατηγορία.

Ένα πρόβλημα που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί είναι το χαμηλό επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών από το περίπου 27% των ξενοδοχειακών μονάδων που λειτουργούν στην περιοχή των Αθηνών, τα οποία αποκλείονται από προγράμματα εκσυγχρονισμού και δημιουργούν μα πολὺ αρνητική εικόνα για τον ελληνικό τουρισμό.

Τα παραπάνω στοιχεία προέρχονται από το φάκελο υποψηφιότητας. Στα παρακάτω κεφάλαια γίνεται μα συστηματική καταγραφή και πρόβλεψη, τόσο των καταλυμάτων, όσο και της αναμενόμενης ζήτησης. Αν και δεν υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις, είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι στο φάκελο δεν αναφέρονται δύο παράμετροι που κατά πολὺ θα προσδιορίσουν και τις ανάγκες σε καταλύματα.

Η πρώτη παράμετρος αφορά τον εσωτερικό τουρισμό. Οι 145 χιλιάδες επισκέπτες - θεατές συμπεριλαμβάνονται και τους ημεδαπούς. Για παράδειγμα, οι επισκέπτες της Βαρκελώνης το 1992 προέρχονταν κυρίως από τις άλλες περιοχές της Ισπανίας (44%). Ακόμη μεγαλύτερα ήταν τα ποσοστά για την Ατλάντα και το Λος Άντζελες (γύρω στο 70%). Οι πιο πολλοί από αυτούς έμειναν με οικογένειες και φίλους.

Η δεύτερη παράμετρος που πρέπει να ληφθεί υπόψη είναι η μέση διαμονή, κυρίως στη διάρκεια των Αγώνων. Οι θεατές δεν έρχονται για όλους τους αγώνες, αλλά ενδιαφέρονται για συγκεκριμένα αθλήματα. Στην παρούσα μελέτη υποθέτουμε ότι κάθε μέρα στην Αθήνα θα βρίσκονται 50 χιλιάδες αλλοδαποί θεατές.

Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις δύο παραμέτρους, οι εκτιμήσεις που παρουσιάζονται στην παρούσα μελέτη δεν διαφοροποιούνται σημαντικά από τα στοιχεία του φακέλου υποψηφιότητας. Η όποια διαφοροποίηση στην τελική εκτίμηση, η οποία σημειώτεον είναι σημαντική, οφείλεται σε διαφορετικό υπολογισμό των αφίξεων αλλοδαπών.

1.5. Συμπεράσματα

Το αντικείμενο του κεφαλαίου ήταν η πολύ περιληπτική παρουσίαση της φύσης των οικονομικών επιπτώσεων των Ολυμπιακών Αγώνων, με ιδιαίτερη έμφαση στον τουρισμό. Επίσης, παρουσιάστηκαν οι ανάγκες σε καταλύματα όπως αυτές έχουν καταγραφεί στο φάκελο της ελληνικής υποψηφιότητας για τους Αγώνες του 2004.

Το βασικό συμπέρασμα της γενικής ανασκόπησης του παρόντος κεφαλαίου, είναι ότι η πιο σημαντική οικονομική επίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων, είναι οι αναμενόμενες επιπρόσθετες αφίξεις αλλοδαπών τουριστών, που αρχίζουν πριν τους Αγώ-

νες και τελειώνουν πολύ μετά τους Αγώνες. Στην περίπτωση της Ελλάδος, το διάστημα αυτό συμπεριλαμβάνει την περίοδο 1998 έως το 2011.

Ο ελληνικός φάκελος υποψηφιότητας, που αποτελεί και την επίσημη δέσμευση της Ελλάδος, ανεβάζει τον αριθμό των επισκεπτών για τους οποίους θα απαιτηθούν καταλύματα, στις 200 χιλιάδες περίπου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η Επιερία

ΙΟΥ Άλλον Πόλεων

2.1. Εισαγωγή

Οι άμεσες και οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων που έχουν τελεσθεί σε άλλες πόλεις αποτελούν χρήσιμη εμπειρία για την εκτίμηση των επιπτώσεων που θα έχει η τέλεσή τους και στην Αθήνα το 2004. Η αξιοποίηση της εμπειρίας συνίσταται, εκτός από το ακαδημαϊκό ενδιαφέρον, στον εντοπισμό εκείνων των παραγόντων που συνέβαλαν αποφασιστικά στη μεγιστοποίηση των αφελειών από την τέλεση των αγώνων. Θα πρέπει, όμως, να τονισθεί, εξ αρχής, ότι η μεταφορά της εμπειρίας των άλλων πόλεων στην Αθήνα θα πρέπει να γίνει με μεγάλη προσοχή διότι το περιβάλλον τέλεσης των Αγώνων είναι διαφορετικό.

Η εμπειρία των άλλων πόλεων αξιοποιείται και παρουσιάζεται στην παρούσα μελέτη, έχοντας κατά νου τις ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τις πόλεις αυτές σε σύγκριση με την Αθήνα. Οι διαφοροποιήσεις μπορεί να οφείλονται σε πολλούς παράγοντες. Μερικοί από αυτούς είναι και οι ακόλουθοι.

Πρώτον, η εμπειρία πόλεων που τέλεσαν αγώνες στο μακρινό, σχετικώς, παρελθόν, δηλαδή πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λος Άντζελες το 1984, δεν είναι ιδιαιτέρως χρήσιμη, διότι οι κανόνες της ΔΟΕ ήταν τελείως διαφορετικοί, όσον αφορά στα δικαιώματα εμπορευσιμότητας των Αγώνων, των απαιτήσεων σε υποδομές και του αριθμού των αθλημάτων. Για παράδειγμα, όσον αφορά στην Αθήνα, οι Ολυμπιακοί Αγώνες που θα γίνουν στο Σίδνεϋ το 2000 έχουν μεγαλύτερη σημασία από ότι αυτών της Μελβούρνης το 1956, της Ρώμης το 1960, του Τόκιο το 1964 ή του Μόντρεαλ το 1976.

Δεύτερον, οι Ολυμπιακοί Αγώνες που έγιναν κάτω από τελείως διαφορετικές οικονομικές και πολιτικές συνθήκες, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Μόσχας το 1980, δεν έχουν σχεδόν καμία χρησιμότητα για την Αθήνα. Μπορεί να είναι χρήσιμοι για το αγωνιστικό μέρος, αλλά όχι για τις γενικότερες οικονομικές (τουριστικές) επιπτώσεις.

Τρίτον, από τη σκοπιά των τουριστικών επιπτώσεων, η εμπειρία των Ολυμπιακών Αγώνων που έγιναν στην Αμερική (Ατλάντα το 1996 και Λος Άντζελες το 1984) δεν έχουν την ίδια σημασία για την Αθήνα, όπως οι Αγώνες που έγιναν στην Ευρώπη (Βαρκελώνη, 1992). Ο πιο σημαντικός λόγος είναι ότι στην πρώτη περίπτωση οι τουριστικές επιπτώσεις αφορούν τον εσωτερικό τουρισμό, ενώ στη δεύτερη περίπτωση υπάρχει σημαντική αύξηση στη διεθνή τουριστική κίνηση.

Τέταρτον, υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις όσον αφορά στις γενικότερες προσδοκίες από την ανάληψη τέλεσης των Αγώνων. Για παράδειγμα, υπάρχουν πόλεις που αναλαμβάνουν την τέλεση των Αγώνων, διότι τους θεωρούν μία ευκαιρία για ένα νέο ξεκίνημα, όσον αφορά στην οικονομική τους ανάπτυξη, ενώ άλλες πόλεις

την αναλαμβάνονταν για άλλους λόγους, όπως γοήτρου και επίδειξη ισχύος. Για παράδειγμα, το Μεξικό, η Βαρκελώνη και η Αθήνα ανήκουν στην πρώτη κατηγορία, ενώ το Λος Άντζελες και η Ατλάντα στη δεύτερη κατηγορία

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι οι πιο σημαντικές πόλεις για την Αθήνα είναι το Σίδνεϋ, λόγω των κοινών οργανωτικών και τεχνολογικών απαιτήσεων, και της Βαρκελώνης, λόγω της ομοιότητας του τουριστικού περιβάλλοντος. Η εμπειρία της Βαρκελώνης είναι ιδιαίτερως σημαντική και για άλλους λόγους, εκτός από τις ομοιότητες στον τουριστικό τομέα. Όπως και η Αθήνα σήμερα, έτσι και η Βαρκελώνη πριν τους Αγώνες του 1992, αντιμετώπιζε προβλήματα υποβάθμισης ή ανυπαρξίας γενικότερων υποδομών που θα μπορούσαν να συντελέσουν στη μακροπρόθεσμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Οι Αγώνες για τη Βαρκελώνη ήταν η αφορμή για ένα αναπτυξιακό ξεκίνημα. Κάτι ανάλογο επιδιώκει και η Αθήνα.

Για τους παραπάνω λόγους, στο παρόν κεφάλαιο δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στις πόλεις του Σίδνεϋ και της Βαρκελώνης. Η προετοιμασία του Σίδνεϋ είναι χρήσιμη ως εμπειρία προετοιμασίας για την Αθήνα, ιδιαίτερα του τρόπου αντιμετώπισης των αλλοδαπών τουριστών. Η εμπειρία της Βαρκελώνης εκτιμάται ότι είναι η πιο χρήσιμη για τη μετρηση των τουριστικών επιπτώσεων στην περίπτωση της Αθήνας του 2004. Αυτός είναι ο λόγος που παρακάτω στις εκτιμήσεις των προβλέψεων των τουριστικών επιπτώσεων χρησιμοποιείται η εμπειρία της Βαρκελώνης ως ενδεχόμενο σενάριο για την Αθήνα του 2004. Οι εμπειρίες των άλλων πόλεων δεν έχουν και ιδιαίτερη σημασία για την Αθήνα, παρ' όλο που συμπεριλαμβάνονται στην ανασκόπηση του παρόντος κεφαλαίου.

Η Ατλάντα και το Λος Άντζελες είναι χρήσιμες διότι δείχνουν ίσως τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να προσελκυσθούν τουρίστες από την Αμερική και σε μερικές περιπτώσεις τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αντιμετωπισθεί, με προσωρινά καταλύματα, η μεγάλη ζήτηση κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Η εμπειρία των άλλων πόλεων μόνο ένα γενικότερο ενδιαφέρον μπορεί να έχει και γι' αυτό δεν παρουσιάζεται αναλυτικά. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει και μά αντικειμενική δυσκολία ανάλυσης αυτών των Ολυμπιακών Αγώνων, διότι μόνο οι πρόσφατοι Ολυμπιακοί Αγώνες απετέλεσαν αντικείμενο συστηματικών μελετών και συλλέχθηκαν τα κατάλληλα στοιχεία. Σε μερικές περιπτώσεις είναι αδύνατο να εκτιμηθεί η ζήτηση για καταλύματα διότι δεν υπάρχουν αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία. Υπάρχουν οι αρχικές εκτιμήσεις για τη ζήτηση, αλλά δεν υπάρχουν οι μετρήσεις των πραγματικών αφίξεων σε κάθε Ολυμπιάδα.⁷

7. Βλέπε τη μελέτη των Pyo, Cook & Howell (1988).

Το κεφάλαιο χωρίζεται σε έξι μέρη. Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζεται η ανάθεση των Ολυμπιακών Αγώνων στις διάφορες πόλεις, ξεκινώντας από το 1956. Στο ίδιο μέρος εξετάζεται και η αποστολή και οι σκοποί για τους οποίους η κάθε πόλη ανέλαβε την τέλεση των Αγώνων. Στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζεται η μέχρι τώρα προετοιμασία του Σίδνεϋ και οι εκτιμήσεις που έχουν γίνει από πρόσφατες μελέτες για τις τουριστικές επιπτώσεις των Αγώνων που θα γίνουν το 2000. Στο τέταρτο μέρος του κεφαλαίου εξετάζεται με κάθε δυνατή λεπτομέρεια η περίπτωση της Βαρκελώνης του 1992. Στο πέμπτο μέρος του κεφαλαίου δίνονται οι εμπειρίες δύο αμερικάνικων πόλεων: της Ατλάντα του 1996 και του Λος Άντζελες του 1984. Στο έκτο μέρος του κεφαλαίου εξετάζονται γενικά οι εμπειρίες άλλων πόλεων όπως του Τόκιο, της Σεούλ, του Μόντρεαλ, της Μόσχας κλπ. Τέλος, στο έβδομο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζεται η σημασία της εμπειρίας των άλλων πόλεων για την Αθήνα του 2004.

2.2. Ανάθεση και Σκοποί των Ολυμπιακών Αγώνων

Η ανάθεση τέλεσης των Αγώνων σε μία πόλη από τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή είναι μία πολύπλοκη και χρονοβόρος διαδικασία, ιδιαίτερως πρόσφατα με τη λεγόμενη εμπορευματοποίηση των Αγώνων.⁸ Ο φάκελος υποψηφιότητας της κάθε πόλης είναι ογκώδης και απαιτεί τη στήριξη πολλών παραγόντων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για να μπορέσει να πείσει τους “Αθανάτους” της ΔΟΕ. Η κάθε πόλη προβάλει τους δικούς της λόγους και δίνει το δικό της μήνυμα για την ανάληψη των Αγώνων.

Στον Πίνακα 2.1 παρατίθεται η ανάθεση των Ολυμπιακών Αγώνων από το 1956 της Μελβούρνης μέχρι την τελευταία ανάθεση που έχει γίνει, της Αθήνας του 2004. Από τους σκοπούς που έθεσε η κάθε πόλη θα πρέπει να κριθεί και η επιτυχία των αγώνων. Για παράδειγμα, το Λος Άντζελες θεωρείται ότι πέτυχε διότι κατάφερε όχι μόνο να ισοσκελίσει τον προϋπολογισμό, αλλά να πετύχει και κέρδος. Με το ίδιο κριτήριο δεν μπορεί να αξιολογηθούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1980 που έγιναν στη Μόσχα.

8. Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι η μη εμπορευματοποίηση των Αγώνων θα σήμαινε και την αναπόφευκτη υποβάθμισή τους. Αρχικά, για τους Αγώνες του 1984 υπήρχε υποψήφια μόνο μία πόλη, η Τεχεράνη. Η αποτυχία, από οικονομικής πλευράς, των Αγώνων του Μόντρεαλ το 1976 αποθάρρυνε πολλές πόλεις να θέσουν υποψηφιότητα για την τέλεση των Αγώνων του 1984. Οι Αγώνες του 1980 είχαν ήδη ανατεθεί στη Μόσχα. Η αλλαγή του καταστατικού της ΔΟΕ, που έδωσε τη δυνατότητα εμπορευματοποίησης των Αγώνων, έδωσε νέο ενδιαφέρον στην ανάληψη των Αγώνων.

Πίνακας 2.1
Ανάθεση και Τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων, 1956-2004

Πόλη	Χρόνος Τέλεσης	Χρόνος Ανάθεσης	Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα των Αγώνων*
Αθήνα	2004	1997	Μη εμπορευματοποίηση των Αγώνων και αναβάθμιση της Αθήνας
Σίδνεϋ	2000	1993	Μεγάλη γιορτή του αθλητισμού και της νεολαίας.
Ατλάντα	1996	1990	Έμφαση στην οικονομική πτυχή των Αγώνων
Βαρκελώνη	1992	1986	Πλήρης εκσυγχρονισμός της πόλης.
Σεούλ	1988	1981	Μακροχρόνια βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος.
Λος Άντζελες	1984	1981	Η οργάνωση πετυχημένων αγώνων, κυρίως από οικονομικής πλευράς.
Μόσχα	1980	1974	Αγώνες γοήτρου και πάρουσίασης των γενικότερων επιτευγμάτων της χώρας.
Μόντρεαλ	1976	1970	Η δημιουργία μεγάλων υποδομών μη απαραίτητα αναγκαίων για την τέλεση των Αγώνων.
Μόναχο	1972	1966	Αψογη και απλή (απέριττη) οργάνωση.
Μεξικό	1968	1963	Γενικότερη (οικονομική) ανάπτυξη του Μεξικού.
Τόκιο	1964	1959	Αψογη οργάνωση και φιλοξενία.
Ρώμη	1960	1955	Δημιουργία μεταφορικών και κτιριακών υποδομών.
Μελβούρνη	1956	1951	Οικονομική ανάπτυξη της Πολιτείας και της Αυστραλίας.

* Αναφέρονται στα χαρακτηριστικά με τα οποία έμειναν γνωστοί ή αναμένεται να μείνουν γνωστοί οι συγκεκριμένοι Ολυμπιακοί Αγώνες.

2.3. Σίδνεϋ

Στις 23 Σεπτεμβρίου 1993, επτά χρόνια πριν από τους αγώνες του 2000, η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή ανέθεσε την τέλεση τους στην πόλη του Σίδνεϋ από τις 15 Σεπτεμβρίου μέχρι την 1η Οκτωβρίου του 2000.

Το Σίδνεϋ είναι μία σύγχρονη μεγαλούπολη με 4 εκατομμύρια κατοίκους που προέρχονται από 100 διαφορετικές εθνότητες. Το Σίδνεϋ ανήκει στην Πολιτεία της Νέας Νότιας Ουαλίας, μία από τις οκτώ διοικητικές περιοχές της Αυστραλίας, που γεωγραφικά βρίσκεται στη νοτιοανατολική ακτή της Αυστραλίας.

Την ευθύνη οργάνωσης των Αγώνων ανέλαβε η Οργανωτική Επιτροπή των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϋ - Sydney Organizing Committee for the Olympic Games

(SOCOG). Η πολιτειακή κυβέρνηση της Νέας Νότιας Ουαλίας της Αυστραλίας ανέλαβε την ευθύνη εξασφάλισης όλων των αναγκαίων υποδομών. Οι εκτιμήσεις των Αυστραλών είναι ότι περίπου 10.200 αθλητές και 5.100 επίσημοι της ΔΟΕ από 200 χώρες θα συμμετάσχουν στα 28 αγωνίσματα του προγράμματος των Αγώνων. Τους Αγώνες θα καλύψουν 15.000 άτομα των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας και θα τους παρακολουθήσουν 3,5 δισεκατομμύρια τηλεθεατές σε όλο τον κόσμο, ενώ ο αριθμός των εισιτηρίων θα ανέλθει στα 5,5 εκατομμύρια. Ο προϋπολογισμός για τους αγώνες ανέρχεται περίπου στα 2,2 δισεκατομμύρια δολάρια.

Οι επίσημες εκτιμήσεις των Αυστραλών για τους Αγώνες είναι ότι 132.000 θεατές θα επισκεφτούν την Αυστραλία από όλο τον κόσμο για να τους παρακολουθήσουν και περίπου 1,6 εκατομμύρια τουρίστες θα την επισκεφτούν την περίοδο 1996-2004 ως αποτέλεσμα της προβολής που θα της εξασφαλίσει η τέλεση των Αγώνων, δημοσιοργώντας έσοδα περίπου 6 δισεκατομμυρίων δολαρίων.⁹ Ο εσωτερικός τουρισμός της Αυστραλίας θα ανέλθει στις 360 χιλιάδες θεατές κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Εκτίμηση είναι ότι οι τουρίστες δεν θα επισκεφτούν μόνο την πολιτεία της Νέας Νότιας Ουαλίας (Σίδνεϋ), αλλά το 50% αυτών θα επισκεφτεί την Κουίνσλαντ, το 25% τη Βικτώρια, το 13% τη Δυτική Αυστραλία και το 9% τη Βόρεια Περιοχή της Αυστραλίας.

Ο Πίνακας 2.2 παρουσιάζει την κατανομή των διεθνών τουριστών κατά περιοχή προέλευσης που θα επισκεφτούν την Αυστραλία κατά τη διάρκεια των Αγώνων του 2000. Η πλειοψηφία (50%) των αφίξεων αναμένεται να προέλθει από την Ασία. Μόνο το 25% από την Ευρώπη και 15% από τη Βόρεια Αμερική. Η εικόνα αυτή καταδεικνύει τη σπουδαιότητα της απόστασης που θα επιβεβαιωθεί κατά τον πιο πειστικό τρόπο, παρακάτω, για τη Βαρκελώνη, όπου η συντριπτική πλειοψηφία των επισκεπτών ήταν από την Ευρώπη (83%).

Η ανάλυση των οικονομικών επιπτώσεων των Αγώνων του 2000 στο Σίδνεϋ έγινε, πριν την ανάθεση των Αγώνων, από την εταιρεία συμβούλων **KPMG Peat Marwick** τον Μάιο του 1993 και το Νοέμβριο του 1997 από την Κυβέρνηση της Νέας Νότιας Ουαλίας (Υπουργείο Οικονομικών)-NSW(1997).¹⁰ Η πιο σημαντική οικονομική επίδραση είναι αυτή που αφορά στις τουριστικές επισκέψεις. Η εκτίμηση που έγινε από

9. Τα στοιχεία προέρχονται από τη μελέτη του 1998 του Tourism Forecasting Council της Αυστραλίας με τίτλο The Olympic Effect.

10. Συγγραφέας της μελέτης ήταν ο Καθηγητής John R. Madden από το Πανεπιστήμιο της Τασμανίας. Βλέπε επίσης Madden (1998). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι όσον αφορά στους αλλοδαπούς τουρίστες, η διάκριση μεταξύ Σίδνεϋ και Αυστραλίας δεν έχει μεγάλη σημασία διότι οι πιο πολλοί ταυτίζουν τους δύο τουριστικούς προορισμούς (βλέπε τη σχετική μελέτη των Chalip, Green & Velden, 1998).

τη μελέτη της NSW (1997) αφορά την περίοδο 1994 έως 2004 και ταξινομεί την επίδραση στις αφίξεις σε δύο κατηγορίες: επισκέπτες που οφείλονται άμεσα στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στην παρακινούμενη ζήτηση.

Πίνακας 2.2
Επισκέπτες-Θεατές των Ολυμπιακών Αγώνων του 2000
στο Σίδνεϋ κατά Περιοχή Προέλευσης
(Εκτιμήσεις)

Περιοχή Προέλευσης	Ποσοστό	Αριθμός Τουριστών
Ευρώπη	25%	33.000
Βόρεια Αμερική	15%	19.800
Ιαπωνία	20%	26.400
Ασία (χωρίς την Ιαπωνία)	30%	39.600
Λουτές Χώρες	10%	13.200
Σύνολο	100%	132.000

Μία άλλη ταξινόμηση που γίνεται αφορά στις τρεις περιόδους που αναφέρθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο: επισκέπτες πριν τους αγώνες, επισκέπτες κατά τη διάρκεια των αγώνων και επισκέπτες μετά τους αγώνες. Στον Πίνακα 2.3 και 2.4 δίνονται οι επισκέπτες πριν και κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών Αγώνων, ενώ στον Πίνακα 2.5 δίνονται οι παρακινούμενοι επισκέπτες, καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου επίδρασης, 1994-2004.

Πίνακας 2.3
Επισκέπτες στην Αυστραλία για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, 1994-1999

Κατηγορία Επισκεπτών	Αριθμός	Μέση Διανυκτέρευση (μέρες)	Μέση Ημερήσια Δαπάνη (\$A)	Ετήσια Συνολική Δαπάνη (εκατ. \$A)
Ολυμπιακή Οικογένεια	3705	5	102	0,316
ΜΜΕ	1625	5	111	0,150
Χορηγοί	480	5	122	0,049
Αθλητές / Επίσημοι	12000	7	37	0,516
Θεατές	2600	12+11	79	0,783
Σύνολο	20410			1,814

Σημείωση: Για τους θεατές υπολογίζεται ότι οι 12 μέρες οφείλονται στους Αγώνες, ενώ οι 11 μέρες είναι παρακινούμενη διαμονή. Τα ποσά αναφέρονται σε δολάρια Αυστραλίας σε τιμές 1990/1991.

Πίνακας 2.4
Αναμενόμενοι Επισκέπτες στην Αυστραλία το 2000

Κατηγορία Επισκεπτών	Αριθμός	Μέση Διανυκτέρευση (μέρες)	Μέση Ημερήσια Δαπάνη (\$A)	Συνολική Δαπάνη (εκατ. \$A)
Ολυμπιακή Οικογένεια	6500	16	102	10.633
MME	11750	16	111	20.77
Χορηγοί	3300	16	122	6.423
Αθλητές / Επίσημοι	14200	16	37	8.373
Θεατές	48750	12+11	79	88.085
Σύνολο	84500			134,391

Σημείωση: Για τους θεατές υπολογίζεται ότι οι 12 μέρες οφείλονται στους Ο.Α. ενώ οι 11 μέρες είναι παρακινούμενη διαμονή, ενώ 16 είναι οι μέρες τέλεσης των Αγώνων. Τα ποσά αναφέρονται σε δολάρια Αυστραλίας, σε τιμές 1990/1991.

Ο συνολικός αριθμός των επιπρόσθετων τουριστών που θα επισκεφτούν την Αυστραλία, λόγω των Αγώνων, την περίοδο 1994-1999 είναι γύρω στις 20 χιλιάδες ενώ η εκτίμηση για το 2000, το έτος τέλεσης των Αγώνων, είναι γύρω στις 85 χιλιάδες. Η πιο πρόσφατη μελέτη ανεβάζει τον αριθμό των διεθνών επισκεπτών στις 132.000. Εκείνο που έχει σημασία να προσεχθεί είναι ότι οι θεατές δεν θα επισκεφτούν την Αυστραλία μόνο για τους Αγώνες, αλλά θα παραμείνουν περισσότερες μέρες από τις 16 μέρες που διαρκούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες.

Η σημαντικότερη τουριστική επίδραση είναι η παρακινούμενη άφιξη διεθνών τουριστών που οφείλεται κυρίως στη διεθνή προβολή (διαφήμιση) της Αυστραλίας. Η επίδραση αυτή, όπως εκτιμήθηκε στη μελέτη της NSW(1997) ανά έτος, δίνεται στον Πίνακα 2.5. Η δεύτερη στήλη του Πίνακα δίνει τις ετήσιες αφίξεις τουριστών, αν δεν τελούνταν οι Αγώνες στο Σίδνεϋ. Πάνω σε αυτή τη βάση υπολογίζεται η παρακινούμενη ζήτηση από τους Αγώνες.

Πίνακας 2.5
Παρακινούμενη Άφιξη Τουριστών στην Αυστραλία
λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, 1994-2004

Έτος (1)	Αφίξεις χωρίς Ο.Α. (Βάση) (2)	% Αύξηση λόγω των Ο.Α. (3)	Αριθμός Τουριστών (μεταβολή) (4)	Μέση Διανυκτέ- ρευση (5)	Σύνολο Διανυκτερεύσεων λόγω των Αγώνων (6)
1994	3354000	1	33540	22	737.900
1995	3771000	2	75420	22	1.659.200
1996	4220000	3	126600	21	2.658.600
1997	4676000	4	187040	20	3.740.800
1998	5179000	5	258950	20	5.179.000
1999	5699000	5	284950	20	5.699.000
2000	6299000	5	314950	19	5.984.100
2001	6761000	5	338050	19	6.423.000
2002	7219000	4	288760	19	5.486.400
2003	7581000	3	227430	19	4.321.100
2004	7960050	2	159201	19	3.024.800

Ο επιπλέον αριθμός τουριστών που θα επισκεφθούν την Αυστραλία την περίοδο 1994-2004 δίνεται στην στήλη 4 που αποτελεί ένα ποσοστό των αφίξεων της βάσης. Τα ποσοστά, που δεν είναι τα ίδια για κάθε έτος, δίνονται στη στήλη 3 του Πίνακα. Ο πρώτος χρόνος της επίδρασης, που είναι το αμέσως επόμενο έτος από την ανάθεση των Αγώνων έχει και τη μικρότερη ποσοστιαία επίδραση, μόνο 1%. Ο δεύτερος και τελευταίος χρόνος της περιόδου έχουν μάλιστα επίδραση της τάξης του 2%. Σταδιακά, η επίδραση ανεβαίνει στο 3% το 1997, 4% το 1998 και 5% τα επόμενα πέντε χρόνια για να ξαναρχίσει να πέφτει στο 4% το 2002 και στο 3% το 2003. Η μεγιστοποίηση της επίδρασης επιτυγχάνεται ένα χρόνο μετά τους Αγώνες και αυτό είναι λογικό, αφού η προβολή της Αυστραλίας θα είναι πολύ μεγάλη τον προηγούμενο χρόνο λόγω της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων. Όπως θα δούμε στο επόμενο μέρος του παρόντος κεφαλαίου, κάτι ανάλογο έγινε και στη Βαρκελώνη, αλλά με καθυστέρηση δύο ετών.

Η εκτίμηση της μελέτης είναι ότι το 55% των διανυκτερεύσεων θα γίνουν στην πολιτεία της Νέας Νότιας Ουαλίας, το 22% στην Κουίνσλαντ, το 12% στη Βικτώρια και μικρότερα ποσοστά στις άλλες πέντε πολιτείες της Αυστραλίας. Όλες οι πολιτείες θα έχουν μάλιστα αύξηση των αφίξεων, αλλά με σημαντικές διαφοροποιήσεις.

Το κρίσιμο ερώτημα είναι ποιά είναι η προετοιμασία της Αυστραλίας και του Σίδνεϋ για την ικανοποίηση της αναμενόμενης αύξησης τουριστικών αφίξεων; Οι τουριστικές υποδομές που συμπεριλαμβάνουν και τα καταλύματα, βρίσκονται σε πολύ υψηλό επίπεδο. Στο τέλος της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990, παρατηρήθηκε μία έκρηξη στην κατασκευή νέων ξενοδοχειακών μονάδων με

ξένα κεφάλαια, κυρίως ιαπωνικά.¹¹ Στη συνέχεια παρατηρήθηκε μία πτώση, αλλά τα τελευταία χρόνια και εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων, υπάρχει μία αύξηση των επενδύσεων στον ξενοδοχειακό τομέα.

Η ευρύτερη περιοχή του Σίδνεϋ διαθέτει περίπου 25.500 δωμάτια. Περίπου άλλα 10 χιλιάδες δωμάτια αναμένεται να προστεθούν μέχρι το 2000, κυρίως στις κατηγορίες των 4 και 5 αστέρων. Σύμφωνα με μελέτη της Dean Dransfield & Co (βλέπε Ryan, 1997), το 2000 η συνολική προσφορά διανυκτερεύσεων θα ανέρχεται στα 8 εκατομμύρια και η αναμένομενη ζήτηση στα 5,5 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις. Οι αριθμοί αυτοί περιλαμβάνουν το σύνολο της ζήτησης, αλλοδαπών και ημεδαπών.

Το Σίδνεϋ έχει ξεκινήσει ένα πρόγραμμα προσφοράς μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων για την ικανοποίηση της ζήτησης αιχμής το 2000. Το πρόγραμμα αυτό αποκαλείται *Residential Accommodation Program* και αποτελείται από δύο κατηγορίες καταλυμάτων: προσφορά δωματίων σε σπίτια οικογενειών ή ολόκληρα σπίτια (διαμερίσματα). Το πρόγραμμα αυτό αναμένεται να προσθέσει άλλες 15,000 με 20,000 κλίνες κατά τη διάρκεια των Αγώνων.

Όπως έγινε στη Βαρκελώνη, ένας άλλος τρόπος προσωρινής αύξησης της προσφοράς καταλυμάτων είναι τα κρουαζιερόπλοια που εκτιμάται ότι γύρω στα 15 από αυτά μπορούν να φιλοξενηθούν στο λιμάνι του Σίδνεϋ.

Πάντως, σύμφωνα με δημοσιεύματα στον ημερήσιο τύπο της Αυστραλίας, αναμένεται μεγάλη δυσκολία στην ικανοποίηση της ζήτησης αιχμής και όλοι φοβούνται ότι θα επαναληφθεί το φαινόμενο της Βαρκελώνης όταν οι τιμές εκτοξεύθηκαν στα ύψη με αποτέλεσμα να αποθαρρυνθούν πολύ επισκέπτες.¹²

Η εμπειρία της Βαρκελώνης, που εξετάζεται στο αμέσως επόμενο μέρος του κεφαλαίου, αποτελεί σημείο αναφοράς για πολλά θέματα που αφορούν την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων. Για την Αθήνα του 2004 έχει ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον διότι είναι μία Ευρωπαϊκή πόλη που η κατάστασή της πριν τους Αγώνες παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες με τη σημερινή κατάσταση της Αθήνας.

2.4. Βαρκελώνη

Ο Πρόεδρος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, στην τελετή λήξης των Ολυμπιακών Αγώνων της Βαρκελώνης του 1992, είπε ότι "... ήταν χωρίς αμφιβολία οι καλύτεροι Αγώνες στην Ολυμπιακή Ιστορία" και αναμφίβολα κανείς δεν μπορούσε να τον κατηγορήσει ότι μεροληπτούσε υπέρ της πόλης του. Από κάθε άποψη, οι Αγώνες αυτοί ήταν παράδειγμα προς μάμηση και δεν είναι λίγες οι πόλεις, όπως η

11. Βλέπε την έκθεση του Ryan (1997).

12. Βλέπε τα δημοσιογραφικά άρθρα της Glenda Korporeal στη *The Sydney Morning Herald* Παρασκευή 4 Ιουλίου 1997, σ. 14 και Παρασκευή 23 Μαΐου 1997 και της Fiona Kennedy στην *The Weekend Australian* Σάββατο 23 Μαΐου 1998, σ. 44.

Αθήνα και το Σίδνεϋ, που θα ήθελαν τις ίδιες επιδόσεις. Η Βαρκελώνη, όπως και το Σίδνεϋ, είναι μάτι σύγχρονη μεγαλούπολη με περίπου 4 εκατομμύρια κατοίκους. Οι Αγώνες του 1992 μεταμόρφωσαν την πόλη.

Οι πολυδιάστατες επιδράσεις αυτών των Αγώνων έχουν αναλυθεί από πολλούς.¹³ Εκείνο που έχει σημασία για την παρούσα μελέτη είναι οι τουριστικές, άμεσες και μακροπρόθεσμες, επιδράσεις. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η εμπειρία της Βαρκελώνης είναι η πιο χρήσιμη για την Αθήνα του 2004 από όλες τις άλλες πόλεις που οργάνωσαν Ολυμπιακούς Αγώνες στο παρελθόν. Οι Αγώνες άλλαξαν τις τουριστικές δυνατότητες της Βαρκελώνης που από την αφάνεια έγινε μάτι από τις σημαντικότερες πόλεις τουριστικού προορισμού της Ευρώπης και τόπος διεθνών εμπορικών και επιστημονικών συναντήσεων. Αρκεί να αναφερθεί ότι το 1997 στη Βαρκελώνη έγιναν 1.000 συνέδρια και διεθνείς συναντήσεις. Ο αντίστοιχος αριθμός ήταν 373 το 1990.

Η μεγαλύτερη πρόκληση για την πόλη της Βαρκελώνης ήταν η αναμόρφωσή της μέσα από σημαντικά έργα που έγιναν. Η πόλη ήταν κλειστή προς τη θάλασσα λόγω διαφόρων εργοστασίων και εγκαταλειμμένων κτιρίων που εμπόδιζαν την πρόσεγγιση σ' αυτήν. Όλα αυτά γκρεμίστηκαν για να κτισθούν 2.000 διαμερίσματα σε μάτι περιοχή με σχεδόν 5 χιλιόμετρα αμμουδιά. Τα διαμερίσματα αυτά χρησιμοποιήθηκαν για να φιλοξενήσουν τους αθλητές και είχαν πωληθεί σε ιδιώτες πολύ νωρίτερα από την έναρξη των αγώνων.

Δεν είναι υπερβολή να ειπωθεί ότι η πόλη γκρεμίστηκε και ξανακτίστηκε από την αρχή με νέους περιφερειακούς δρόμους 25 χιλιομέτρων, την κατασκευή 25 αθλητικών έργων που συμπεριλάμβαναν την ανακαίνιση του Ολυμπιακού σταδίου και τη δημουργία ενός κλειστού 18.000 θέσεων. Νέα ξενοδοχεία κτίστηκαν που πρόσθεσαν 4.000 κλίνες την περίοδο 1990-1992. Το αεροδρόμιο ανακατασκευάστηκε και δύο τηλεπικοινωνιακοί πύργοι κτίστηκαν. Τα έργα με τα οποία άλλαξε η όψη της πόλης δεν έχουν ακόμη τελειώσει και η συνολική επένδυση έφθασε στο ύψος των 8 δισεκατομμυρίων δολαρίων, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα 2 δισεκατομμύρια των δαπανών της Οργανωτικής Επιτροπής. Η συνολική οικονομική επίδραση, που συμπεριλαμβάνει και τις πολλαπλασιαστικές επιδράσεις, ανήλθε στο ποσό των 30 δισεκατομμυρίων δολαρίων.¹⁴

Οι μακροπρόθεσμες, όμως, επιδράσεις αφορούν τις τουριστικές επιπτώσεις από την ανάληψη των Αγώνων. Στην περίπτωση της Βαρκελώνης έχουμε στη διάθεσή μας πραγματικά, άμεσα και μακροπρόθεσμα (μάτι 5ετία μετά τους Αγώνες), στατι-

13. Βλέπε ιδιαίτερα την ειδική έκδοση των Moragas & Botella (1995) για τις κοινωνικές, αθλητικές, οικονομικές και επικοινωνιακές επιδράσεις, την ειδική μελέτη του Brunet (1993) για τις οικονομικές επιπτώσεις και την παρουσίαση του Delas (1997) για τις τουριστικές επιπτώσεις.

14. Οι πληροφορίες αυτές αντλούνται από την παρουσίαση του Delas (1997).

στικά στοιχεία. Τα στοιχεία της τουριστικής ζήτησης παρουσιάζονται στους Πίνακες 2.6 και 2.7. Ο Πίνακας 2.6 δίνει τον αριθμό των τουριστών, τον αριθμό των διανυκτερεύσεων, τη μέση διαμονή των τουριστών και την πληρότητα των καταλυμάτων για την πόλη της Βαρκελώνης από το 1990 έως το 1997.

Πίνακας 2.6 Τουριστική Ζήτηση της Βαρκελώνης, 1990-1997

Χρόνος	Αριθμός Τουριστών	% Αύξησης Τουριστών	Διανυκτερεύσεις	% Αύξησης Διανυκτ.	Μέση Διαμονή (μέρες)	Πληρότητα Δωματίων (%)
1990	1.733.000	-	3.796.000	-	2,19	71,0
1991	1.728.000	-0,3	4.090.000	7,7	2,35	70,0
1992	1.875.000	8,5	4.333.000	5,9	2,34	64,0
1993	2.455.000	30,9	4.257.000	-1,8	1,72	54,6
1994	2.664.000	8,5	4.705.000	10,5	1,76	54,5
1995	3.090.000	16,0	5.675.000	20,6	1,84	63,6
1996	3.062.000	-0,9	6.341.000	11,7	2,07	70,9
1997	2.823.000	-7,8	6.965.000	9,8	2,47	76,6

Πηγή: Barcelona Tourism Statistics, 1997 και υπολογισμοί.

Ο Πίνακας 2.7 δίνει τα ποσοστά των τουριστών κατά περιοχή ή χώρα προέλευσης. Η συντριπτική πλειοψηφία των αλλοδαπών επισκεπτών είναι Ευρωπαίοι. Το 1997 το 8,3% επί του συνόλου των τουριστών της Βαρκελώνης ήταν Γάλλοι, το 7,8% Βρετανοί και Ιρλανδοί, το 4,6% Γερμανοί και το 4,9% Ιταλοί.

Πίνακας 2.7 Τουρίστες της Βαρκελώνης κατά Περιοχή Προέλευσης, 1990-1997 (%)

Χρόνος	Ημεδαποί (Ισπανία)	Αλλοδαποί	Ευρώπη	ΗΠΑ	Ιαπωνία	Λοιπές Χώρες
1990	51,2	48,8	-	5,9	2,6	-
1991	51,3	51,3	-	5,7	-	-
1992	43,8	56,2	39,0	5,0	4,5	6,9
1993	38,5	61,5	-	8,7	-	-
1994	38,5	61,5	44,1	8,9	2,1	6,4
1995	37,0	63,0	40,1	9,5	1,8	11,6
1996	36,9	63,1	41,4	9,0	2,2	10,5
1997	42,6	57,4	34,9	10,2	1,8	10,5

Πηγή: Barcelona Tourism Statistics, 1997.

Η αντιμετώπιση της αυξανόμενης τουριστικής ζήτησης της Βαρκελώνης έγινε με τη σταδιακή και πολύ προσεκτική αύξηση των ξενοδοχειακών υποδομών. Ο Πίνα-

κας 2.8 παρουσιάζει την εξέλιξη της προσφοράς ξενοδοχειακής υποδομής για την περίοδο 1990-1997.

Οι σχετικές τουριστικές αυξήσεις στη ζήτηση και στις ξενοδοχειακές υποδομές θα αποτελέσουν σε παρακάτω κεφάλαια το λεγόμενο “σενάριο” της Βαρκελώνης. Τα ποσοστά των αυξήσεων θα ενσωματωθούν στα ιστορικά ελληνικά στοιχεία για να δημιουργηθούν οι προβλέψεις της ζήτησης και των υποδομών σύμφωνα με την εμπειρία της Βαρκελώνης.

Πίνακας 2.8 Ξενοδοχειακή Υποδομή της Βαρκελώνης, 1990-1997

Χρόνος	Ξενοδοχειακές Μονάδες						Δωμάτια	Κλίνες
	Σύνολο	5*	4*	3*	2*	1*		
1990	118	9	30	45	14	20	10265	18569
1992	148	9	43	56	16	24	13352	25055
1994	158	6	46	60	22	24	14830	27542
1995	160	6	47	60	21	26	15076	27988
1996	162	6	48	60	22	26	15090	28040
1997	165	6	50	60	23	26	15273	28770

Πηγή: Barcelona Tourism Statistics, 1997.

2.5. Ατλάντα και Λος Άντζελες

Η Ατλάντα θα μείνει στην ιστορία ως οι Ολυμπιακοί Αγώνες που σκοπό είχαν μόνο το κέρδος.¹⁵ Η οργανωτική πλευρά των Αγώνων δεν ικανοποίησε την συντριπτική πλειοψηφία αυτών που συμμετείχαν. Μάλλον αποτελούν παράδειγμα προς αποφυγή. Τους Αγώνες παρακολούθησαν 1,5 δισεκατομμύρια τηλεθεατές από 220 χώρες τις 17 μέρες των Αγώνων. Ο συνολικός προϋπολογισμός ήταν της τάξης των 1,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων, εκ των οποίων το 40% περίπου καλύφθηκε (628 εκατομμύρια δολάρια) από χορηγίες.

Αλλά ακόμη και στον τομέα της μεγιστοποίησης του κέρδους δεν θεωρούνται ότι πέτυχαν το σκοπό τους. Η μελέτη του Ratajczak (1996) έδειξε ότι δεν υπήρξε σημαντική αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά παρατηρήθηκε μάτια μετατόπι-

15. Για τους Αγώνες της Ατλάντα, βλέπε Arani (1993), Ivan Allen College (1996), Lann *et al* (1997) και Ludwig & Karabetsos (1999).

ση της καταναλωτικής δαπάνης από άλλου είδους διασκέδαση προς τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αρχικά είχαν προβλέψει ότι μόνο το 35% των επισκεπτών θα έμενε σε φίλους και οικογένειες. Ο πραγματικός αριθμός έφθασε στο 70%. Οι θεατές από την Πολιτεία της Γεωργίας όπου έγιναν οι Αγώνες αποτέλεσαν το 45% του συνόλου των θεατών, αντί του ενός τρίτου που είχε αρχικά υπολογισθεί.

Η μεγαλύτερη, ίσως, προσφορά των Ολυμπιακών Αγώνων που έγιναν στο Λος Άντζελες το 1984 είναι ότι έγινε πλέον συνείδηση σε όλους ότι ένα μεγάλο αθλητικό γεγονός μπορεί να έχει μεγάλη οργανωτική επιτυχία, χωρίς ταυτόχρονα να έχει και οικονομικές απώλειες (ελλείμματα). Το αντίθετο μάλιστα. Οι Αγώνες μπορεί να αφήνουν και κέρδη. Κύρια πηγή εσόδων ήταν τα τηλεοπτικά δικαιώματα που για τους Αγώνες του Λος Άντζελες έφθασαν στα 225 εκατομμύρια δολάρια.

Στο Λος Άντζελες ταξίδεψαν 400 χιλιάδες θεατές για να παρακολουθήσουν τους Αγώνες, αντί των 625 χιλιάδων που είχαν αρχικά προβλέψει. Ακόμη και οι πωλήσεις των εισιτηρίων ήταν κάτω του αναμενόμενου. Μόνο το 75% των εισιτηρίων είχαν πωληθεί και φυσικά πολύ λιγότερα χρησιμοποιήθηκαν. Εκείνο, όμως, που έχει ενδιαφέρον είναι ότι η πλειοψηφία των επισκεπτών δεν έμεινε σε καταλύματα, αλλά σε φίλους ή σε οικογένειες.

Η μέση διαμονή ήταν 6 ημέρες, όταν οι Αγώνες είχαν διάρκεια 16 ημέρες. Εκείνο που είναι σημαντικό είναι ότι η καταναλωτική συμπεριφορά των επισκεπτών των Αγώνων ήταν διαφορετική από τη συνηθισμένη τουριστική συμπεριφορά, ιδιαίτερα για εστιατόρια και άλλου είδους διασκέδαση που μπορεί να προσφέρει μάλιστα πόλη, εκτός φυσικά από τους Αγώνες. Την περίοδο των Αγώνων στο Λος Άντζελες δεν παρατηρήθηκε καμία ιδιαίτερη κίνηση στον κύκλο εργασιών των υπηρεσιών που συνήθως καταναλώνουν οι τουρίστες. Η τηλεοπτική κάλυψη των Αγώνων είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του διαθέσιμου χρόνου για άλλες δραστηριότητες εκ μέρους των επισκεπτών.

2.6. Άλλες Οργανώσεις Πόλεις

Πολύ λίγες πληροφορίες υπάρχουν για τις άλλες πόλεις όπου έγιναν οι Ολυμπιακοί Αγώνες μετά το 1956. Το Μόντρεαλ του 1976 θα μείνει στην ιστορία ως οι Αγώνες που δημιούργησαν τεράστια χρέη για τους κατοίκους της πόλης που ακόμη πληρώνουν. Οι εκτιμήσεις το ανεβάζουν στο ένα δισεκατομμύριο δολάρια Καναδά. Πάντως, θα πρέπει να αναφερθεί εδώ ότι η ΔΟΕ έχει επισημάνει ότι το Μόντρεαλ αποφάσισε να κάνει σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της πόλης, χωρίς αυτές να απαιτούνται από τους Αγώνες. Αν αφαιρεθούν αυτές οι επενδύσεις, τότε η ΔΟΕ ισχυρίζεται ότι οι Αγώνες του Μόντρεαλ άφησαν κέρδος της τάξης των 116 εκατομμυρίων δολαρίων.

Το σημαντικότερο, όμως, για την παρούσα μελέτη είναι οι εκτιμήσεις των αφίξεων των αλλοδαπών τουριστών λόγω των Αγώνων. Το συμπέρασμα που συνάγεται από τα διαθέσιμα στοιχεία είναι ότι υπήρξε μάλιστα η προεκτίμηση του αριθμού των αφίξεων.

Για παράδειγμα, στο Τόκιο το 1964 προέβλεπαν αφίξεις γύρω στις 150.000, αλλά τελικά μόνο 70.000 επισκέφθηκαν την πόλη. Για το Μόναχο και το Μόντρεαλ δεν υπάρχουν στοιχεία για τις πραγματικές αφίξεις αλλοδαπών τουριστών, αλλά προέβλεπαν 1,8 και 1,5 εκατομμύρια επισκέπτες αντίστοιχα, αριθμοί που κανένας δεν πιστεύει ότι πραγματοποιήθηκαν. Οι Αγώνες στη Μόσχα προσέλκυσαν μόνο 30.000 τουρίστες.

2.7. Συμπεράσματα και Συνεπαγόμενα για την Αθήνα του 2004

Η προηγούμενη ανασκόπηση της εμπειρίας των άλλων πόλεων που ανέλαβαν την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ιδιαίτερως της Βαρκελώνης και του Σίδνεϋ, οδηγεί στα παρακάτω συμπεράσματα όσον αφορά στην οργάνωση των Αγώνων του 2004 στην Αθήνα.

- Από τα στοιχεία και τις μελέτες που υπάρχουν προκύπτει ότι στις πόλεις που έγιναν Ολυμπιακοί Αγώνες δεν παρουσιάστηκε μία κατακόρυφη άνοδος στις αφίξεις τουριστών το χρόνο που έγιναν οι Αγώνες. Δεν παρουσιάστηκε ιδιαίτερη αύξηση στη Μόσχα και στη Βαρκελώνη, ενώ είναι δύσκολο να εκτιμηθεί η αύξηση στην Ατλάντα και στο Λος Άντζελες.
- Η εμπειρία των προηγούμενων πόλεων έχει δείξει ότι παρουσιάζεται μία σταθερή αύξηση στις διεθνείς αφίξεις τουριστών μετά την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων.
- Εξίσου σημαντική είναι και η αρνητική επίδραση που μπορούν να έχουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην άφιξη αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών που θέλουν να αποφύγουν την πολυκοσμία λόγω των Αγώνων. Η επίδραση αυτή ήταν χαρακτηριστική για το Λος Άντζελες, αλλά και για τη Βαρκελώνη.
- Η τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων αυξάνει σημαντικά την προβολή της πόλης και της χώρας για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα που αρχίζει από την ανάθεση και τελειώνει λίγο μετά την τέλεση των Αγώνων. Η διεθνής αυτή προβολή δεν είναι πάντοτε θετική και μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες στις αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών.
- Τέλος, το πιο σημαντικό, ίσως, συμπέρασμα από την οργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων σε άλλες πόλεις είναι ότι παρατηρείται μία υπερεκτίμηση της τουριστικής ζήτησης, ιδιαίτερως για το έτος που γίνονται οι Αγώνες.

Πάντως, οι μελέτες που έχουν γίνει για τους προηγούμενους Ολυμπιακούς Αγώνες και αφορούν την τουριστική επίδραση είναι ελάχιστες, σε σημείο μάλιστα που να μην μπορούν να εξαχθούν κάποια ασφαλή συμπεράσματα. Εκείνο που είναι εξαιρετικά δύσκολο είναι η εκτίμηση του τι θα συνέβαινε στον τουριστικό τομέα, αν δεν είχαν ανατεθεί οι Αγώνες, που μπορεί να διαφοροποιείται σημαντικά από πόλη σε πόλη ή από χώρα σε χώρα.

Τα παραπάνω συμπεράσματα αποτελούν χρήσιμο ύλικό για την αξιολόγηση των τουριστικών επιπτώσεων στην Αθήνα το 2004. Πάντως, η Αθήνα αποτελεί, όπως και κάθε πόλη, μία ιδιαίτερη περίπτωση, διότι οι συνθήκες που επικρατούν στην ελληνική τουριστική αγορά, αλλά και η τεχνολογία για το 2004 είναι πολύ διαφορετικές από ότι ήταν στις άλλες πόλεις. Από αυτή την άποψη, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή όταν γίνονται συγκρίσεις. Αυτός είναι και ο λόγος, που από μεθοδολογικής άποψης, η παρούσα μελέτη προσπαθεί να συνδυάσει την εμπειρία των άλλων πόλεων με τις ιστορικές τάσεις και τις προβλέψεις της ελληνικής τουριστικής αγοράς, με και χωρίς τους Αγώνες.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι σκοπός των παρακάτω κεφαλαίων δεν είναι η ανάλυση της ελληνικής τουριστικής αγοράς. Άλλες μέλετες του ΙΤΕΠ από τους Παυλόπουλο και Κουζέλη (1998) και Τσίτουρα (1998) εξετάζουν την παγκόσμια και ελληνική τουριστική αγορά.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Διεθνής Κουριοτήτης
Ζητεόντων

3.1. Εισαγωγή

Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η Βαρκελώνη θεωρείται ότι οργάνωσε τους καλύτερους Ολυμπιακούς Αγώνες της σύγχρονης εποχής, τόσο από αγωνιστικής όσο και από οργανωτικής πλευράς. Εκείνο, όμως, που πρέπει ιδιαίτερα να αναφερθεί είναι ότι η Βαρκελώνη μεταμορφώθηκε με αφορμή ή και λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, σε σημείο μάλιστα που σήμερα να αποτελεί πόλο έλξης πολλών αλλοδαπών τουριστών. Αρκεί να αναφερθεί ότι οι διανυκτερεύσεις από 3,8 εκατομμύρια το 1990 αυξήθηκαν στα 7 εκατομμύρια το 1997, ακολουθώντας μία πορεία συνεχούς και σταθερής αύξησης.

Η ικανοποίηση της ζήτησης πραγματοποιήθηκε με μία σταδιακή αύξηση των ξενοδοχειακών υποδομών της πόλης της Βαρκελώνης. Οι ξενοδοχειακές μονάδες αυξήθηκαν από 118 το 1990, στις 148 το 1992 και στις 165 το 1997. Αντίστοιχα οι ξενοδοχειακές κλίνες αυξήθηκαν από 18.569 το 1990, στις 25.055 το 1992 και στις 28.770 το 1997. Δικαιολογημένα, λοιπόν, θεωρούν πολλοί ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1992 άλλαξαν τις τουριστικές προοπτικές της πόλης της Βαρκελώνης. Καταδεικνύεται, έτσι, η σημαντική επίπτωση που μπορεί να έχουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στον τουρισμό.

Η αύξηση της μόνιμης τουριστικής ζήτησης, παρακινούμενης από τους αγώνες, δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την αύξηση και βελτίωση των καταλυμάτων. Δεν είναι τυχαίο ότι μέρος του φακέλου υποψηφιότητας μας πόλης για την ανάληψη των αγώνων αποτελούν και οι υποδομές της σε καταλύματα, ξενοδοχειακά και άλλα. Το πρόβλημα, όμως, με τις υποδομές των καταλυμάτων είναι ότι συνήθως γίνεται μία υπερεκτίμηση των αναγκών σε καταλύματα που οφείλεται στην υπερεκτίμηση της ζήτησης του διεθνούς τουρισμού, σε υποεκτίμηση των υπαρχουσών και αναμενόμενων εναλλακτικών υποδομών καταλυμάτων ή και τα δύο.

Στο παρόν και το επόμενο κεφάλαιο γίνεται εκτίμηση της αναμενόμενης επίδρασης των Ολυμπιακών Αγώνων στη ζήτηση και στην προσφορά καταλυμάτων. Στην περίπτωση της Ελλάδος, η πιο σημαντική επίδραση είναι η αναμενόμενη σταθερή και μακροχρόνια αύξηση αλλοδαπών τουριστών. Τα οφέλη που θα προκύψουν εξαρτώνται από το πόσο αξιόπιστες θα είναι οι προβλέψεις για την αναμενόμενη αύξηση στην προσέλευση αλλοδαπών τουριστών που θα επιτρέψει τον καλύτερο σχεδιασμό των απαιτούμενων υποδομών, κυρίως των καταλυμάτων.

3.2. Υποθέσεις και Σενάρια για την Τουριστική Ζήτηση

Ο τουρισμός αποτελεί ένα δυναμικό φαινόμενο και η αγορά του είναι παγκόσμια και γι' αυτό το λόγο πάρα πολύ ανταγωνιστική. Οι επιλογές χωρών και περιοχών προορισμού που κάνουν οι αλλοδαποί εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες, οι σημαντικότεροι των οποίων είναι το εισόδημα και η τιμή. Η τελευταία συμπεριλαμβά-

νει και τις οποιεσδήποτε διακυμάνσεις στην συναλλαγματική ισοτιμία του νομόσματος της χώρας προορισμού.¹⁶ Η μεγάλη σημασία που έχει ο τουρισμός για την οικονομική ανάπτυξη μας χώρας ή μας περιφέρειας οδήγησε στην εκτενή μελέτη των προσδιοριστικών παραγόντων της τουριστικής ζήτησης με την ανάπτυξη οικονομετρικών υποδειγμάτων. Οι πιο σημαντικοί σκοποί αυτών των υποδειγμάτων ήταν η εκτίμηση ελαστικοτήτων, κυρίως των τιμών και του εισοδήματος¹⁷, η μέτρηση των μακροοικονομικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης, η πρόβλεψη της ζήτησης και ο σχεδιασμός αποτελεσματικής τουριστικής πολιτικής.

Οι βασικές υποθέσεις αυτών των υποδειγμάτων είναι ότι ο τουρισμός επηρεάζεται θετικά από το κατά κεφαλή εισόδημα και αρνητικά από την τιμή.¹⁸ Δεν είναι, λοιπόν, καθόλου παράξενο που τις τελευταίες δεκαετίες έχουμε μία σημαντική αύξηση του διεθνούς τουρισμού, αφού είχαμε μία σημαντική αύξηση του παγκόσμιου κατά κεφαλή εισοδήματος και μία σημαντική πτώση του κόστους μεταφοράς και επικοινωνίας. Και οι δύο παράγοντες συνεπέλεσαν στην σημαντική αύξηση της κίνησης αλλοδαπών τουριστών. Αναμένεται δε η μακροχρόνια αυτή τάση να συνεχιστεί, αλλά είναι πραγματικά πολύ δύσκολο να γίνουν συγκεκριμένες προβλέψεις για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, όπως αυτό της παρούσης μελέτης, 1998-2011.

Τρεις κατηγορίες παραγόντων θα επηρεάσουν τις προοπτικές του διεθνούς τουρισμού τα επόμενα δεκαπέντε χρόνια: οικονομικοί, τεχνολογικοί και θεσμοί. Οι οικονομικοί αναφέρονται στην εξέλιξη των εισοδημάτων και των τιμών. Οι τεχνολογικοί κυρίως αφορούν τις μεταβολές στις μεταφορές, στην πληροφορική και στις τηλεπικοινωνίες. Τέλος, οι θεσμοί άφορούν κύρια την απελευθέρωση των αερομεταφορών και την καθιέρωση της τηλεορασίας.¹⁹ Σύμφωνα με μια πρόσφατη μελέτη, Παυλόπουλος (1998), στη χειρότερη περίπτωση η αύξηση της διεθνούς τουριστικής ζήτησης θα ανέλθει τα επόμενα δεκαπέντε χρόνια στο 3,5% ετησίως, ενώ στην καλύτερη στο 4,5% ετησίως.

Στην περίπτωση της Ελλάδος, οι πρόβλεψεις για τις διεθνείς τουριστικές αφίξεις εκτιμώνται ότι θα είναι λίγο πιο αισιόδοξες από τις αναμενόμενες παγκόσμιες τάσεις και αυτό χωρίς να υπολογίζουμε την επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων. Αν και

16. Για την Ελλάδα, οι επιπτώσεις των συναλλαγματικών διακυμάνσεων στον τουριστικό τομέα έχουν πρόσφατα αναλυθεί από τον Κουζέλη (1997).

17. Για ένα παράδειγμα τέτοιας μελέτης βλέπε Papanikos & Sakellariou (1997). Μία γενικότερη ανασκόπηση αυτών των υποδειγμάτων γίνεται στη μελέτη της Lim (1997).

18. Μία ανασκόπηση των μελετών που εκτιμούν στατιστικά τις επιδράσεις του εισοδήματος και της τιμής γίνεται από τον Crousch (1995).

19. Η ανάλυση αυτών των παραγόντων και τα διάφορα σενάρια προβλέψεων των μακροχρόνιων τάσεων του διεθνούς τουρισμού γίνεται από τον Παυλόπουλο (1998).

κάποιες προβλέψεις στις αρχές της τρέχουσας δεκαετίας προέβλεπαν υπερβολικές αφίξεις²⁰, παρ' όλα αυτά, όπως δείχνουν τα στοιχεία (βλέπε Διάγραμμα 3.1), ο ελληνικός τουρισμός από τα μέσα της δεκαετίας του 1960 είχε μία συνεχή άνοδο, φθάνοντας στα 10,5 εκατομμύρια αφίξεις το 1997 και σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία, στα 12 εκατομμύρια αφίξεις το 1998. Οι αριθμοί αυτοί είναι μέσα στο γενικότερο πλαίσιο των μακροχρόνιων τάσεων του ελληνικού τουρισμού.)

Η βασική υπόθεση εργασίας που γίνεται στην παρούσα μελέτη είναι ότι αυτή η τάση θα συνεχιστεί. Η τάση αυτή αποτελεί τη βάση ή το σενάριο της τουριστικής ζήτησης που θα αναμενόταν, αν οι Αγώνες δεν γίνονταν στην Ελλάδα. Πάντως, θα πρέπει να σημειωθεί ότι μία σημαντική εξέλιξη θα επηρεάσει θετικά τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών. Η καθιέρωση του ευρώ αναμένεται να έχει θετικές επιδράσεις στις αφίξεις, κυρίως τουριστών από τις χώρες που αποτελούν μέλη της Συνόμιας του ευρώ, διότι θα μειωθεί σημαντικά το κόστος συναλλαγών. Το πόσο μεγάλη θα είναι αυτή η επίδραση δεν μπορεί να εκτιμηθεί εύκολα, διότι οι τουριστικά ανταγωνιστικές χώρες της Ελλάδος, όπως η Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία είναι ήδη μέλη της Συνόμιας ευρώ. Οποιοδήποτε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σχετικά με το κόστος συναλλαγών αποκτήσει η Ελλάδα, αυτό θα είναι έναντι της Τουρκίας.

Η εκτίμηση που γίνεται, όπως αναλύεται κατωτέρω, είναι ότι χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες, οι αφίξεις θα συνέχιζαν να αυξάνονται με ρυθμούς της μακροχρόνιας τάσης, φθάνοντας τα 17 εκατομμύρια αφίξεις το 2011. Το ερώτημα που τίθεται είναι ποιά θα είναι η μακροχρόνια επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων; Για την απάντηση αυτού του ερωτήματος απαιτείται η διαμόρφωση διαφόρων σεναρίων. Επίσης, διάφορες υποθέσεις πρέπει να γίνονται για τη μέση διαμονή και τη μέση δαπάνη.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι ένα μοναδικό τουριστικό γεγονός και απευθύνεται στην παγκόσμια τουριστική αγορά. Ο τουρίστας που επισκέπτεται μία πόλη-χώρα για να παρακολουθήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες είναι συνήθως πιο νέος, πιο μορφωμένος και υπάρχει μία ισορροπία μεταξύ των δύο φύλων.²¹ Οι σημαντικές διαφοροποιήσεις στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών για την παρακολούθηση των Ολυμπιακών Αγώνων προέρχονται κυρίως από την απόσταση. Είναι αναμενόμενο όταν οι Αγώνες γίνονται στην Αμερική να τους παρακολουθούν περισσότεροι από την Ελλαδική ήπειρο. Και αντιστοίχως όταν οι Αγώνες γίνονται στην Ευρώπη να τους παρακολουθούν περισσότεροι από αυτή την ήπειρο.

20. Βλέπε τη μελέτη των Jenner & Smith (1993) που προέβλεπαν γύρω στα 20 εκατομμύρια αφίξεις το 2000.

21. Βλέπε τη μελέτη των Chalip, Green & Velden (1998).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, συνήθως υπάρχει μία υπερεκτίμηση των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών που είτε έρχονται για να παρακολουθήσουν τους αγώνες, είτε παρακινούνται από την προβολή που απολαμβάνει η πόλη-χώρα που φιλοξενεί τους Αγώνες. Η διάκριση αυτή είναι πολύ σημαντική και θα πρέπει να ληφθεί υπόψη για να εκτιμηθούν σωστά οι αναμενόμενες αφίξεις αλλοδαπών τουριστών. Θα πρέπει, λοιπόν, να διαχριθούν οι επισκέπτες-θεατές από τους παρακινούμενους αλλοδαπούς επισκέπτες. Οι τελευταίοι έρχονται στην Ελλάδα λόγω της προβολής που θα τύχει η χώρα από την τέλεση των Αγώνων. Οι επισκέπτες-θεατές αποτελούν τον ελάχιστο αριθμό αλλοδαπών που θα έρθουν στην Ελλάδα. Ο ελάχιστος αυτός αριθμός αποτελεί το πιο απαισιόδοξο σενάριο αφίξεων και σε καμία περίπτωση δεν θεωρείται αναμενόμενο για την Ελλάδα.²²

Το δεύτερο σενάριο της παρούσης μελέτης είναι το πιο πιθανό και υποθέτει ότι θα υπάρξει μία σταδιακή ποσοστιαία αύξηση των αφίξεων από 1% το 1998 έως 5% το 2005 και μετά μία σταδιακή πτώση στο 1% μέχρι το 2011. Το σενάριο αυτό αποτελεί το κεντρικό σενάριο της μελέτης. Η υπόθεση που γίνεται για την ελληνική περίπτωση είναι ότι η παρακινούμενη ξήτηση δεν αφορά μόνο την Αθήνα, αλλά το σύνολο της χώρας, καθώς το μέγεθος της Ελλάδος δεν αιτιολογεί διαφοροποίησης. Όσον αφορά στην Αττική, η υπόθεση που γίνεται σε αυτό το σενάριο είναι ότι, λόγω των Αγώνων, θα μπορέσει η περιοχή της Αττικής να διατηρήσει το μερίδιο της στο σύνολο της χώρας.

Το τρίτο σενάριο είναι και το πιο αισιόδοξο και στηρίζεται στην εμπειρία της Βαρκελώνης που παρουσιάστηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο και συγκεκριμένα στον Πίνακα 2.6. Σύμφωνα με αυτό το σενάριο, η τουριστική κίνηση της Αθήνας θα αυξηθεί σημαντικά με βασικά διαχρονικά χαρακτηριστικά τη μακρή έως ανύπαρκτη αύξηση πριν τους Αγώνες, τη σημαντική αύξηση κατά τη διάρκεια των Αγώνων, αλλά την πολύ μεγάλη αύξηση αμέσως μετά τους Αγώνες και τη σημαντική πτώση αργότερα. Η επιπρόσθετη υπόθεση που γίνεται στην παρούσα μελέτη γι' αυτό το σενάριο είναι ότι εξίσου σημαντική θα είναι και η επίδραση της τουριστικής κίνησης για το σύνολο της χώρας.

Τέλος, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, από τουριστικής πλευράς, θεωρείται αμελητέα η επίδραση της εσωτερικής τουριστικής κίνησης, παρακινούμενης από τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

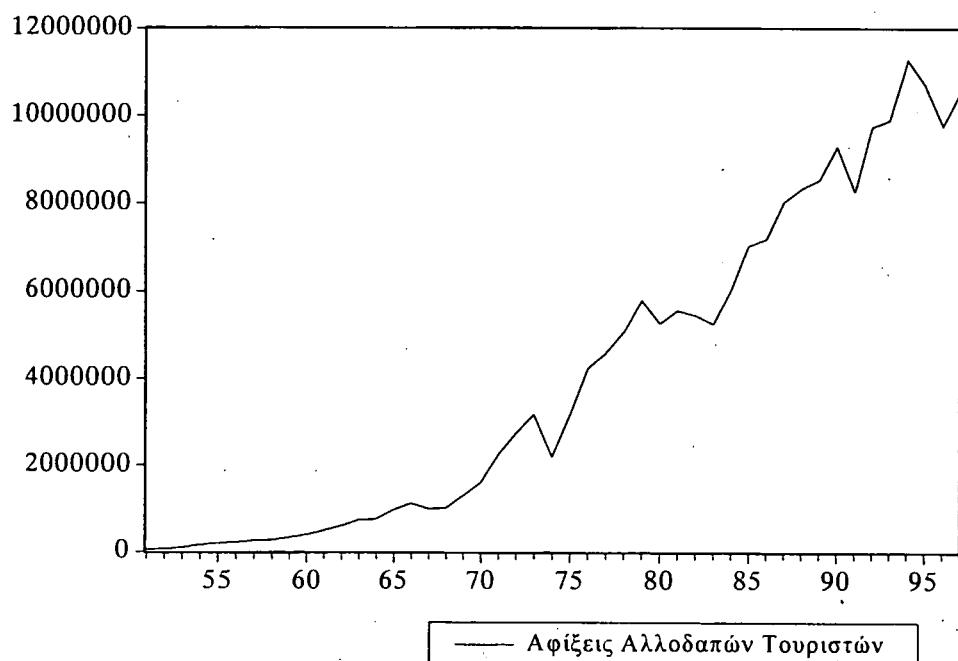
22. Το σενάριο αυτό μπορεί να επιβεβαιωθεί μόνο σε περίπτωση που η εικόνα που θα δώσει η Ελλάδα από την οργάνωση των Αγώνων είναι αρνητική ή συμβούν δυσάρεστα γεγονότα, όπως τρομοκρατικές επιθέσεις.

3.3. Πρόβλεψη της Τουριστικής Ζήτησης χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες

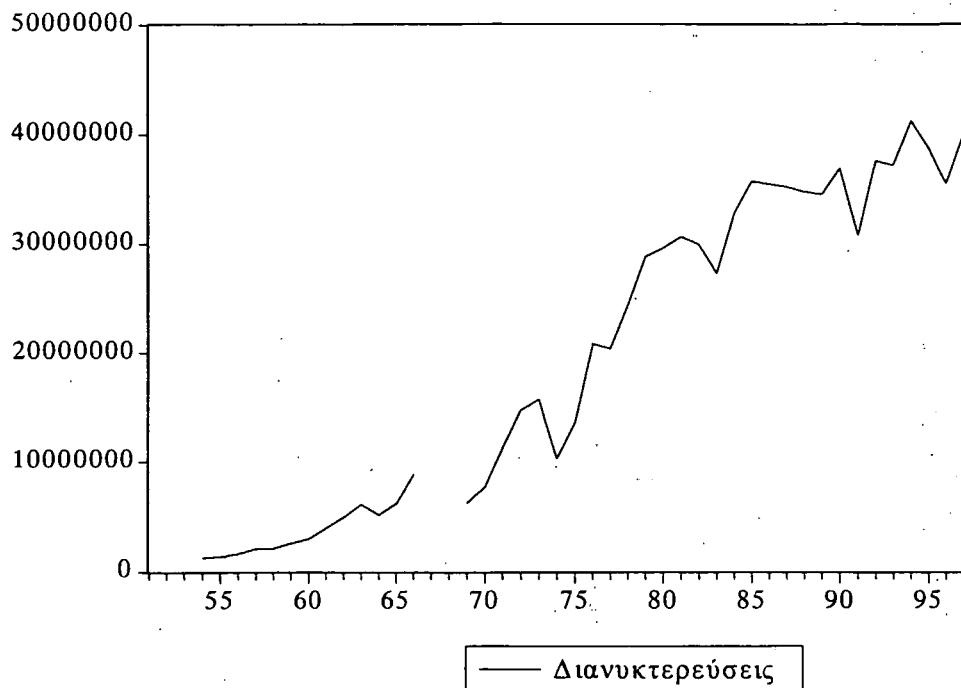
Οι επιπτώσεις που θα έχουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην ελληνική τουριστική αγορά εξαρτάται από το τι θα γινόταν, αν η Αθήνα δεν είχε επιλεγεί για την τέλεση των Αγώνων του 2004. Με δεδομένο το μεγάλο χρονικό διάστημα για το οποίο απαιτείται πρόβλεψη, 1998-2011, είναι πραγματικά πάρα πολύ δύσκολο να γίνει οποιαδήποτε πρόβλεψη στηριζόμενη σε κάποιο διαρθρωτικό μακροοικονομετρικό υπόδειγμα. Η καλύτερη επιλογή είναι να υποτεθεί ότι η ιστορική εμπειρία της ελληνικής τουριστικής αγοράς θα συνεχιστεί με τους ίδιους ρυθμούς τάσεως και στο χρονικό διάστημα που μας ενδιαφέρει.

Το Διάγραμμα 3.1 απεικονίζει την ιστορική τάση των αφίξεων αλλοδαπών στην Ελλάδα από το 1951 έως το 1997. Από 40 χιλιάδες αφίξεις το 1951, έφθασαν τις 500 χιλιάδες το 1961, τα 2,3 εκατομμύρια το 1971, τα 5,6 εκατομμύρια το 1981, τα 8,3 εκατομμύρια το 1991 και τα 10,6 εκατομμύρια το 1997. Όλα τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται στο παρόν κεφάλαιο και αφορούν τις αφίξεις και τις διανυκτερεύσεις προέρχονται από την ΕΣΥΕ.

**Διάγραμμα 3.1
Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών, 1951-1997**



Διάγραμμα 3.2
Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών Τουριστών, 1951-1997



Όπως διαπιστώνεται από το Διάγραμμα 3.2 ανάλογη ήταν και η διαχρονική πορεία των διανυκτερεύσεων. Από 1,3 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις το 1954, η τουριστική κίνηση αυξήθηκε στα 3,9 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις το 1961, στα 11,2 εκατομμύρια το 1971, στα 30,6 εκατομμύρια το 1981, στα 30,7 εκατομμύρια το 1991 και στα 40 εκατομμύρια το 1997. Η υπόθεση που γίνεται είναι ότι οι αυξητικές τάσεις θα συνεχίζονταν και χωρίς τους Αγώνες.²³

Η τάση ήταν ακριβώς η αντίθετη για την περιοχή της Αττικής. Από τα στοιχεία του Πίνακα 3.1, προκύπτει ότι την περίοδο 1980-1997 υπήρξε μία πτώση τόσο των αφίξεων, όσο και των διανυκτερεύσεων, στην περιοχή της Αττικής. Από 2,1 εκατομμύρια που ήταν οι αφίξεις το 1980, μειώθηκαν στα 1,5 εκατομμύρια το 1991 (η μικρό-

23. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΙΤΕΠ, οι αριθμοί αυτοί αποτελούν σημαντική υποεκτίμηση των πραγματικών διανυκτερεύσεων. Εξάλλου, γι' αυτό το λόγο, στις προβλέψεις δεν χρησιμοποιούνται οι διανυκτερεύσεις.

τερη δλης της περιόδου) για να φθάσουν στα 1,9 εκατομμύρια το 1997. Ως ποσοστό στο σύνολο της χώρας, οι αφίξεις (βλέπε και Διάγραμμα 3.3) μειώθηκαν από 40% το 1980 στο 18% το 1997. Το μέγιστο μερίδιο της Αττικής στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών ήταν 40% το 1980, το ελάχιστο 16% το 1995 και το μέσο 26%.

Πίνακας 3.1

Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών, 1980-1997

Έτος	Αφίξεις Ελλάδος	Αφίξεις Αττικής	Αφίξεις Αττικής (%)
1980	5.271.115	2.128.680	40
1981	5.577.109	2.168.824	39
1982	5.463.060	2.071.256	38
1983	5.258.372	1.930.426	37
1984	6.027.266	2.277.109	38
1985	7.039.428	2.299.950	33
1986	7.200.000	1.829.266	25
1987	8.053.052	2.021.456	25
1988	8.351.182	2.025.388	24
1989	8.540.962	2.047.903	24
1990	9.310.492	2.075.022	22
1991	8.271.258	1.473.976	18
1992	9.756.012	1.870.672	19
1993	9.913.267	1.905.330	19
1994	11.301.722	1.873.988	17
1995	10.712.145	1.731.852	16
1996	9.782.061	1.641.684	17
1997	10.588.389	1.878.618	18

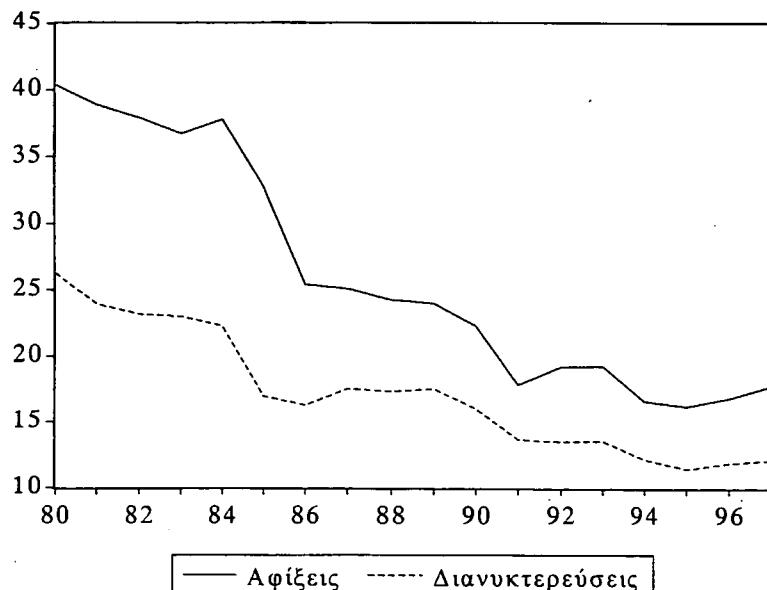
Το κεντρικό σενάριο της μελέτης υποθέτει ότι λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, η Αθήνα θα μπορέσει να διατηρήσει για τα επόμενα χρόνια το μέσο μερίδιο στις αφίξεις της τα τελευταία χρόνια.

Ανάλογη με τις αφίξεις είναι και η εικόνα των διανυκτερεύσεων για την Αττική, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.2. Οι διανυκτερεύσεις από 7,8 εκατομμύρια το 1980, μειώθηκαν στα 4,2 εκατομμύρια το 1991 και έφθασαν στα 4,8 εκατομμύρια το 1997. Ως ποσοστό, μειώθηκαν από 26% το 1980 στο 12% το 1997.

Πίνακας 3.2
Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών Τουριστών, 1980-1997

Έτος	Διανυκτερεύσεις Ελλάδος	Διανυκτερεύσεις Αττικής	Διανυκτερεύσεις Αττικής (%)
1980	29.596.704	7.769.090	26
1981	30.623.057	7.322.691	24
1982	29.954.664	6.937.227	23
1983	27.269.392	6.264.294	23
1984	32.821.789	7.308.861	22
1985	35.709.851	6.049.886	17
1986	35.450.027	5.762.229	16
1987	35.220.413	6.161.746	17
1988	34.779.083	6.021.804	17
1989	34.518.119	6.038.159	17
1990	36.935.049	5.905.165	16
1991	30.739.587	4.194.798	14
1992	37.553.491	5.060.990	13
1993	37.197.999	5.030.594	14
1994	41.199.694	5.005.090	12
1995	38.771.623	4.431.064	11
1996	35.497.834	4.205.739	12
1997	39.991.655	4.833.971	12

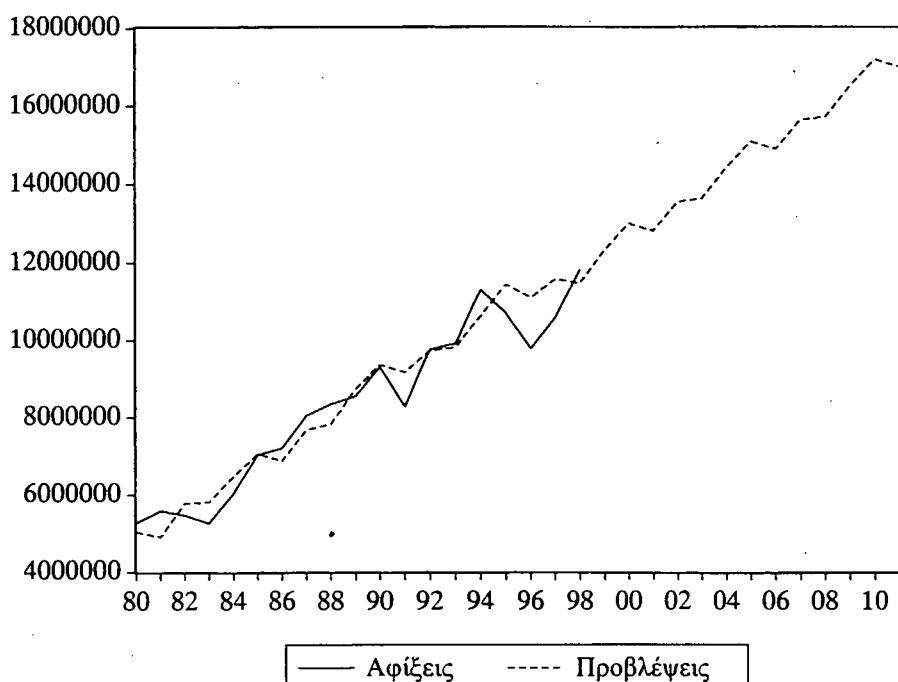
Διάγραμμα 3.3
Αφίξεις και Διανυκτερεύσεις στο Νομό Αττικής, 1980-1997
(% στο σύνολο της Χώρας)



Η μέθοδος προβλέψεων που ακολουθήθηκε είναι του Holt-Winters, χρησιμοποιώντας ως κριτήριο την ελαχιστοποίηση της ρίζας του μέσου σφάλματος των τετραγώνων. Το υπόδειγμα πρόβλεψης του Holt-Winters παρουσιάζεται συγκριτικά και με άλλα υποδείγματα από τους Holden *et al* (1990). Η μέθοδος αυτή των χρονολογικών σειρών (time-series methods) επιλέχθηκε διότι η ανάπτυξη ενός διαρθρωτικού κλαδικού υποδείγματος με ενσωματωμένο τον κλάδο της Ολυμπιακής Αγοράς δεν ήταν εφικτή λόγω έλλειψης αξιόπιστων περιφερειακών στοιχείων.

Οι προβλέψεις των αφίξεων στο σύνολο της χώρας για την περίοδο 1999-2011 δίνονται στο Διάγραμμα 3.4. Να σημειώσουμε ότι για την καλύτερη πρόβλεψη χρησιμοποιήθηκε και η προσωρινή εκτίμηση για το 1998. Οι προβλέψεις για τις αφίξεις στο σύνολο της χώρας το 2004 ανέρχονται στα 14,4 εκατομμύρια και φθάνουν τα 17 εκατομμύρια το 2011.

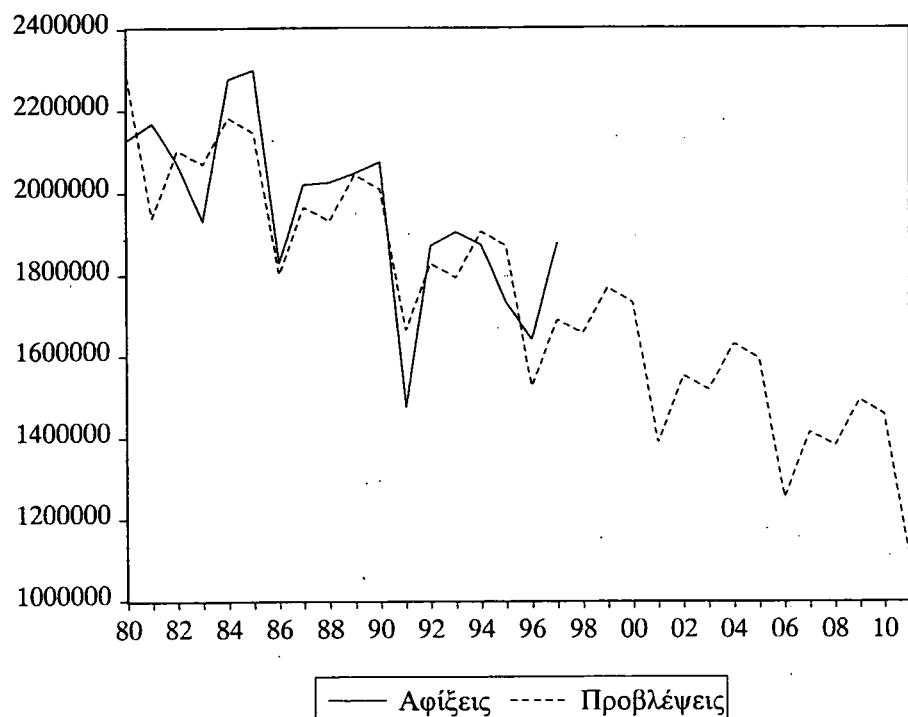
Διάγραμμα 3.4
Προβλέψεις Αφίξεων Ελλάδος χωρίς
τους Ολυμπιακούς Αγώνες, 1980-2011



Αντίθετη είναι η τάση για την Αττική βάσει του υποδείγματος. Οι προβλέψεις για τις αφίξεις βαίνουν συνεχώς μειούμενες και από 1,7 εκατομμύρια το 1997, μειώνονται στο 1,6 εκατομμύρια το 2004, με ακόμη μεγαλύτερη μείωση το 2011 που φθάνει στα 1,1 εκατομμύρια αφίξεις (βλέπε Διάγραμμα 3.5).

Οι παραπάνω απαισιόδοξες προβλέψεις για την Αττική αποτελούν και ένα σημαντικό λόγο για τον οποίο η τέλεση των Αγώνων στην Αθήνα το 2004 αποτελεί τη μεγάλη ευκαιρία για την αναβάθμιση της πόλης. Η αξιοποίηση των Αγώνων και συνεπώς η αναμενόμενη άφιξη τουριστών εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις στρατηγικές τουριστικής αξιοποίησης των Αγώνων. Το γενικότερο πλαίσιο αξιοποίησης των Αγώνων παρουσιάζεται στο αμέσως επόμενο μέρος του κεφαλαίου

Διάγραμμα 3.5 Προβλέψεις Αφίξεων Αττικής χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες, 1980-2011



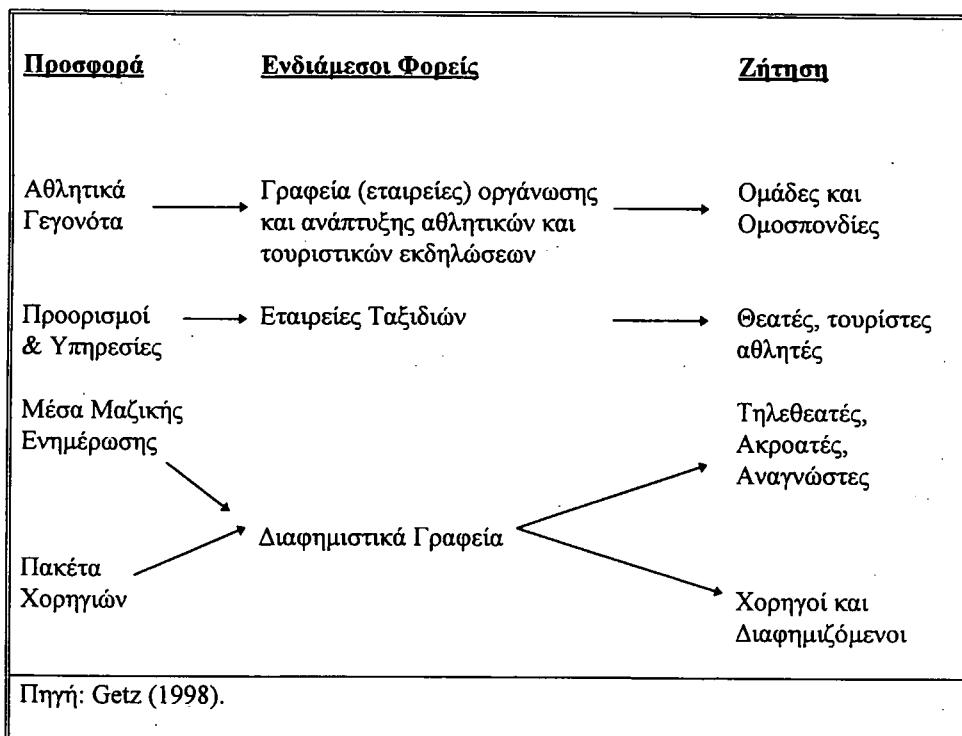
3.4. Στρατηγικές Τουριστικής Αξιοποίησης των Αγώνων

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι ένα ειδικό τουριστικό αθλητικό γεγονός που από τη σκοπιά του μάρκετινγκ αποτελεί μία μεγάλη ευκαιρία ανάπτυξης εκείνης της τουρι-

στικής στρατηγικής που θα αλλάξει ριζικά το διεθνές τουριστικό συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας για την επόμενη δεκαετία. Θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η χάραξη και η διαχείριση των διαφόρων στρατηγικών μάρκετινγκ των Ολυμπιακών Αγώνων προϋποθέτει τη γνώση του συστήματος μάρκετινγκ²⁴, δηλαδή το σύστημα της προσφοράς και της ζήτησης. Εκείνο που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην ελληνική περίπτωση, είναι ότι το σωστό μάρκετινγκ θα συντελέσει στη σωστή διαχείριση της διεθνούς ζήτησης, που θα ανταποκρίνεται στην προσφορά των υποδομών καταλυμάτων, τόσο συνολικά, όσο και κατά κατηγορία ξενοδοχειακών και μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων.

Το σύστημα μάρκετινγκ των Ολυμπιακών Αγώνων, όπως περιγράφεται στο παρακάτω διάγραμμα (Διάγραμμα 3.6), αποτελείται από τρία βασικά και αλληλοεξαρτώμενα στοιχεία.

Διάγραμμα 3.6 Συστατικά Στοιχεία του Συστήματος Μάρκετινγκ των Ολυμπιακών Αγώνων



24. Η ανάλυση του μάρκετινγκ γίνεται στα βιβλία του Παπανίκου (1996β και 1996γ).

Το πρώτο στοιχείο είναι η προσφορά, που περιλαμβάνει την προετοιμασία και την τέλεση όλων των αγωνισμάτων, την επιλογή του τόπου υποδοχής και όλων των υπηρεσιών εξυπηρέτησης που αυτό συνεπάγεται, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης (τηλεόραση, φαδιόφωνο και τύπος) και τα διάφορα πακέτα χορηγιών που πρόσφερει στην περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων η ΔΟΕ, αλλά και η χώρα τέλεσης.

Το τρίτο στοιχείο στο σύστημα μάρκετινγκ είναι η ζήτηση που περιλαμβάνει όλες τις εθνικές ομάδες και τους αθλητές τους, όλες τις ομοσπονδίες των ολυμπιακών αθλημάτων, τους θεατές, τους τουρίστες, τους τηλεθεατές, τους ακροατές, τους αναγνώστες και όλες τις επιχειρήσεις που θέλουν να διαφημιστούν μέσα από τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Η χορηγία αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων των Ολυμπιακών Αγώνων, ιδιαίτερα μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λος Άντζελες το 1984.²⁵

Το δεύτερο στοιχείο του συστήματος μάρκετινγκ των Ολυμπιακών Αγώνων είναι όλοι οι μεσάζοντες μεταξύ των φορέων προσφοράς και των φορέων ζήτησης. Πολλές φορές, είναι οι ίδιοι που αναλαμβάνουν την προετοιμασία του φακέλου υποψηφιότητας, την ανεύρεση χορηγών, την προσέλκυση θεατών και γενικότερα την οργάνωση του όλου αθλητικού γεγονότος.

Με δεδομένο το παραπάνω πλαίσιο μάρκετινγκ των Ολυμπιακών Αγώνων, τίθεται το ερώτημα πώς μπορεί η Αθήνα να αξιοποιήσει κατά τον καλύτερο τρόπο αυτή τη σημαντική προβολή; Αρχής γενομένης από το τέλος των Ολυμπιακών Αγώνων του Σίδνεϋ, η Αθήνα και η Ελλάδα μπορούν να αναπτύξουν μία σειρά από στρατηγικές, με επιδίωξη τη μεγιστοποίηση των ωφελειών. Τέτοιες στρατηγικές είναι:

- Οργάνωση νέων αθλητικών γεγονότων πριν το 2004 που θα συνδέονται με τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ως ευκαιρίες προετοιμασίας των αθλητών και προσαρμογής στις κλιματολογικές συνθήκες της Ελλάδος. Τα γεγονότα αυτά μπορεί να οργανώνονται σε διάφορες περιοχές της Ελλάδος.
- Οργάνωση αθλητικών εκδηλώσεων για μη ολυμπιακά αθλήματα σε συνεργασία με τις διεθνείς ομοσπονδίες τους.
- Οργάνωση συμμετοχικών αθλητικών γεγονότων, χωρίς τη συνεργασία των αντιστοίχων ομοσπονδιών, που μπορεί να ελκύσει πολλούς τουρίστες μόνο και μόνο ως μέσο αναψυχής.

25. Η έρευνα όλων των στοιχείων του συστήματος μάρκετινγκ των Ολυμπιακών Αγώνων είναι πολύ περιορισμένη και μόλις τα τελευταία χρόνια οι επιστήμονες έχουν δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Το θέμα της χορηγίας από την πλευρά της ζήτησης για τους Ολυμπιακούς Αγώνες της Βαρκελώνης έχει αναλυθεί από τους Sandler & Shai.i (1993) ενώ της Ατλάντα από τους Ludwig & Karabetsos (1999). Επίσης, βλέπε Moore (1999) για τη γενικότερη στρατηγική μάρκετινγκ των Αγώνων του Σίδνεϋ.

- Οργάνωση ειδικών “ολυμπιακών” εκδρομών, πριν και μετά τους Αγώνες, που θα περιλαμβάνει και άλλους ιστορικούς χώρους που έχουν σχέση με τον (αρχαίο) αθλητισμό.
- Οργάνωση μη αθλητικών εκδηλώσεων, όπως διεθνείς εκθέσεις, επιστημονικά και επαγγελματικά συνέδρια.
- Δημουργία “ειδήσεων” που θα τροφοδοτούν τα διεθνή μέσα μαζικής επικοινωνίας, πριν και μετά τους Αγώνες.

Τα παραπάνω παραδείγματα εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων αξιοποίησης των Αγώνων αποτελούν ένα μόνο μέρος μιας συνολικής στρατηγικής που θα πρέπει να αναπτυχθεί για την πλήρη αξιοποίηση των Αγώνων. Στις εκτιμήσεις που γίνονται στα επόμενα κεφάλαια, υποθέτουμε ότι όλες αυτές οι στρατηγικές θα εφαρμοστούν και ότι το αποτέλεσμα θα είναι το μέγιστο δυνατό.

3.5. Εκτίμηση της Άμεσης Ζήτησης

Η άμεση επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων στη διεθνή τουριστική ζήτηση αφορά τις αφίξεις όλων εκείνων που έχουν σχέση με τους Αγώνες που χρονολογικά τοποθετείται πριν και κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Η ζήτηση αυτή είναι κοινή για όλους τους Ολυμπιακούς Αγώνες και εξαρτάται βασικά από τον αριθμό των αθλημάτων, που συνεχώς αυξάνονται και σήμερα φθάνουν τα 28. Αν και ο υπολογισμός της ζήτησης αυτής είναι αυθαίρετος, ωστόσο το μέγεθός της είναι πολύ μεγάλο για να επηρεάσει το τελικό αποτέλεσμα. Επίσης, κάποιες προσαυξήσεις έχουν γίνει για να λάβουν υπόψη τις αφίξεις που θα γίνουν λόγω της πολιτιστικής Ολυμπιάδας. Ο Πίνακας 3.3 δίνει τις αφίξεις αλλοδαπών, λόγω της τέλεσης των Αγώνων στην Αθήνα το 2004, για την περίοδο 1998-2003.

Η πιο σημαντική κατηγορία επισκεπτών αφορούν τα μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής που σύμφωνα με τις συμβατικές υποχρεώσεις θα επισκέπτονται τακτικά την Ελλάδα για έλεγχο και ενημέρωση. Επίσης, η δεύτερη μεγάλη κατηγορία επισκεπτών αφορά τα μέλη των διεθνών ομοσπονδιών των διαφόρων αγωνισμάτων για να επιβλέψουν τους χώρους και τις εγκαταστάσεις που θα γίνουν τα αθλήματά τους. Η τρίτη κατηγορία αφορά τους αθλητές που όσο θα πλησιάζει η ημερομηνία τέλεσης των Αγώνων θα επισκέπτονται τη χώρα για να συνηθίσουν, τόσο τις κλιματολογικές συνθήκες, όσο και τις αθλητικές εγκαταστάσεις. Τέλος, μία άλλη κατηγορία αφορά τους χορηγούς, αλλά και τους άμεσα συνδεδεμένους με αυτούς, που είναι οι άνθρωποι των μέσων μαζικής ενημέρωσης.

Πίνακας 3.3

Αφίξεις Αλλοδαπών Επισκεπτών λόγω των Αγώνων, 1998-2003

Ετος	Αριθμός Επισκεπτών	Κατηγορίες Επισκεπτών
1998	500	Μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής και Διεθνών Ομοσπονδιών.
1999	1000	Μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής και Διεθνών Ομοσπονδιών.
2000	1500	Μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής και Διεθνών Ομοσπονδιών.
2001	3000	Μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, Διεθνών Ομοσπονδιών, Χορηγοί, Αθλητές, Θεατές.
2002	6000	Μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, Διεθνών Ομοσπονδιών, Χορηγοί, Αθλητές, Θεατές.
2003	12.000	Μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, Διεθνών Ομοσπονδιών, Χορηγοί, Αθλητές, Θεατές.
Σύνολο	24.000	

Οι αφίξεις των αλλοδαπών τουριστών το 2004 που θα έρθουν στην Αθήνα για τους Αγώνες δίνονται στον Πίνακα 3.4.

Πίνακας 3.4

Αφίξεις Αλλοδαπών Επισκεπτών για τους Αγώνες (2004)

Κατηγορία Επισκεπτών	Αριθμός Επισκεπτών
Ολυμπιακή Οικογένεια	6.500
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	12.000
Χορηγοί	4.000
Αθλητές / Επίσημοι.	15.000
Θεατές	50.000
Σύνολο	87.000

Πηγή: Εκτιμήσεις του συγγραφέα, βασιζόμενες στον ελληνικό φάκελο υποψηφιότητας.

Το σύνολο των επισκεπτών που θα έρθουν στην Ελλάδα την περίοδο 1998-2000 για τους Αγώνες ανέρχεται στις 111 χιλιάδες που αποτελεί ένα πολύ μαρώ ποσοστ των τουριστών που θα επισκεφθούν την Ελλάδα, λόγω της προβολής που θα τύχει

χώρα στο εξωτερικό από την τέλεση των Αγώνων. Η εκτίμηση αυτή της ζήτησης γίνεται στο αμέσως επόμενο μέρος του παρόντος κεφαλαίου.

3.6. Παρακινούμενη Ζήτηση

Οι επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων στην άφιξη αλλοδαπών τουριστών αφορούν τόσο την Ελλάδα όσο και την ευρύτερη περιοχή της Αττικής. Οι προβλέψεις γίνονται για τις αφίξεις στο σύνολο της χώρας. Οι προβλέψεις αυτές χρησιμοποιούνται για να εκτιμηθούν οι πιθανές αφίξεις στην Αττική, χρησιμοποιώντας τρία σενάρια. Στο πέμπτο κεφάλαιο, οι αφίξεις, σε συνδυασμό με τις εκτιμήσεις για τη μέση παραμονή, θα διαμορφώσουν τις προβλέψεις των αναγκών σε καταλύματα για το σύνολο της χώρας και για την Αττική.

Επιπτώσεις στο Σύνολο Χώρας

Τρία είναι τα σενάρια όσον αφορά στην παρακινούμενη ζήτηση. Το πρώτο σενάριο περιορίζεται μόνο στις αφίξεις λόγω των αγώνων και υποθέτει ότι η παρακινούμενη ζήτηση θα είναι πολύ μικρή.

Το δεύτερο σενάριο, που είναι και το πιο πιθανό, υποθέτει μία σταδιακή αύξηση της παρακινούμενης ζήτησης με τη σταθεροποίηση της μερικά χρόνια μετά τους αγώνες.

Το τρίτο σενάριο υποθέτει μία μικρή αύξηση πριν και κατά τη διάρκεια των Αγώνων, μεγάλη αύξηση μετά τους Αγώνες και μία μικρή μείωση μερικά χρόνια μετά τους Αγώνες. Τα σενάρια αυτά παρουσιάζονται παρακάτω.

1ο Σενάριο

Στον Πίνακα 3.5 δίνονται οι εκτιμήσεις της παρακινούμενης ζήτησης, σύμφωνα με το πρώτο σενάριο. Το σενάριο αυτό είναι το πιο απαισιόδοξο και έχει πολύ μικρή πιθανότητα επιβεβαίωσης. Πάντως, το σενάριο αυτό είναι πολύ πιθανό σε περίπτωση που η Ελλάδα δεν ακολουθήσει μία αποτελεσματική στρατηγική μάρκετινγκ των Αγώνων ή αν οι διεθνείς πολιτικές και οικονομικές συγκυρίες της περιόδου δεν ευνοήσουν την άφιξη αλλοδαπών τουριστών.

Σύμφωνα με αυτό το σενάριο, για τα 14 χρόνια της πρόβλεψης που γίνεται, μόνο 1,2 εκατομμύρια αλλοδαποί τουρίστες θα επισκεφθούν την Ελλάδα λόγω των αγώνων. Κατά μέσο όρο, κάθε χρόνο η επίπτωση των Αγώνων στις αφίξεις εκτιμάται ότι θα είναι 90 χιλιάδες με τυπική απόκλιση 67 χιλιάδες τουρίστες.

Πίνακας 3.5
Παρακινούμενες και Συνολικές Αφίξεις
Αλλοδαπών Επισκεπτών, 1998-2011
(1o Σενάριο)

Έτος	Χωρίς Ο.Α.	Ποσοστό Παρακινούμενων Αφίξεων	Αριθμός Παρακινούμενων Αφίξεων	Άμεση	Σύνολο
1998	11.461.917	0,1	11.462	500	11.473.879
1999	12.311.918	0,1	12.312	1.000	12.325.230
2000	12.991.196	0,1	12.991	1.500	13.005.688
2001	12.800.307	1	128.003	3.000	12.931.310
2002	13.541.559	1	135.416	6.000	13.682.975
2003	13.625.125	1	136.251	12.000	13.773.376
2004	14.407.501	1	144.075	87.000	14.638.576
2005	15.086.779	1	150.868	0	15.237.647
2006	14.895.890	1	148.959	0	15.044.849
2007	15.637.142	1	156.371	0	15.793.514
2008	15.720.708	1	157.207	0	15.877.915
2009	16.503.084	0,1	16.503	0	16.519.587
2010	17.182.362	0,1	17.182	0	17.199.545
2011	16.991.473	0,1	16.991	0	17.008.464
Σύνολο			1.244.592	111.000	

2o Σενάριο

Το δεύτερο σενάριο, που θεωρείται και το πιο πιθανό, βασίζεται σε μία σταδιακή αύξηση του ποσοστού παρακινούμενων αφίξεων αλλοδαπών μέχρι ένα χρόνο μετά τους Αγώνες και μετά μία σταδιακή πτώση του ποσοστού αύξησης που φθάνει το 1% το 2011.

Στον Πίνακα 3.6 δίνονται οι προβλέψεις σύμφωνα με το 2o σενάριο. Οι παρακινούμενες αφίξεις για τα 14 χρόνια της περιόδου (1998-2011) ανέρχονται περίπου στα 6 εκατομμύρια. Κατά μέσο όρο, οι ετήσιες αφίξεις ανέρχονται στις 440 χιλιάδες επισκέπτες με τυπική απόκλιση 222 χιλιάδες τουριστες.

Πίνακας 3.6
Παρακινούμενες και Συνολικές Αφίξεις
Αλλοδαπών Επισκεπτών, 1998-2011
(2ο Σενάριο)

Έτος	Χωρίς Ο.Α.	Ποσοστό Παρακινούμενων Αφίξεων	Αριθμός Παρακινούμενων Αφίξεων	Άμεση	Σύνολο
1998	11.461.917	1	114.619	500	11.577.036
1999	12.311.918	2	246.238	1.000	12.559.157
2000	12.991.196	3	389.736	1.500	13.382.432
2001	12.800.307	4	512.012	3.000	13.315.319
2002	13.541.559	5	677.078	6.000	14.224.637
2003	13.625.125	5	681.256	12.000	14.318.381
2004	14.407.501	5	720.375	87.000	15.214.876
2005	15.086.779	5	754.339	0	15.841.118
2006	14.895.890	4	595.835	0	15.491.726
2007	15.637.142	3	469.114	0	16.106.257
2008	15.720.708	2	314.414	0	16.035.122
2009	16.503.084	2	330.061	0	16.833.146
2010	17.182.362	1	171.823	0	17.354.186
2011	16.991.473	1	169.914	0	17.161.388
Σύνολο			6.146.818	111.000	

3ο Σενάριο

Στον Πίνακα 3.7 δίνονται οι παρακινούμενες και το σύνολο των αφίξεων αλλοδαπών τουριστών σύμφωνα με το τρίτο σενάριο. Μία από τις διαφορές μεταξύ του 2ου και του 3ου σεναρίου είναι ότι στο τελευταίο οι επιδράσεις εστιάζονται στην περίοδο 2003-2006. Ανάλογη είναι και η ιστορική εμπειρία της Βαρκελώνης.

Σύμφωνα με το σενάριο αυτό, οι συνολικές παρακινούμενες αφίξεις για το σύνολο της περιόδου ανέρχονται στα 6,8 εκατομμύρια αλλοδαπών τουριστών. Κατά μέσο όρο οι ετήσιες αφίξεις ανέρχονται σε 485 χιλιάδες με πολύ μεγάλη τυπική απόκλιση της τάξης των 636 χιλιάδων τουριστών.

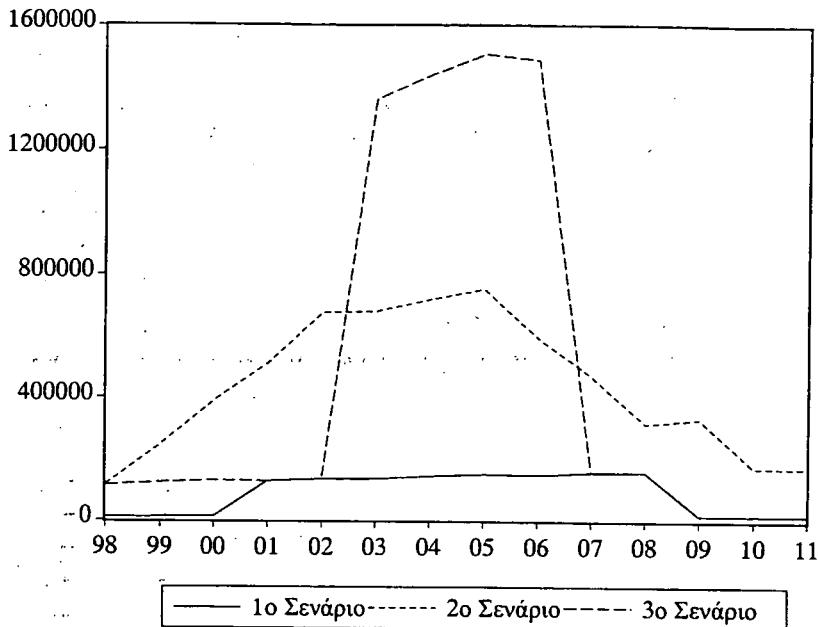
Πίνακας 3.7
Παρακινούμενες και Συνολικές Αφίξεις
Αλλοδαπών Επισκεπτών, 1998-2011
(3ο Σενάριο)

Έτος	Χωρίς Ο.Α.	Ποσοστό Παρακινούμενων Αφίξεων	Αριθμός Παρακινούμενων Αφίξεων	Άμεση	Σύνολο
1998	11.461.917	1	114.619	500	11.577.036
1999	12.311.918	1	123.119	1.000	12.436.038
2000	12.991.196	1	129.912	1.500	13.122.608
2001	12.800.307	1	128.003	3.000	12.931.310
2002	13.541.559	1	135.416	6.000	13.682.975
2003	13.625.125	10	1.362.513	12.000	14.999.638
2004	14.407.501	10	1.440.750	87.000	15.935.252
2005	15.086.779	10	1.508.678	0	16.595.457
2006	14.895.890	10	1.489.589	0	16.385.479
2007	15.637.142	1	156.371	0	15.793.514
2008	15.720.708	1	157.207	0	15.877.915
2009	16.503.084	0.1	16.503	0	16.519.587
2010	17.182.362	0.1	17.182	0	17.199.545
2011	16.991.473	0.1	16.991	0	17.008.464
Σύνολο			6.796.854	111.000	

Τα τρία σενάρια της παρακινούμενης ζήτησης λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 3.7. Η κατανομή του δεύτερου σεναρίου είναι πιο πλατύκυρτη από την κατανομή του τρίτου σεναρίου που σημαίνει πολύ μεγάλη διαφοροποίηση στη ζήτηση αιχμής, δηλαδή στη ζήτηση που αναμένεται δύο χρόνια πριν και μετά τους Αγώνες.

Μια καλύτερη εικόνα των διαφοροποιήσεων, δίνεται στον Πίνακα 3.8 με τα συγκριτικά περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των τριών σεναρίων. Οι πιο σημαντικές διαφοροποιήσεις αφορούν το 2ο και 3ο σενάριο. Το 3ο σενάριο έχει μέγιστη τιμή διπλάσια από το 2ο σενάριο, 1,5 εκατομμύρια και 750 χιλιάδες, αντίστοιχα. Η τυπική απόκλιση είναι τριπλάσια, 635 χιλιάδες στο 3ο σενάριο και 222 χιλιάδες στο 2ο σενάριο.

Διάγραμμα 3.7
Σύγκριση Σεναρίων Παρακινούμενης Ζήτησης



Πίνακας 3.8
Συγκριτικά Περιγραφικά Στατιστικά Στοιχεία
των Σεναρίων Αφίξεων, 1998-2011
(χιλιάδες)

	1ο Σενάριο	2ο Σενάριο	3ο Σενάριο
Σύνολο	1.244	6.147	6.797
Ετήσιος Μέσος Όρος	89	439	485
Μέγιστη Τιμή	157	754	1.501
Ελάχιστη Τιμή	11	114	17
Τυπική Απόκλιση	67	222	636

Τα τρία αυτά σενάρια για το σύνολο της χώρας χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των προβλέψεων των παρακινούμενων αφίξεων στην Αττική. Απαιτούνται, όμως, επιπλέον υποθέσεις για το μερίδιο της Αττικής στις συνολικές αφίξεις αλλοδαπών τουριστών. Οι υποθέσεις αυτές παρουσιάζονται παρακάτω.

Επιπτώσεις στην Αττική

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004 αποτελούν τη μεγάλη ευκαιρία για την ουσιαστική αναβάθμιση της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας και της Αττικής. Τα μεγάλα έργα σε συνδυασμό με την προβολή της πόλης για τα επόμενα επτά χρόνια θα βοηθήσουν την Αττική να διατηρήσει το ποσοστό αφίξεων που έχει τα τελευταία χρόνια και μάλιστα είναι πολύ πιθανό να επιτύχει και αύξηση του. Για τον υπολογισμό των προβλέψεων των αφίξεων στην Αθήνα διαμορφώθηκαν τρία σενάρια:

1ο Σενάριο (16% στο σύνολο της χώρας)

Η Αθήνα θα μπορέσει να διατηρήσει το μερίδιο της στο σύνολο της χώρας, αφού από 40% στις αρχές της δεκαετίας του 1980 έφθασε στο 16% στα μέσα της δεκαετίας του 1990.

2ο Σενάριο (22% στο σύνολο της χώρας)

Η Αθήνα θα αυξήσει σημαντικά το μερίδιο της στις αφίξεις και ο μέσος όρος για όλη την περίοδο (1998-2011) θα φθάσει το 22%. Συγκριτικά να αναφερθεί ότι στη δεκαετία του 1990, το μέσο μερίδιο της Αθήνας ήταν 18,22%, ενώ η μέγιστη τιμή ήταν 22,3%.

3ο Σενάριο

Το σενάριο αυτό προβλέπει μία αύξηση του μεριδίου από 18% το 1998 στο 22% το 2004 και μία σχετική πτώση και επιστροφή στο αρχικό ποσοστό του 18% το 2011. Το μέσο ποσοστό για όλη την περίοδο πρόβλεψης είναι 19,6%. Το σενάριο αυτό θεωρείται ως το επικρατέστερο.

Το κάθε ένα από τα τρία σενάρια για την Αττική συνδυάζεται με τα τρία σενάρια για το σύνολο της χώρας. Ο συνολικός αριθμός των σεναρίων για την Αττική ανέρχεται σε εννέα. Όσον αφορά στις διακυμάνσεις των επιπτώσεων, αυτές είναι ίδιες με τις αντίστοιχες των σεναρίων για το σύνολο της χώρας και δεν παρουσιάζονται εδώ. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι επιπτώσεις στην Αττική εκτιμώνται ως ποσοστό επί του συνόλου. Στις δύο περιπτώσεις το ποσοστό αυτό υπολογίζεται ως σταθερό, ενώ στην τρίτη περίπτωση θεωρείται ότι ακολουθεί μία κατανομή από το 18% στο 22% και μετά πάλι στο 18%.

Το ενδιαφέρον των επιπτώσεων της Αττικής εστιάζεται στο σύνολο των αφίξεων που προβλέπονται σύμφωνα με τα διάφορα σενάρια. Τα περιγραφικά στατιστικά στοιχεία των αφίξεων δίνονται στον Πίνακα 3.9.

Πίνακας 3.9
Συγκριτικά Περιγραφικά Στατιστικά Στοιχεία
των Σεναρίων Αφίξεων στην Αττική, 1998-2011
(χιλιάδες)

Σενάριο Χώρας	1ο Σενάριο			2ο Σενάριο			3ο Σενάριο		
	1ο	2ο	3ο	1ο	2ο	3ο	1ο	2ο	3ο
Σενάριο Αττικής	1ο	2ο	3ο	1ο	2ο	3ο	1ο	2ο	3ο
Επήσιος Μέσος Όρος	2337	2393	2401	3214	3291	3301	2865	2935	2949
Μέγιστη Τιμή	2752	2777	2752	3784	3818	3784	3352	3485	3651
Ελάχιστη Τιμή	1835	1852	1852	2524	2547	2547	2065	2084	2084
Τυπική Απόκλιση	287	284	300	394	391	413	449	461	508

Οι διαφοροποιήσεις μεταξύ των σεναρίων 2 και 3 δεν είναι πολύ μεγάλες διότι εξομαλύνονται από τα αντίστοιχα ποσοστά μεριδίων στο σύνολο της χώρας. Παραμένουν οι διαφορές στις τυπικές αποκλίσεις. Το 3ο σενάριο χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη μεταβλητότητα. Επίσης, αν και δεν φαίνεται από τον Πίνακα, οι μέγιστες τιμές του 2ου σεναρίου συμβαίνουν στο τέλος της περιόδου, ενώ του 3ου σεναρίου στα χρόνια γύρω από το έτος τέλεσης των Αγώνων. Το σενάριο που υιοθετείται στην παρούσα μελέτη ως το πιο πιθανό για την Αττική είναι το τρίτο, που σε συνδυασμό με το δεύτερο σενάριο για το σύνολο της χώρας, μας δίνει το κεντρικό σενάριο για την Αττική.

Τα παραπάνω σενάρια χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των αναμενόμενων αναγκών σε καταλύματα. Πριν, όμως, θα πρέπει να γίνει μία παρουσίαση των υπαρχόντων υποδομών σε καταλύματα και μία εκτίμηση των αναμενόμενων, πριν προχωρήσουμε στον προσδιορισμό των επιπρόσθετων αναγκών.

3.7. Συμπεράσματα

Τα σενάρια που αφορούν την αναμενόμενη αύξηση στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών προσδιορίζουν ένα εύρος εκτίμησεων που στην καλύτερη περίπτωση θα είναι γύρω στις 500 χιλιάδες επιπρόσθετες αφίξεις κάθε χρόνο από το 1998 έως το 2011.

Εκείνο όμως που είναι πιο σημαντικό ως συμπέρασμα είναι οι μεγάλες διαχρονικές διακυμάνσεις στις αφίξεις, δημουουργώντας μία ζήτηση αιχμής, κυρίως το έτος τέλεσης των Αγώνων, δηλαδή το 2004.

Οι παραπάνω γενικές παρατηρήσεις για την Ελλάδα ισχύουν και για την περιοχή της Αττικής. Το μεγαλύτερο πρόβλημα για την Αττική δεν είναι η μεγάλη ζήτηση στο σύνολο της περιόδου, κυρίως μετά τους Αγώνες, αλλά η αντιμετώπιση της ζήτησης τις 17 μέρες που θα διαρκέσουν οι αγώνες, διότι σ' αυτό το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα θα επισκεφτούν την Αθήνα γύρω στις 110 χιλιάδες αλλοδαποί επισκέπτες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Προσφορά
Κατεύποντων

4.1. Εισαγωγή

Στο προηγούμενο κεφάλαιο παρουσιάστηκε η ιστορική εξέλιξη των αφίξεων και των διανυκτερεύσεων αλλοδαπών τουριστών στην Ελλάδα και στην Αττική. Χρησιμοποιώντας την πιο πρόσφατη εμπειρία αυτής της ζήτησης έγιναν προβλέψεις για τις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών, χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Οι προβλέψεις αυτές αποτελούν τη βάση για τον υπολογισμό των τουριστικών επιπτώσεων των Αγώνων. Η επίδραση αυτή μετρήθηκε χρησιμοποιώντας διάφορα σενάρια, λαμβάνοντας υπόψη την εμπειρία της Βαρκελώνης, αλλά και τις εκτιμήσεις τών Αυστραλών για το Σίδνεϋ. Το κεντρικό, όμως, σενάριο για την Αττική βασίζεται στην υπόθεση ότι η αρνητική πορεία των αφίξεων θα αντιστραφεί.

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η παρουσίαση της προσφοράς καταλυμάτων και πιο συγκεκριμένα (α) η καταγραφή και παρουσίαση των υποδομών καταλυμάτων σε τρεις περιοχές: Ελλάδα, Αττική και ευρύτερη περιοχή της Αττικής, που αποτελείται από τους νομούς Κορινθίας, Αργολίδας, Βοιωτίας και Εύβοιας, (β) να γίνει μία ανάλυση των ξενοδοχειακών υποδομών στην Αττική κατά τάξη ξενοδοχείου, (γ) να γίνει μία απλή πρόβλεψη των υποδομών καταλυμάτων χωρίς τους Αγώνες μέχρι το 2011 και να εκτιμηθούν οι επιπτώσεις των Αγώνων στην προσφορά καταλυμάτων και (δ) να γίνει μία αρχική εκτίμηση της προετοιμασίας των Ελλήνων Ξενοδόχων όσον αφορά στις βελτιώσεις και στις νέες μονάδες που σχεδιάζουν να πραγματοποιήσουν μέχρι και το 2004. Ο λόγος που παρουσιάζονται και οι τρεις περιοχές είναι διότι δυνητικά θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν μαζική ζήτηση στη διάρκεια των αγώνων.

Το κεφάλαιο οργανώνεται σε πέντε μέρη, συμπεριλαμβανομένης και της εισαγωγής. Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου παρουσιάζονται οι μονάδες, τα δωμάτια και οι κλίνες καταλυμάτων της Ελλάδος, της Αττικής και της ευρύτερης περιοχής της Αττικής από το 1981 μέχρι το 1997. Στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου δίνεται η ξενοδοχειακή υποδομή κατά κατηγορία ξενοδοχείων. Στο τέταρτο μέρος του κεφαλαίου γίνεται μία εκτίμηση της αναμενόμενης υποδομής, με και χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Θα πρέπει να επισημανθεί από την αρχή ότι οι εκτιμήσεις αυτές είναι *ad hoc* και με δεδομένο το μικρό ιστορικό δείγμα (17 παρατηρήσεις) και το μεγάλο χρονικό διάστημα για το οποίο θα πρέπει να γίνει πρόβλεψη (14 χρόνια), τα αποτελέσματα θα πρέπει να ερμηνευθούν με μεγάλη προσοχή. Τέλος, στο πέμπτο μέρος δίνονται τα συμπεράσματα του κεφαλαίου.

4.2. Υποδομή Καταλυμάτων

Η παρουσίαση της υποδομής των καταλυμάτων γίνεται σε σχέση με τις μονάδες, τα δωμάτια και τις κλίνες που με λίγες διαφοροποιήσεις, συνδέονται άρρηκτα, με την ιστορική τους πορεία. Τα στοιχεία προέρχονται από τον Ελληνικό Οργανισμό

Τουρισμού και θα πρέπει να σημειωθεί ότι το 1986 για το Νομό Αττικής έγινε μία αναπροσαρμογή των στοιχείων προς τα πάνω πών οφειλόταν σε ένα σύστημα διευρυμένης καταγραφής.

Οι μονάδες καταλυμάτων της χώρας ήταν 7.850 το 1997, σχεδόν διπλάσιες από αυτές του 1981 των 4104 μονάδων (Πίνακας 4.1). Αυτό καταδεικνύει τη μεγάλη αύξηση που παρουσίασε ο τουρισμός της χώρας μας ιδιαίτερα μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1970 (δεν αναφέρονται τα στοιχεία στο σχετικό Πίνακα). Από το 1961 έως και το 1975, οι μονάδες καταλυμάτων ήταν κάτω των 3.000. Από το 1975 και μετά παρουσιάζεται μία συνεχή άνοδος, λαμβάνοντας τη μέγιστη τιμή το 1996 με 7.916 μονάδες.

Πίνακας 4.1
Μονάδες Καταλυμάτων, 1981-1997

Έτος	Μονάδες Σύνολο Χώρας	Μονάδες Αττικής	Μονάδες Αττικής (%)	Μονάδες Ευρύτερης Περιοχής Αττικής	Μονάδες Ευρύτερης Περιοχής Αττικής (%)
1981	4104	578	14	448	11
1982	4307	586	14	453	11
1983	4587	608	13	454	10
1984	4891	617	13	462	9
1985	5201	608	12	470	9
1986	5488	836	15	476	9
1987	5771	848	15	483	8
1988	6129	848	14	490	8
1989	6555	860	13	492	8
1990	6713	858	13	479	7
1991	6991	850	12	485	7
1992	7185	841	12	485	7
1993	7510	842	11	487	6
1994	7604	844	11	494	6
1995	7754	842	11	498	6
1996	7916	846	11	508	6
1997	7850	836	11	503	6

Σε αντίθεση με το σύνολο της χώρας, οι μονάδες καταλυμάτων της Αττικής παρουσιάζουν μία στασιμότητα σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και 1990. Η μέγιστη τιμή των μονάδων της περιόδου ήταν 860 μονάδες το 1989, ενώ η μικρότερη

τιμή σημειώθηκε το 1987 και ήταν 836 μονάδες. Αποτέλεσμα της στασιμότητας αυτής ήταν το μερίδιο της Αττικής στο σύνολο της χώρας να φθίνει συνεχώς και από 15% που ήταν το 1986 να φθάσει στο 11% το 1997.

Το συμπέρασμα είναι ότι έχουμε μία πτώση, τόσο σε σχετικές, όσο και σε απόλυτες τιμές. Αυτό σημαίνει ότι (α) πολλές μονάδες της Αττικής έκλεισαν, είχαμε 24 λιγότερες μονάδες το 1997 από ό,τι το 1989, ποσοστό πτώσης 3% και (β) οι μονάδες καταλυμάτων της Αττικής είναι σε σχέση με το σύνολο της χώρας λιγότερο σύχρονες.

Ανάλογη πορεία με τις μονάδες της Αττικής είχαν και οι μονάδες της ευρύτερης περιοχής της Αττικής, αν και τα τελευταία δύο χρόνια παρουσιάστηκε μία μικρή αύξηση των μονάδων, φθάνοντας το 1997 στις 503 μονάδες. Ως ποσοστό στο σύνολο της χώρας, οι μονάδες της περιοχής αυτής έχουν μία συνεχή πτωτική τάση από 11% το 1981 στο 6% το 1997. Το 1997, η περιοχή αυτή, μαζί με την Αττική, είχε το 17% των μονάδων καταλυμάτων ολόκληρης της χώρας, με ένα σύνολο μονάδων γύρω στις 1350.

Ο Πίνακας 4.2 είναι ο αντίστοιχος πίνακας των διαθέσιμων δωματίων για το σύνολο της χώρας, την Αττική και την ευρύτερη περιοχή της Αττικής. Τα διαθέσιμα δωμάτια καταλυμάτων στο σύνολο της χώρας έχουν συνεχή αύξηση από 31 χιλιάδες δωμάτια το 1961 στα 305 χιλιάδες δωμάτια το 1997. Από το 1981 έως το 1997 τα διαθέσιμα δωμάτια της χώρας διπλασιάστηκαν.

Τα δωμάτια της Αττικής σε σχετικές και απόλυτες τιμές μειώνονται. Από το 1986, τα διαθέσιμα δωμάτια παραμένουν στάσιμα, γύρω στα 38 χιλιάδες δωμάτια, που είχε ως επακόλουθο, με δεδομένη την αύξηση στο σύνολο της χώρας, να μειωθεί το ποσοστό τους από 19% το 1987 στο 12% το 1997. Το 1997 τα διαθέσιμα δωμάτια ήταν 38 χιλιάδες, η μικρότερη τιμή της περιόδου 1987-1997.

Τα διαθέσιμα δωμάτια της ευρύτερης περιοχής της Αττικής, των τεσσάρων νομών που γειτνιάζουν με το νομό Αττικής, έφθασαν τα 19 χιλιάδες το 1997, ακολουθώντας μία συνεχή πτωτική πορεία σε όλο το διάστημα της περιόδου 1981-1997. Το δε πόσοστό τους στο σύνολο της χώρας έπεσε από 10% που ήταν το 1981 στο 6% το 1997. Συνολικά η Αττική μαζί με τους τέσσερις νομούς διαθέτει περίπου 57 χιλιάδες δωμάτια, που αντιστοιχεί στο 18% του συνόλου της χώρας.

Πίνακας 4.2
Δωμάτια Καταλυμάτων, 1981-1997

Έτος	Δωμάτια Σύνολο Χώρας	Δωμάτια Αττικής	Δωμάτια Αττικής (%)	Δωμάτια Ευρύτερης Περιοχής Αττικής	Δωμάτια Ευρύτερης Περιοχής Αττικής (%)
1981	152043	30311	20	15492	10
1982	166575	31201	19	15708	9
1983	168686	32061	19	16119	10
1984	176272	32352	18	16402	9
1985	184594	32232	17	16780	9
1986	190661	37165	19	17180	9
1987	199583	38212	19	17360	9
1988	210191	38290	18	17660	8
1989	224478	38750	17	17616	8
1990	232764	38749	17	17488	8
1991	243950	38333	16	17799	7
1992	252562	38004	15	17941	7
1993	265280	38029	14	18049	7
1994	269813	38287	14	18209	7
1995	294394	38370	13	18912	6
1996	301829	38496	13	19192	6
1997	304797	37729	12	19120	6

Από πλευράς ικανοποίησης της τουριστικής ζήτησης, ο σημαντικότερος δείκτης της διαθέσιμης υποδομής καταλυμάτων είναι ο αριθμός των κλινών. Τα στατιστικά στοιχεία για τις διαθέσιμες κλίνες της περιόδου 1981-1997 παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.3. Το 1997 υπήρχαν 577 χιλιάδες διαθέσιμες κλίνες στην Ελλάδα, 70 χιλιάδες στην Αττική (12%) και 36 χιλιάδες στους τέσσερις νομούς που συνθέτουν την ευρύτερη περιοχή της Αττικής (6%).

Η διαχρονική εξέλιξη της διαθέσιμότητας των κλινών είναι ακριβώς η ίδια με αυτή των δωματίων και δεν θα επιχειρηθεί εδώ ιδιαίτερη ανάλυση. Στο σημείο αυτό αρκούν μερικές αρχικές παρατηρήσεις.

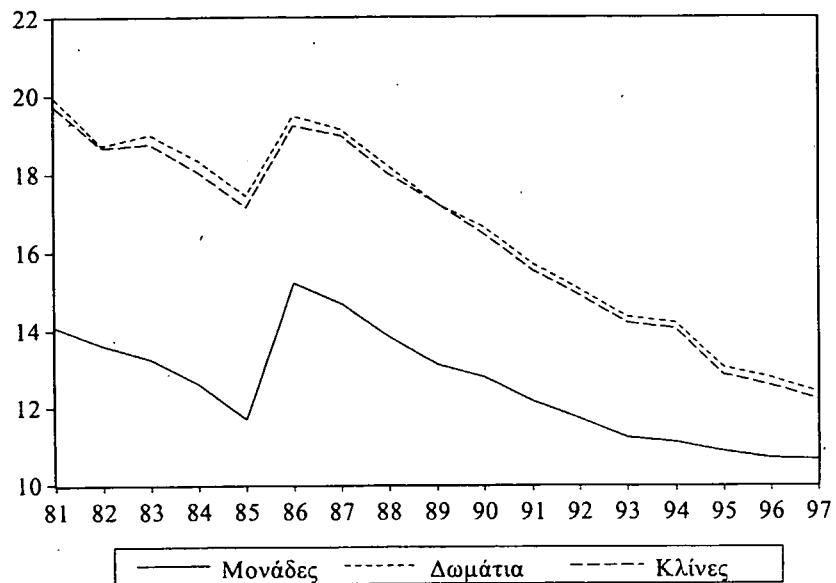
Πρώτον, εκείνο που έχει περισσότερη σημασία είναι ότι η Αττική, μαζί με την ευρύτερη περιοχή της, μπορεί, με το υπάρχον δυναμικό σε κλίνες, να φιλοξενήσει 110 χιλιάδες επισκέπτες. Ακόμη και η πιο απομακρυσμένη περιοχή δεν βρίσκεται σε απόσταση μεγαλύτερη των 90 λεπτών της ώρας, που είναι μέσα στο όριο της απόστασης που τέθηκε και στο φάκελο της υποψηφιότητας που αφορά τα καταλύματα (βλέπε το πρώτο κεφάλαιο).

Πίνακας 4.3
Κλίνες Καταλυμάτων, 1981-1997

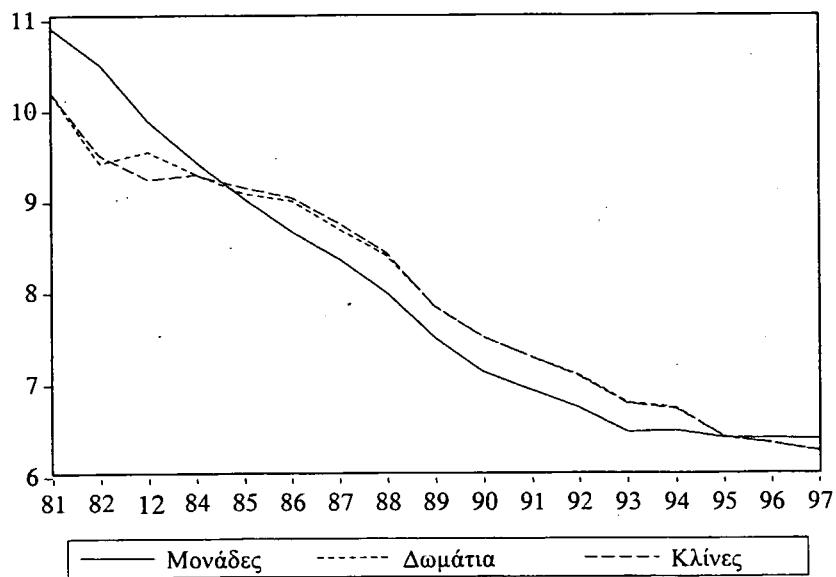
Έτος	Κλίνες Σύνολο Χώρας	Κλίνες Αττικής	Κλίνες Αττικής (%)	Κλίνες Ευρύτερης Περιοχής Αττικής	Κλίνες Ευρύτερης Περιοχής Αττικής (%)
1981	285956	56387	20.	29179	10
1982	311089	58103	19	29593	10
1983	318515	59791	19	29468	9
1984	333816	60260	18	31037	9
1985	348171	59787	17	31880	9
1986	359377	69162	19	32521	9
1987	375367	71312	19	32879	9
1988	395812	71317	18	33376	8
1989	423790	73168	17	33230	8
1990	438355	72181	16	32933	8
1991	459297	71412	16	33505	7
1992	475799	70845	15	33730	7
1993	499606	70880	14	33925	7
1994	508408	71370	14	34225	7
1995	557188	71522	13	35830	6
1996	571656	71776	13	36373	6
1997	577259	70383	12	36226	6

Δεύτερον, οι Αγώνες αποτελούν μία χρυσή ευκαιρία για την αναβάθμιση της Αττικής και των όμορων νομών, κάτι ανάλογο με ό,τι έγινε και στη Βαρκελώνη, όπως αναφέρθηκε περιληπτικά στην εισαγωγή του παρόντος κεφαλαίου και πιο αναλυτικά στο προηγούμενο κεφάλαιο. Όπως φαίνεται και από τα Διαγράμματα 4.1 και 4.2, η συνεχής πτώση του μεριδίου των υποδομών καταλυμάτων στην Αττική και στο σύνολο των άλλων Νομών δείχνει ότι, από τουριστικής πλευράς, υπάρχει μία σημαντική υποβάθμιση της Αθήνας και οτι οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να αποτελέσουν την ευκαιρία αναβάθμισης της, κάτι ανάλογο με ό,τι έγινε και στη Βαρκελώνη. Αν εξαιρέσει κανείς τη στατιστική προσαρμογή του 1986, η υποδομή καταλυμάτων της Αττικής φθίνει ως ποσοστό στο σύνολο της χώρας. Ανάλογη είναι και η εικόνα για την ευρύτερη περιοχή της Αττικής.

Διάγραμμα 4.1
Υποδομή Καταλυμάτων στην Αττική, 1981-1997
(% επί του συνόλου της Χώρας)



Διάγραμμα 4.2
Υποδομή Καταλυμάτων στην Ευρύτερη Περιοχή της Αττικής, 1981-1997
(% επί του συνόλου της Χώρας)



Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την παραπάνω ανάλυση είναι ότι (α) η Αττική με την ευρύτερη περιοχή της μπορεί να ικανοποιήσει μία ζήτηση περίπου 110 χιλιάδες τουρίστες ημερησίως, (β) παρατηρείται μία γενικότερη στασιμότητα στις υποδομές καταλυμάτων της Αττικής και (γ) σε σχέση με το σύνολο της χώρας, το μεριδιο της Αττικής και της ευρύτερης περιοχής της σε καταλύματα έχει μειωθεί σχεδόν στο μισό.

4.3. Υποδομή Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων κατά Τάξεις

Τα ξενοδοχεία αποτελούν τη μεγάλη πλειοψηφία των καταλυμάτων. Ο Πίνακας 4.4 παρουσιάζει το σύνολο των μονάδων, των δωματίων και των κλινών για τα συνολικά καταλύματα, τα ξενοδοχειακά καταλύματα και το αντίστοιχο ποσοστό τους στο σύνολο των καταλυμάτων. Το 1997, στην Αττική, το 89% των μονάδων καταλυμάτων ήταν ξενοδοχειακά καταλύματα διαφόρων τάξεων. Το αντίστοιχο ποσοστό για τα δωμάτια και τις κλίνες ήταν 94%. Τα ποσοστά αυτά είναι τα μεγαλύτερα της υπό εξέταση περιόδου, 1981-1997.

Πίνακας 4.4
Ξενοδοχειακή Υποδομή του Νομού Αττικής, 1981-1997
(Μονάδες, Δωμάτια, Κλίνες)

Έτος	Σύνολο Μον.	Ξεν. Μον.	% Ξεν. Μον.	Σύνολο Δωμ.	Ξεν. Δωμ.	% Ξεν. Δωμ.	Σύνολο Κλινών	Ξεν. Κλίνες	% Ξεν. Κλίνες
1981	578	486	84	30311	27935	92	56387	51874	92
1982	586	487	83	31201	28848	92	58103	53624	92
1983	608	494	81	32061	29465	92	59791	54744	92
1984	617	505	82	32352	29668	92	60260	55115	91
1985	608	504	83	32232	29623	92	59787	54835	92
1986	836	687	82	37165	33818	91	69162	62790	91
1987	848	691	81	38212	34835	91	71312	64860	91
1988	848	687	81	38290	34913	91	71317	64913	91
1989	860	691	80	38750	35135	91	73168	66396	91
1990	858	691	81	38749	35281	91	72181	65624	91
1991	850	682	80	38333	35005	91	71412	65124	91
1992	841	664	79	38004	32640	86	70845	60635	86
1993	842	676	80	38029	32856	86	70880	61068	86
1994	844	744	88	38287	34219	89	71370	63588	89
1995	842	748	89	38370	35384	92	71522	65824	92
1996	846	747	88	38496	35403	92	71776	65869	92
1997	836	745	89	37729	35372	94	70383	65885	94

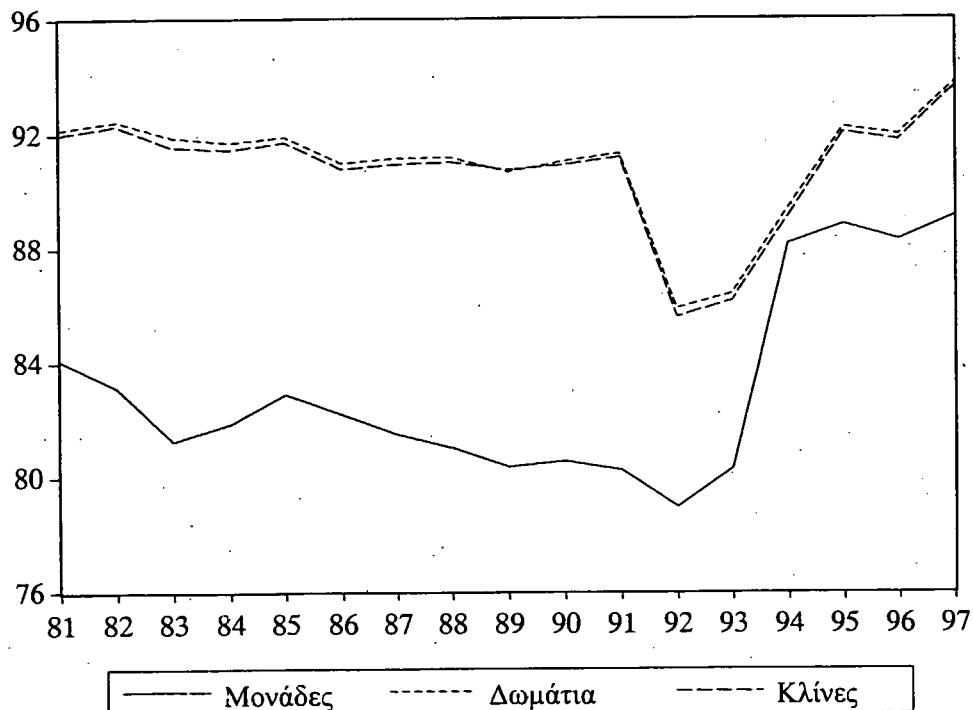
Όπως προκύπτει και από το Διάγραμμα 4.3, το ποσοστό των ξενοδοχειακών καταλυμάτων της Αττικής ήταν σχετικά σταθερό σε όλη τη δεκαετία του 1980, γύρω

στο 91-92% για τα δωμάτια και τις κλίνες. Το 1992 είχαμε μία σημαντική πτώση στο 86% και από το 1993 και μετά έχουμε μία σημαντική άνοδο, τόσο σε απόλυτες όσο και σε σχετικές τιμές.

Το υπόλοιπο ποσοστό των καταλυμάτων, εκτός των ξενοδοχείων, αφορά διάφορες κατηγορίες καταλυμάτων όπως μπανκαλόους, μοτέλ, οικοτροφεία, επιπλωμένα διαμερίσματα και παραδοσιακά καταλύματα. Από όλες αυτές τις κατηγορίες η πιο σημαντική είναι η κατηγορία των επιπλωμένων διαμερισμάτων. Για παράδειγμα, το 1997 οι μονάδες επιπλωμένων δωματίων Α' έως Δ' τάξης ήταν 70, ενώ όλες οι άλλες κατηγορίες μη ξενοδοχειακών καταλυμάτων ήταν μόνο 21.

Διάγραμμα 4.3

Υποδομή Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων στην Αττική, 1981-1997
 (% επί του συνόλου των Καταλυμάτων της Αττικής)



Το ενδιαφέρον εδώ εστιάζεται κυρίως στο αν η πραγματική δυναμικότητα σε επιπλωμένα διαμερίσματα είναι πολύ μεγαλύτερη λόγω μη επίσημης καταγραφής τους. Επίσης, εξίσου σημαντικό είναι και η εύλογη υπόθεση ότι σε περιόδους μεγάλης ζήτησης ο αριθμός των διαθέσιμων επιπλωμένων διαμερισμάτων και σπιτιών

μπορεί να αυξάνει με σχετικά ελάχιστο κόστος μεταφορής. Και οι δύο αυτές παρατηρήσεις αποτελούν σημαντικά ζητήματα για την ικανοποίηση της ζήτησης αιχμής που αναμένεται το χρονικό διάστημα τέλεσης των αγώνων, τον Αύγουστο του 2004.

Πάντως, εκείνο που προσθέτει αξία στο τουριστικό προϊόν και μεγιστοποιεί τα έσοδα από τον τουρισμό είναι οι επισκέπτες υψηλών εισοδημάτων, που κύρια διαμένει σε ξενοδοχεία Πολυτελείας, Α' και Β' τάξης. Οι κατηγορίες αυτές των ξενοδοχείων παρουσιάζονται στους Πίνακες 4.5 έως 4.7.

Ο Πίνακας 4.5 δίνει το σύνολο των ξενοδοχειακών μονάδων για την Αττική την περίοδο 1981-1997 και τα ποσοστά για 6 κατηγορίες ξενοδοχείων.

Πίνακας 4.5. Μονάδες Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων Αττικής, 1981-1997

Έτος	Ξεν. Μονάδες	Ξεν. Πολυτ. %	Α' Κατηγ. %	Β' Κατηγ. %	Γ' Κατηγ. %	Δ' Κατηγ. %	Ε' Κατηγ. %
1981	486	4	7	20	42	20	6
1982	487	4	7	20	43	20	6
1983	494	5	7	20	42	20	6
1984	505	5	7	20	43	20	6
1985	504	5	7	20	43	19	6
1986	687	3	6	18	43	21	10
1987	691	3	6	18	42	21	10
1988	687	3	6	17	42	21	10
1989	691	3	6	18	42	21	10
1990	691	3	7	17	42	21	10
1991	682	3	7	17	42	21	10
1992	664	3	6	17	43	21	11
1993	676	3	6	17	42	20	12
1994	744	3	5	16	46	19	11
1995	748	3	6	16	45	19	11
1996	747	3	5	16	46	19	12
1997	745	2	6	16	45	19	12

Όσον αφορά στις τάσεις των διαφόρων κατηγοριών ξενοδοχείων αυτές παραμένουν σχετικά σταθερές. Απλώς, η αναπροσαρμογή της καταγραφής που έγινε το 1986 αύξησε σημαντικά το μερίδιο της Ε' κατηγορίας ξενοδοχείων από 6% στο 10%, χωρίς όμως να έχει και σημαντική επίπτωση και στα ποσοστά αυτής της κατηγορίας ξενοδοχείων όσον αφορά στα δωμάτια και στις κλίνες. Όπως προκύπτει από τους Πίνακες 4.6 και 4.7, το μερίδιο αυξήθηκε από 2% στο 3% για τα δωμάτια και τις κλίνες.

Πίνακας 4.6
Δωμάτια Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων Αττικής, 1981-1997

Έτος	Ξεν. Δωμάτια	Ξεν. Πολυτ.	Α' Κατηγ.	Β' Κατηγ.	Γ' Κατηγ.	Δ' Κατηγ.	Ε' Κατηγ.
1981	27935	16	14	30	31	8	2
1982	28848	18	14	29	30	7	2
1983	29465	19	12	30	30	7	2
1984	29668	19	11	31	31	7	2
1985	29623	17	14	29	31	7	2
1986	33818	12	13	29	35	9	3
1987	34835	14	13	28	33	8	3
1988	34913	15	13	27	33	8	3
1989	35135	14	14	27	33	8	3
1990	35281	14	14	27	33	8	3
1991	35005	14	15	27	32	8	3
1992	32640	14	12	27	35	9	3
1993	32856	14	12	27	35	9	4
1994	34219	13	12	26	36	9	4
1995	35384	13	14	26	35	8	4
1996	35403	13	14	26	35	8	4
1997	35372	13	14	26	35	8	4

Πίνακας 4.7
Κλίνες Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων Αττικής, 1981-1997

Έτος	Ξεν. Κλίνες	Ξεν. Πολυτ. %	Α' Κατηγ. %	Β' Κατηγ. %	Γ' Κατηγ. %	Δ' Κατηγ. %	Ε' Κατηγ. %
1981	51874	16	14	29	31	8	2
1982	53624	18	13	29	30	7	2
1983	54744	19	12	30	30	7	2
1984	55115	19	11	30	31	7	2
1985	54835	18	14	29	31	7	2
1986	62790	12	13	29	34	9	3
1987	64860	14	13	28	33	9	3
1988	64913	15	13	27	33	8	3
1989	66396	14	14	27	34	8	3
1990	65624	14	14	27	33	9	3
1991	65124	14	15	27	32	9	3
1992	60635	14	12	27	34	9	4
1993	61068	14	12	27	35	9	4
1994	63588	13	11	26	36	9	4
1995	65824	13	14	25	35	8	4
1996	65869	13	14	26	35	8	4
1997	65885	13	14	26	34	8	4

Αναμενόμενη είναι η διαφοροποίηση των ποσοστών για τα ξενοδοχεία πολυτελείας, αφού αφορούν πολύ μεγάλες μονάδες. Το 1997, τα ξενοδοχεία πολυτελείας αντιστοιχούσαν στο 2% του συνόλου των ξενοδοχειακών μονάδων της Αττικής, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για τα δωμάτια και τις κλίνες ήταν 13%. Την περίοδο 1981-1997 παρατηρείται μία πτώση του ποσοστού των ξενοδοχείων πολυτελείας από 5% το 1983 στο 2% το 1997. Αντίστοιχα, παρατηρείται μία πτώση του ποσοστού των δωματίων και κλινών από 19% στο 13%.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από την ανάλυση των στοιχείων είναι ότι η Αττική χρειάζεται σχετικά περισσότερα ξενοδοχεία Β' και Α' κατηγορίας και λιγότερα ξενοδοχεία Γ' κατηγορίας.

4.4. Εκτίμηση της Αναμενόμενης Υποδομής

Υπάρχουν σημαντικά μεθοδολογικά προβλήματα για μία στατιστική (οικονομετρική) εκτίμηση της αναμενόμενης υποδομής καταλυμάτων. Ο μικρός αριθμός ιστορικών παρατηρήσεων, καθώς τα στοιχεία είναι διαθέσιμα από το 1981 και μετά, είναι το πιο σημαντικό πρόβλημα. Εξίσου σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και η αναπροσαρμογή των στοιχείων που έγινε το 1986 από τον ΕΟΤ.

Παρ' όλα τα προβλήματά, οι προβλέψεις αυτές είναι χρήσιμες, ιδιαίτερα τα διάφορα εναλλακτικά σενάρια, διότι, σε συνδυασμό με τις εκτιμήσεις για τη ζήτηση, θα δείξουν τις ανάγκες που θα προκύψουν για νέες κλίνες στην Αττική, αλλά και στο σύνολο της χώρας.

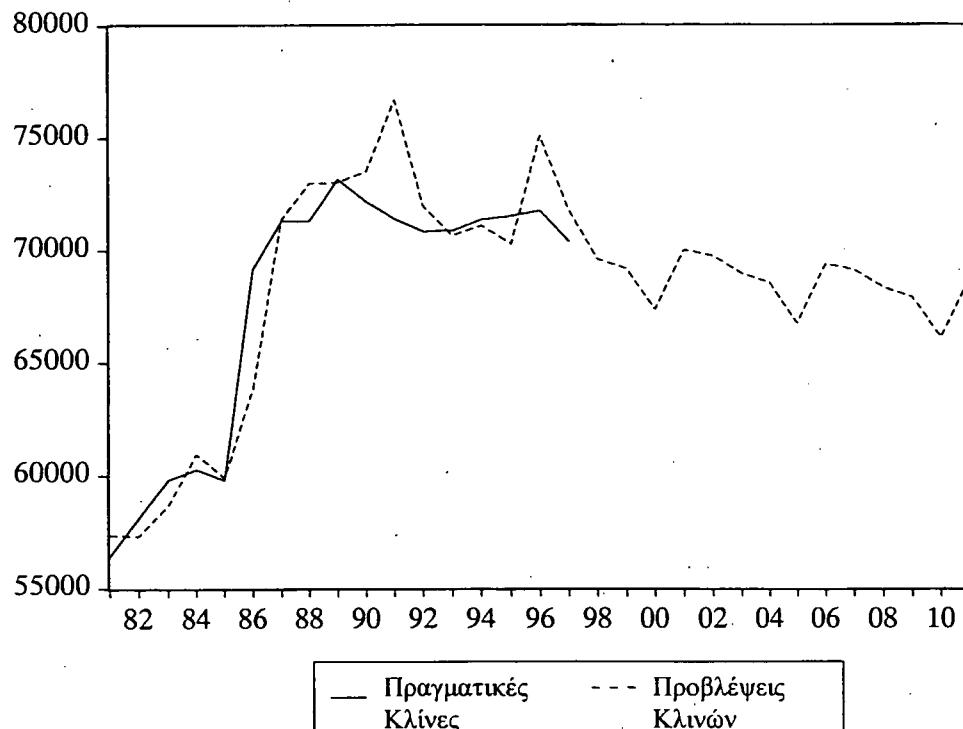
Πάντως, θα πρέπει να αναφερθεί προκαταβολικά ότι πιο σημαντικό από τις οποιεσδήποτε προβλέψεις είναι η πολιτική διαχείρισης της αναμενόμενης ζήτησης που θα γίνει από όλους τους άμεσα ενδιαφερόμενους φορείς: κυβέρνηση, επιτροπή διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων και ξενοδόχους. Το θέμα αυτό εξετάζεται πιο αναλυτικά στο πέμπτο κεφάλαιο.

Οι προβλέψεις γίνονται μόνο για τις κλίνες της Αττικής και όχι για την ευρύτερη περιοχή. Τα αποτελέσματα είναι σχεδόν τα ίδια και για τις άλλες μεταβλητές: μονάδες και δωμάτια ή και για την ευρύτερη περιοχή της Αττικής. Πάντως, υπάρχει και ένας ουσιαστικός λόγος. Η οποιαδήποτε επίδραση στην προσφορά καταλυμάτων, λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, αναμένεται πολύ περισσότερο να γίνει στην Αττική και πολύ λιγότερο στους γειτονικούς νομούς.

Πρώτον, η πρόβλεψη για τις κλίνες γίνεται χρησιμοποιώντας την ιστορική σειρά των κλινών της Αττικής από το 1981 έως το 1997. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε εί-

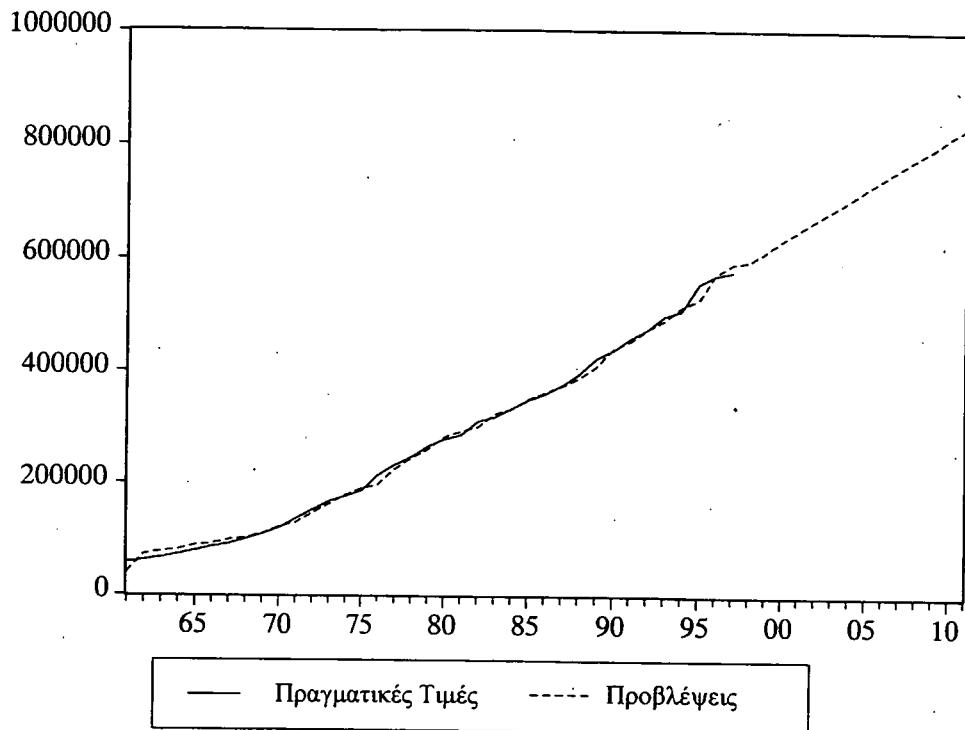
ναι του Holt-Winters, χρησιμοποιώντας ως κριτήριο την ελαχιστοποίηση της οιζας του μέσου σφάλματος των τετραγώνων. Τα αποτελέσματα δίνονται στο Διάγραμμα 4.4. Στο ίδιο Διάγραμμα και μέχρι το 1997, απεικονίζεται και ο πραγματικός αριθμός των κλινών. Όπως προκύπτει από την πρόβλεψη, οι διαθέσιμες κλίνες το 2004 θα είναι 68.500 και το 2011 θα φθάσουν στις 68.750, αν δεν γίνονταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Παρατηρείται, λοιπόν, μία σχετική πτώση των κλινών, βάσει της λογικής που διατρέχει το συγκεκριμένο υπόδειγμα προβλέψεων.

Διάγραμμα 4.4
Πρόβλεψη Κλινών Καταλυμάτων στην Αττική, 1981-2011



Η δεύτερη προσέγγιση υποθέτει ότι η επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων θα είναι η διατήρηση, εκ μέρους της Αθήνας, του μεριδίου που έχει σήμερα, θα σταματήσει δηλαδή η συνεχής πτωτική τάση από το 1981. Το 1997 το μερίδιο αυτό ήταν 12%. Χρησιμοποιώντας την ιστορική εμπειρία για το σύνολο της χώρας από το 1961 έως το 1997, εκτιμάται η αναμενόμενη υποδομή σε κλίνες μέχρι το 2011 για το σύνολο της χώρας (βλέπε Διάγραμμα 4.5).

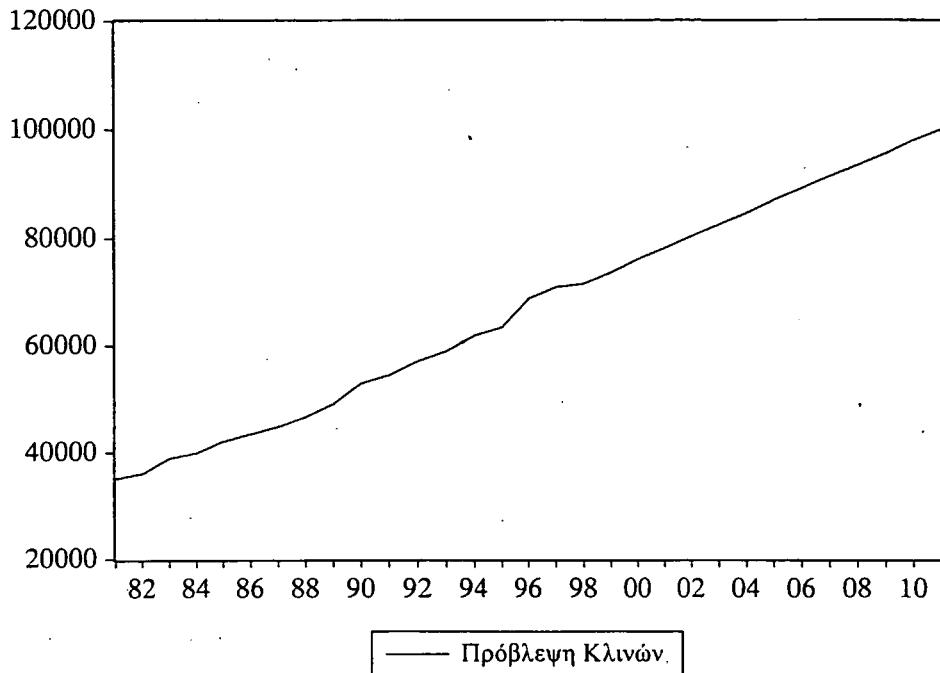
Διάγραμμα 4.5
Πρόβλεψη Κλινών Καταλυμάτων στην Ελλάδα, 1961-2011



Σύμφωνα με αυτές τις προβλέψεις, οι κλίνες αναμένεται να αυξηθούν από 580 χιλιάδες το 1997, στις 700 χιλιάδες το 2004 και στις 830 χιλιάδες το 2011. Η πρόβλεψη για τις κλίνες της Αττικής δίνονται στο Διάγραμμα 4.6. και προκύπτουν ως το 12% των προβλέψεων για το σύνολο της χώρας.

Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, η πρόβλεψη για τις κλίνες φθάνει στις 85 χιλιάδες κλίνες το 2004 και στις 100 χιλιάδες κλίνες το 2011. Η εκτίμηση αυτή είναι 30% μεγαλύτερη από την πρόβλεψη που έγινε χωρίς τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Διάγραμμα 4.6
Πρόβλεψη Κλινών Καταλυμάτων στην Αττική, 1981-2011
(12% των Προβλέψεων στο Σύνολο της Χώρας)



Η τρίτη προσέγγιση πρόβλεψης γίνεται χρησιμοποιώντας την εμπειρία της Βαρεκελώνης μέχρι το 1997, πέντε χρόνια μετά την τέλεση των Αγώνων. Υποθέτουμε ότι η ποσοστιαία αύξηση των κλινών θα είναι ίδια με αυτή της Βαρεκελώνης. Τα αποτελέσματα αυτής της πρόβλεψης δίνονται στο Διάγραμμα 4.7.

Σύμφωνα με αυτή την πρόβλεψη, οι διαθέσιμες κλίνες θα αυξηθούν από τις 70 χιλιάδες το 1997, στις 101 χιλιάδες το 2004 και στις 103 χιλιάδες το 2011.

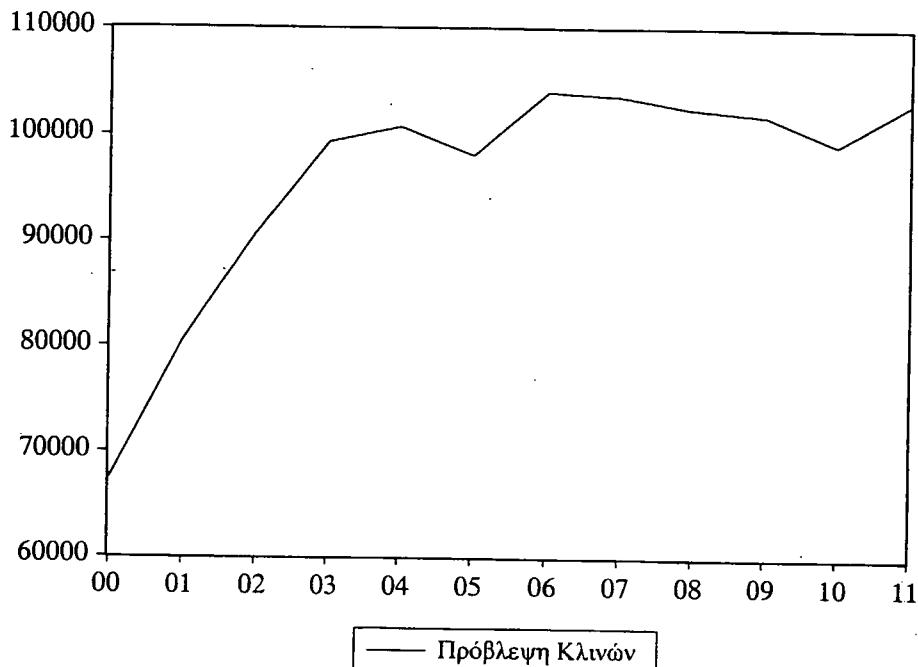
Οι δύο τελευταίες προσεγγίσεις αποτελούν τα δύο σενάρια πρόβλεψης. Παρατηρείται, όμως, ότι δεν υπάρχει σχεδόν καμία διαφοροποίηση μεταξύ των δύο σεναρίων, όσον αφορά στο τελευταίο χρόνο επίδρασης. Και τα δύο σενάρια δίνουν συνολικό αριθμό κλινών γύρω στις 100 χιλιάδες για την Αττική. Εκεί που υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση είναι ότι στο δεύτερο σενάριο οι επενδύσεις σε νέες κλίνες γίνονται πολύ γρηγορότερα, έτσι ώστε το 2004 με το ένα σενάριο να έχουμε 85 χιλιάδες κλίνες, ενώ με το άλλο 101 χιλιάδες κλίνες.

Η παρούσα μελέτη υιοθετεί ως πιο πιθανό σενάριο το “ελληνικό”, κυρίως διότι βασίζεται στις ιστορικές τάσεις των υποδομών καταλυμάτων. Το σενάριο της Βαρεκελώνης δεν θεωρείται πιθανό διότι προϋποθέτει πολύ μαργαριταρέα προσφορά κλι-

νών που πριν από τους Αγώνες αντιστοιχούσε στο 1/3 των διαθέσιμων κλινών της Αττικής σήμερα (βλέπε Πίνακα 2.8).

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να γίνουν οι ακόλουθες δύο παρατηρήσεις. Πρώτον, η πρόβλεψη για τις 85 χιλιάδες κλίνες το 2004 συμπεριλαμβάνει και τις κάθε είδους μη ξενοδοχειακές κλίνες. Δεύτερον, στην πρόβλεψη συμπεριλαμβάνονται οι νέες ξενοδοχειακές μονάδες των Σπάτων και η επαναλειτουργία ξενοδοχειακών μονάδων που είχαν κλείσει.

Διάγραμμα 4.7
Πρόβλεψη Κλινών Καταλυμάτων στην Αττική, 2000-2011
(Σενάριο Βαρχελώνης)



4.5. Συμπεράσματα

Η Ελλάδα το 1997 διέθετε 7.850 μονάδες καταλυμάτων, εκ των οποίων οι 836 βρίσκονταν στην Αττική (11%) και οι 503 στους τέσσερις γειτονικούς νομούς της Αττικής (Αργολίδος, Βοιωτίας, Εύβοιας και Κορινθίας) ή σε ποσοστό 6%. Τα διαθέσιμα δωμάτια της χώρας το 1997 ήταν περίπου 300 χιλιάδες με 38 χιλιάδες στην Αττική (12%) και 19 χιλιάδες στους τέσσερις γειτονικούς νομούς, που αντιστοιχεί στο 6% του συνόλου της χώρας. Το σύνολο των κλινών των καταλυμάτων ανέρχονταν στις 578 χιλιάδες, εκ των οποίων οι 70 χιλιάδες ήταν στην Αττική (12%) και οι 36 χιλιάδες στους γειτονικούς νομούς (6%).

Οι διαθέσιμες κλίνες της Αττικής παρουσιάζουν μία σχετική στασιμότητα, αφού εδώ και μά δεκαετία η προσφορά κλινών μειώθηκε σχετικώς από τις 73 χιλιάδες του 1989 στις 70 χιλιάδες το 1997. Η απόλυτη πτώση συνοδεύτηκε και από σημαντική μείωση του ποσοστού της Αττικής στο σύνολο των κλινών της χώρας που από 20% το 1981 έπεσε στο 12% το 1997. Από το 1981 έως το 1997 οι διαθέσιμες κλίνες της Ελλάδος διπλασιάστηκαν από 286 χιλιάδες στις 578 χιλιάδες κλίνες. Ανάλογες είναι και οι τάσεις των τεσσάρων γειτονικών νεμών της Αττικής, όσον αφορά στο μερίδιο των κλινών τους στο σύνολο της χώρας, που από 10% το 1981 μειώθηκε στο 6% το 1997. Πάντως, σε απόλυτες τιμές οι κλίνες αυτής της περιοχής αυξήθηκαν από 30 χιλιάδες το 1981 στις 36 χιλιάδες κλίνες το 1997.

Η συντριπτική πλειοψηφία των κλινών της Αττικής ανήκουν σε ξενοδοχειακές μονάδες. Το 1997, το 94% των κλινών της Αττικής ανήκαν σε ξενοδοχειακές μονάδες. Από τα ξενοδοχεία, το 13% των κλινών ανήκαν σε ξενοδοχεία πολυτελείας, το 14% σε Α' κατηγορίας, το 26% σε Β' κατηγορίας, το 34% σε Γ' κατηγορίας, το 8% σε Δ' κατηγορίας και το 4% σε Ε' κατηγορίας. Σε σύγκριση με τις άλλες πόλεις που φιλοξένησαν Ολυμπιακούς Αγώνες, η Αττική έχει έλλειψη ξενοδοχείων Α' και Β' κατηγορίας.

Μία από τις σημαντικότερες επιπτώσεις που θα έχουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι να αναστρέψουν το αρνητικό τουριστικό κλίμα της Αττικής που τις δύο τελευταίες δεκαετίες παρουσιάζει μεγάλη στασιμότητα. Οι Αγώνες και τα έργα που θα γίνουν θα δώσουν μία νέα ώθηση στις τουριστικές προοπτικές της πόλης. Αναπόφευκτα, λοιπόν, αναμένεται να αυξηθούν και οι επενδύσεις στις ξενοδοχειακές μονάδες, είτε πρόκειται για ανακαίνιση παλαιών μονάδων που είχαν τεθεί εκτός λειτουργίας, είτε για νέες μονάδες, όπως αυτές που προβλέπονται γύρω από το νέο αεροδρόμιο στα Σπάτα.

Η εκτίμηση της μελέτης, δηλαδή το σενάριο που θεωρείται ως το πιο πιθανό, είναι ότι η Αττική θα καταφέρει να διατηρήσει το μερίδιο των κλινών της στο σύνολο της χώρας (περίπου 12%) για τα επόμενα 15 χρόνια. Σύμφωνα με αυτή την πρόβλεψη, οι κλίνες της Αττικής θα αυξηθούν στις 85 χιλιάδες το 2004 και στις 100 χιλιάδες το 2011. Οι κλίνες αυτές αφορούν, τόσο ξενοδοχειακά, όσο και μη ξενοδοχειακά καταλύματα.

Σύμφωνα με ένα άλλο σενάριο, αυτό της Βαρκελώνης, ο αριθμός των κλινών θα είναι περίπου ο ίδιος το 2011, 103 χιλιάδες, αλλά προβλέπει μεγάλους αρχικούς ρυθμούς αύξησης που δίνουν αριθμό κλινών γύρω στις 100 χιλιάδες το 2004. Πάντως, αυτό το σενάριο δεν είναι και το πιο πιθανό διότι υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ της Βαρκελώνης πριν τους Αγώνες του 1992 και της Αθήνας σήμερα. Ο σημερινός αριθμός των κλινών της Αθήνας (70 χιλιάδες) είναι πολύ μεγαλύτερος από εκείνον της Βαρκελώνης το 1992 (25 χιλιάδες).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Έκτυπον της Αναγκαστικής

Προσδέτης Υπόδομής

Κοινωνίας

5.1. Εισαγωγή

Στα δύο προηγούμενα κεφάλαια εξετάσθηκαν η πιθανή εξέλιξη της ζήτησης και της προσφοράς καταλυμάτων για την περίοδο 1998 έως 2011. Τρία είναι τα βασικά ερωτήματα που θα γίνει προσπάθεια να απαντηθούν στο παρόν κεφάλαιο. Το πρώτο ερώτημα αφορά τις απαιτήσεις σε καταλύματα τις μέρες που θα γίνουν οι Αγώνες. Έχει η Αθήνα και η ευρύτερη περιοχή τις απαιτούμενες υποδομές σε καταλύματα για να φιλοξενήσει τους θεατές και τους τουρίστες κατά τη διάρκεια των Αγώνων; Το ερώτημα αυτό απαντάται στο δεύτερο μέρος του παρόντος κεφαλαίου.

Το δεύτερο ερώτημα αφορά τις μακροχρόνιες υποδομές σε καταλύματα για την ικανοποίηση της αναμενόμενης αύξησης της ζήτησης μέχρι το 2011. Σύμφωνα με τα στοιχεία των προβλέψεων, ο συνολικός αριθμός των τουριστών θα φθάσει στα 17 εκατομμύρια για την Ελλάδα και γύρω στα 3,3 έως 3,8 εκατομμύρια αφίξεις για την Αττική. Το ερώτημα αυτό απαντάται στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου. Οι απαιτήσεις στις δύο ερωτήσεις εξαρτώνται από τη μέση διαμονή των τουριστών, τόσο στη διάρκεια των Αγώνων, όσο και μετά τους Αγώνες.

Οι απαιτήσεις στα δύο ερωτήματα εξαρτώνται από τα σενάρια που παρουσιάστηκαν στα δύο προηγούμενα κεφάλαια. Η προσέγγιση που ακολουθείται στο παρόν κεφάλαιο είναι η ακόλουθη. Πρώτον, επιλέγεται το πιο πιθανό σενάριο για το σύνολο της χώρας που αντιστοιχεί στο δεύτερο σενάριο για τις αφίξεις. Δεύτερον, επιλέγεται το πιο πιθανό σενάριο για την Αττική που αντιστοιχεί στο τρίτο σενάριο για τις αφίξεις. Τρίτον, οι αφίξεις μετατρέπονται σε ζήτηση κλινών, αποφεύγοντας τη χρησιμοποίηση των διανυκτερεύσεων, διότι αποτελούν σημαντική υποεκτίμηση των πραγματικών. Τέλος, η αναμενόμενη ζήτηση κλινών σε συνδυασμό με την αναμενόμενη προσφορά κλινών μας δίνει τις απαιτήσεις σε νέες κλίνες για την Αττική και το σύνολο της χώρας.

Το τρίτο ερώτημα αφορά τη διάρθρωση και τη διαχείριση της ζήτησης καταλυμάτων. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες απαιτούν συγκεκριμένες κατηγορίες ξενοδοχειακών καταλυμάτων που προβλέπονται μέσα από τις συμβατικές υποχρεώσεις με τη ΔΟΕ, που παρουσιάστηκαν στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης. Το ερώτημα που τίθεται είναι αν η διάρθρωση των καταλυμάτων της Αττικής επαρκεί για να αντιμετωπίσει τη ζήτηση κατά τη διάρκεια των Αγώνων. Εξίσου σημαντική με τη διάρθρωση είναι και η διαχείριση που θα γίνει, έτσι ώστε τα διαθέσιμα καταλύματα κατά τάξεις να μπορούν να διατεθούν ανάλογα.

5.2. Ανάγκες Ξενοδοχειακών Καταλυμάτων στη Διάρκεια των Αγώνων

Το πιο σημαντικό θέμα για τη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή, αλλά και για την ελληνική οργανωτική επιτροπή των Αγώνων του 2004, είναι η ικανοποιητική φιλοξενία όλων όσων θα έρθουν για διάφορους λόγους τον Αύγουστο του 2004 στην Αθήνα. Από την άλλη πλευρά, είναι πολύ σημαντικό να μη γίνουν υπερεκτιμήσεις αυτής της

ξήτησης για καταλύματα και χυρίως να μην δημουσιγγηθούν λανθασμένες προσδοκίες όσον αφορά στη μόνιμη (παρακινούμενη) αύξηση της ξήτησης καταλυμάτων. Οι δύο ξητήσεις διαφοροποιούνται.

Η εκτίμηση μας για τον αριθμό των αλλοδαπών που θα βρίσκονται στην Αθήνα κατά τη διάρκεια των Αγώνων του 2004 και έχουν ανάγκη καταλύματος παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.1. Όπως δείχνεται στον Πίνακα, ο αριθμός των πάσης φύσεως αλλοδαπών επισκεπτών θα ανέλθει στις 128,5 χιλιάδες κατά τη διάρκεια των Αγώνων, που αντιστοιχούν σε 1,9 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις.

Πίνακας 5.1 Ανάγκες Καταλυμάτων κατά τη Διάρκεια των Αγώνων (2004)

Κατηγορία Επισκεπτών	Αριθμός	Ανάγκες σε Καταλύματα	Μέση Διαμονή	Ανάγκες σε Διανυκτερεύσεις
Ολυμπιακή Οικογένεια	6.500	6.500	17	110.500
Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης	12.000	8.000	17	136.000
Χορηγοί	4.000	4.000	17	68.000
Αθλητές / Επίσημοι	15.000	0	17	0
Θεατές	50.000	50.000	17	850.000
Παρακινούμενοι Τουρίστες	60.000	60.000	12	720.000
Σύνολο	147.000	128.500		1.884.500

Σημείωση:

1. Από το προσωπικό των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, περίπου 4000 θα μείνουν στις κατασκηνώσεις του Αγ. Ανδρέα και στις Φοιτητικές Εστίες.
2. Οι 15.000 Αθλητές / Επίσημοι θα μείνουν στο Ολυμπιακό Χωριό.
3. Οι 50.000 θεατές αφορούν αλλοδαπούς μόνο.
4. Ο υπολογισμός των παρακινούμενων τουριστών βασίζεται στις προβλέψεις που έγιναν στο τρίτο κεφάλαιο και με δεδομένο ότι 20% των συνολικών αφίξεων γίνεται το μήνα Αύγουστο.

Τα αναμενόμενα καταλύματα την περίοδο των Αγώνων θα ανέλθουν περίπου στις 85 χιλιάδες κλίνες όλων των κατηγοριών (ξενοδοχειακών και μη ξενοδοχειακών) στην περιοχή της Αττικής (βλέπε Πίνακα 5.2). Επίσης, υπάρχουν 5 χιλιάδες κλίνες σε κρεβατοκάμποια και 26 χιλιάδες κλίνες άλλων καταλυμάτων που ανεβάζουν το συνολικό αριθμό στις 116 χιλιάδες κλίνες. Οι κλίνες αυτές για 17 ημέρες μας δίνουν γύρω στα 2 εκατομμύρια διαθέσιμες διανυκτερεύσεις, οι οποίες πλήρως καλύπτουν τη ξήτηση των 1,9 εκατομμυρίων διανυκτερεύσεων.

Σε περίπτωση που ο αριθμός αυτός αυξηθεί, υπάρχουν άλλες 39 χιλιάδες διαθέσιμες κλίνινες στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής, τους τέσσερις γειτονικούς νομούς, που δυνητικά θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την φιλοξενία των διαφόρων κατηγοριών επισκεπτών.

Πίνακας 5.2

Αναμενόμενα Καταλύματα κατά τη Διάρκεια των Αγώνων (2004)

Κατηγορία Καταλύματος	Αριθμός Κλινών	Αριθμός Διανυκτερεύσεων	Σύνολο Διανυκτερεύσεων
Αττικής	84550	17	1.437.350
Ευρύτερης Περιοχής	39018	17	663.306
Κρουαζιερόπλοια	5.000	17	85.000
Άλλα Καταλύματα	26.000	17	442.000
Σύνολο	154.568	17	2.627.656

Σημείωση:

1. Η πρόβλεψη της Αττικής στηρίχθηκε στο πρώτο σενάριο προβλέψεων που έγινε στο 4ο κεφάλαιο, αν και η διαφορά με το 2ο σενάριο είναι ελάχιστη.
2. Η ευρύτερη περιοχή της Αττικής συμπεριλαμβάνει τους τέσσερις γειτονικούς νομούς: Κορινθίας, Βοιωτίας, Ευβοίας και Αργολίδος. Η πρόβλεψη έγινε χρησιμοποιώντας την ίδια μέθοδο με την οποία έγινε και η πρόβλεψη για το σύνολο της χώρας.
3. Η πρόβλεψη για τα κρουαζιερόπλοια διαφοροποιείται σημαντικά από το φάκελο υποψηφιότητας των 15000 κλινών, αλλά είναι πολύ κοντά σε αυτό των Αυστραλών των 3000 κλινών.
4. Η κατηγορία των άλλων καταλυμάτων περιλαμβάνει μη επίσημα καταγεγραμμένα καταλύματα και δωμάτια ή διαμερίσματα ιδιωτών που θα τα διαθέσουν για την φιλοξενία θεατών και τουριστών. Αυτά υπολογίζονται στο 20% των συνολικών καταλυμάτων.

5.3. Μακροχρόνιες Ανάγκες Καταλυμάτων

Στο τρίτο κεφάλαιο έγινε μία εκτίμηση της αναμενόμενης ζήτησης λόγω της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων από το 1998 έως το 2011. Η ζήτηση αυτή οφείλεται στη διεθνή προβολή που θα έχει η Αθήνα και η Ελλάδα, λόγω των Αγώνων. Για την εκτίμηση αυτής της ζήτησης, έγιναν διάφορες υποθέσεις και καταλήξαμε σε διάφορα σενάρια αναμενόμενης ζήτησης. Το κεντρικό σενάριο χρησιμοποιείται εδώ για να προσδιοριστούν οι αναμενόμενες ανάγκες σε καταλύματα. Τα σενάρια αυτά δίνουν τις πιο ευνοϊκές προοπτικές για την παρακινούμενη ζήτηση καταλυμάτων.

Ο προσδιορισμός των αναγκών σε καταλύματα γίνεται με κάπως διαφορετικό τρόπο από ότι τον συνηθισμένο και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο αριθμός των διανυκτερεύσεων από τα επίσημα στοιχεία υποεκτιμούν σημαντικά τις πραγματικές διανυκτερεύσεις. Αυτό έχει και ως αποτέλεσμα, η μέση διανυκτέρευση αλλοδαπών

Πίνακας 5.3
Ανάγκες Καταλυμάτων στο Σύνολο Χώρας, 1998-2011

Έτος	Πρόβλεψη Αφίξεων (εκατομμύρια)	Ανάγκες σε Κλίνες (χιλιάδες)	Διαθέσιμες Κλίνες (χιλιάδες)	Ανάγκες σε Νέες Κλίνες (χιλιάδες)	Σύνολο Νέων Κλινών (χιλιάδες)
1998	11,6	579	596	0	0
1999	12,6	628	613	15	15
2000	13,4	669	634	20	35
2001	13,3	666	652	0	35
2002	14,2	711	670	6	41
2003	14,3	716	687	0	41
2004	15,2	761	705	15	56
2005	15,8	792	725	11	67
2006	15,5	775	743	0	67
2007	16,1	805	761	0	67
2008	16,0	802	778	0	67
2009	16,8	842	796	0	67
2010	17,4	868	816	0	67
2011	17,2	858	834	0	67

τουριστών να φαίνεται ότι είναι πολύ μικρή γύρω στις 5 μέρες, ενώ άλλες εκτιμήσεις τις ανεβάζουν πάνω από 12 ημέρες. Αν χρησιμοποιήσουμε τη μέση διαμονή των 5 περίπου ημερών, τότε θα έχουμε μία σημαντική υποεκτίμηση των πραγματικών αναγκών σε υποδομές καταλυμάτων.

Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε είναι διαφορετική. Εκτιμάται ότι ο αριθμός των αφίξεων είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα από ότι ο αριθμός των διανυκτερεύσεων. Επίσης, η καταγραφή των διαθέσιμων κλινών είναι μία καλή προσέγγιση του πραγματικού αριθμού, ιδιαίτερως στην περιοχή της Αττικής. Υπολογίσθηκε, λοιπόν, ο αριθμός των τουριστών ανά διαθέσιμη κλίνη που για το σύνολο της χώρας ανέρχεται γύρω στις 20 αφίξεις και με πολύ μικρή διακύμανση για μία μεγάλη χρονική περίοδο από το 1980 έως το 1997.²⁶

Οι 20 αυτές αφίξεις ανά κλίνη χρησιμοποιούνται για να μετατρέψουν το σύνολο των αναμενόμενων αφίξεων από το 1998 έως το 2011 σε ζήτηση κλινών. Οι ανάγκες σε κλίνες για το σύνολο της χώρας παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.3, χρησιμοποιώντας το πιο πιθανό σενάριο. Πάντως, δεν υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις αν τα άλλα σενάρια χρησιμοποιηθούν σε όλες τις παρακάτω εκτιμήσεις. Στον ίδιο

26. Η ελάχιστη τιμή ήταν 19 και η μέγιστη 23 τουρίστες ανά κλίνη.

πίνακα (τελευταία στήλη) δίνονται και οι ανάγκες σε νέες κλίνες. Οι ανάγκες σε νέες κλίνες για όλη την περίοδο των 14 χρόνων ανέρχονται στις 67 χιλιάδες κλίνες, ποσόστο γύρω στο 8% και αυτές μόνο για την ικανοποίηση της ζήτησης αιχμής, διότι στο τέλος της περιόδου θα υπάρχει μία υπερπροσφορά κλινών της τάξης των 43 χιλιάδων κλινών.

Η ίδια ανάλυση έγινε και για την Αττική. Η μόνη διαφοροποίηση είναι στον αριθμό των αφίξεων ανά διαθέσιμη κλίνη, που στην περίπτωση της Αττικής είναι μεγαλύτερη και ανέρχεται στις 30. Στον Πίνακα 5.4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για την Αττική. Για την ικανοποίηση της ζήτησης αιχμής θα απαιτηθούν 29 χιλιάδες νέες κλίνες, αλλά δεν απαιτείται καμία νέα κλίνη για την αντιμετώπιση της μακροχρόνιας ζήτησης κλινών.

**Πίνακας 5.4
Ανάγκες Καταλυμάτων Αττικής, 1998-2011**

Έτος	Πρόβλεψη Αφίξεων (εκατομμύρια)	Ανάγκες σε Κλίνες (χιλιάδες)	Διαθέσιμες Κλίνες (χιλιάδες)	Ανάγκες σε Νέες Κλίνες (χιλιάδες)	Σύνολο Νέων Κλινών (χιλιάδες)
1998	2,1	69	72	0	0
1999	2,3	75	74	1	1
2000	2,5	83	76	6	7
2001	2,5	82	78	0	7
2002	2,7	90	80	3	10
2003	2,9	95	82	3	13
2004	3,3	112	85	14	27
2005	3,5	116	87	2	29
2006	3,3	108	89	0	29
2007	3,4	113	91	0	29
2008	3,4	112	93	0	29
2009	3,2	107	95	0	29
2010	3,1	104	98	0	29
2011	3,1	103	100	0	29

5.4. Διάρθρωση και Διαχείριση των Αναγκών σε Καταλύματα

Η προηγούμενη ανάλυση κατέδειξε ότι, τόσο στο σύνολο της χώρας, όσο και στην Αττική, δεν υπάρχει ανάγκη ενίσχυσης των επενδύσεων σε νέες ξενοδοχειακές υποδομές. Η παραδοχή αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι, τόσο η Βαρκελώνη το 1992, όσο και το Σίδνεϋ το 2000, υπολείπονται της Αθήνας σε διαθέσιμα δωμάτια. Η πρώτη είχε 13.352 δωμάτια το 1992 και 15.273 το 1997, ενώ η δεύτερη θα έχει το 2000 γύρω στα 35.500 δωμάτια. Η Αθήνα το 1997 είχε 37.729 δωμάτια. Η Αθήνα πλεονεκτεί

και απέναντι στην Ατλάντα, η οποία το 1996 είχε 65.000 διαθέσιμες χλίνες, ενώ η Αθήνα το 1997 είχε 70 χιλιάδες.

Το γεγονός ότι η Αθήνα έχει μεγαλύτερη υποδομή σε καταλύματα από τις τρεις προαναφερθείσες πόλεις δεν σημαίνει ότι έχουν λυθεί όλα τα προβλήματα. Θα πρέπει να εξετασθεί κατά πόσο η Αθήνα έχει επάρκεια σε ξενοδοχεία πολυτελείας και πρώτης κατηγορίας που απαιτούνται για τη φιλοξενία, κυρίως των μελών της ΔΟΕ, των χορηγών και των ανθρώπων των μέσων επικοινωνίας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΟΤ, το 1997 η Αττική είχε γύρω στα 10 χιλιάδες δωμάτια στις κατηγορίες πολυτελείας και πρώτης. Στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής, υπάρχουν άλλα 3,5 χιλιάδες δωμάτια αυτών των κατηγοριών. Η αναμενόμενη υποδομή καταλυμάτων, ιδιαιτέρως στην Αττική (περιοχή αεροδρομίου, Λαγονήσι ήλπι), εκτιμάται στα 2-2,5 χιλιάδες επιπλέον δωμάτια. Συγκριτικά με τις άλλες πόλεις, η Αττική βρίσκεται μεταξύ της Βαρκελώνης και του Σίδνεϋ. Η Βαρκελώνη το 1992 είχε 52 ξενοδοχειακές μονάδες υψηλών κατηγοριών (5 & 4 αστέρων). Το Σίδνεϋ το 1996 είχε 67 μονάδες με 13 χιλιάδες δωμάτια. Η Αττική το 1997 είχε 60 ξενοδοχειακές μονάδες αντίστοιχων κατηγοριών.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από την παραπάνω ανάλυση είναι ότι η Αττική μαζί με την ευρύτερη περιοχή της μπορεί να ικανοποιήσει μία ζήτηση σε υψηλές κατηγορίες καταλυμάτων της τάξης των 15 χιλιάδων δωματίων. Σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες εκτιμήσεις, οι απαιτήσεις σε τέτοιας κατηγορίας ξενοδοχειακά καταλύματα θα ανέρχονται σε 13 χιλιάδες δωμάτια.

Όσον αφορά στις άλλες κατηγορίες και σε σύγκριση με το Σίδνεϋ και τη Βαρκελώνη, προκύπτει το συμπέρασμα ότι η Αττική έχει μία υπερπροσφορά καταλυμάτων τρίτης και μικρότερων κατηγοριών (δύο αστέρων και μικρότερες κατηγορίες) και μία σχετική έλλειψη σε ξενοδοχεία δεύτερης κατηγορίας (τριών αστέρων). Το Σίδνεϋ είχε περί τα 10 χιλιάδες δωμάτια τριών αστέρων το 1997, ενώ η Αθήνα είχε 9 χιλιάδες. Σε μικρότερες κατηγορίες το Σίδνεϋ είχε μόνο 4 χιλιάδες, ενώ η Αθήνα ξεπερνούσε τα 15 χιλιάδες δωμάτια.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από την παραπάνω παρουσίαση είναι ότι η Αττική έχει επάρκεια ξενοδοχειακών μονάδων σε όλες τις κατηγορίες. Εκείνο που απαιτείται είναι η αναβάθμιση πολλών ξενοδοχειακών μονάδων χαμηλών κατηγοριών, ιδιαιτέρως της τρίτης κατηγορίας.

Με δεδομένη την επάρκεια των καταλυμάτων, τόσο στο σύνολο, όσο και στις κατηγορίες, το μεγαλύτερο πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει η Αθήνα το 2004 είναι η διαχείριση των καταλυμάτων. Στην περίπτωση της Βαρκελώνης, τρία χρόνια πριν τους Αγώνες, το 1989, είχαν δεσμευτεί το 80% των απαιτούμενων καταλυμάτων σύμφωνα με τις συμβατικές υποχρεώσεις της πόλης. Όπως ήδη έχει αναφερθεί στη μελέτη (βλέπε κεφάλαιο 4) απαιτείται ένας συντονισμός όλων των φορέων: κυβέρνησης, οργανωτικής επιτροπής και ξενοδόχων.

5.5. Συμπεράσματα

Δύο είναι τα βασικά συμπεράσματα του παρόντος κεφαλαίου. Πρώτον, κατά τη διάρκεια των Αγώνων θα υπάρχει επάρκεια καταλυμάτων για να φιλοξενηθούν οι 130 χιλιάδες περίπου αλλοδαποί επισκέπτες που θα χρειαστούν κατάλυμα. Ο αριθμός των αναμενόμενων αλλοδαπών είναι περίπου 150 χιλιάδες, αλλά γύρω στις 20 χιλιάδες θα μείνουν στο Ολυμπιακό χωριό και σε φοιτητικές εστίες.

Το δεύτερο συμπέρασμα είναι ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα αυξήσουν την εισροή αλλοδαπών τουριστών που ξεκινά από το 1998 και φθάνει έως το 2011. Οι ανάγκες σε νέες κλίνες, λόγω της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων, είναι πολύ μικρές. Ακόμη και στην περίπτωση που επικρατήσει ανά έτος η μεγαλύτερη δυνατή απαιτηση από όλα τα σενάρια, ο συνολικός αριθμός των νέων κλινών για τα επόμενα 14 χρόνια είναι γύρω στις 80 χιλιάδες κλίνες, που αντιπροσωπεύει το 10% των διαθέσιμων κλινών.

Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι δεν απαιτείται καμία νέα ενίσχυση για την αύξηση του αριθμού των κλινών. Όσον αφορά στην Αθήνα, δεν προβλέπεται να υπάρξει ανάγκη για νέες κλίνες πέρα από αυτές που προβλέπονται να γίνουν μέσα στο πλαίσιο των γενικότερων τάσεων του ελληνικού τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ



6.1. Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο αναφέρθηκε ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες έχουν σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις που κυρίως προέρχονται από τις επενδύσεις σε αθλητικές υποδομές (κατασκευές), την πώληση εισιτηρίων και εισφορές από τηλεοπτικά δικαιώματα, καθώς και τα έσοδα από τις διεθνείς αφίξεις. Οι οικονομικές επιπτώσεις των Ολυμπιακών Αγώνων είναι η αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας, η αύξηση της απασχόλησης και η αύξηση της παραγωγικότητας. Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει προσεγγιστικές εκτιμήσεις των επιπτώσεων στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) και στην απασχόληση.

Είναι πραγματικά πολύ δύσκολο να εκτιμηθεί η οικονομική επίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων, κυρίως διότι αφορά ένα μεγάλο χρονικό διάστημα (1998-2011) για το οποίο δεν είναι εύκολο να εκτιμηθεί η οικονομική εξέλιξη χωρίς τους Αγώνες. Οι εκτιμήσεις που έγιναν για τις άλλες πόλεις, αλλά και η σχετική αρθρογραφία για το θέμα, έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι υπάρχει μία υπερεκτίμηση των πραγματικών οικονομικών επιδράσεων. Είναι πολύ σημαντικό να προσδιοριστεί με σαφήνεια το μακροοικονομικό περιβάλλον μέσα στο οποίο θα πραγματοποιηθούν όλες οι Ολυμπιακές δραστηριότητες. Μερικά από τα σημεία που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη σε μία τέτοια προσέγγιση είναι και τα ακόλουθα:

- Ο τρόπος με τον οποίο θα χρηματοδοτηθούν τα έργα που άμεσα συνδέονται με τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Αν η χρηματοδότηση γίνει από ιδιώτες, μέσω του συστήματος αυτοχρηματοδότησης ή με εξωτερικό δανεισμό, έχει σημασία για τις μακροχρόνιες επιπτώσεις. Εξίσου σημαντικό είναι το χρονοδιάγραμμα των εισροών και εκροών. Όπως είδαμε στην περίπτωση της Βαρκελώνης, το Ολυμπιακό Χωρίο είχε πωληθεί σε ιδιώτες πριν καν αρχίσουν οι Αγώνες, μειώνοντας τα προβλήματα ζευστότητας. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δειχθεί και στο τι θεωρείται έργο για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, διότι πολλές φορές συμπεριλαμβάνονται έργα που σεν έχουν άμεση σχέση με τους Αγώνες.²⁷ Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Αθήνας, τα μεγάλα έργα όπως το αεροδρόμιο, το μετρό κ.α., δεν μπορούν να θεωρηθεί ότι γίνονται για τους Αγώνες, παρ' όλο που είναι αναγκαία για τη σωστή οργάνωσή τους.
- Η σωστή εκτίμηση των επιπτώσεων θα πρέπει να λάβει υπόψη της τις συνθήκες που επικρατούν στην αγορά εργασίας. Αν δεν υπάρχει πρόβλημα ανεργίας, όπως ήταν η περίπτωση της Ατλάντα το 1996, τότε η αύξηση των δημοσίων, κυρίως, δαπανών, λόγω των έργων για τους Αγώνες, θα δημιουργήσει σοβαρές πληθωριστικές πιέσεις και αύξηση του κόστους εργασίας για όλους τους κλάδους της οικονομίας.

27. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναφέρθηκε η περίπτωση του Μόντρεαλ, όπου έργα που δεν είχαν άμεση σχέση με την Ολυμπιάδα συμπεριλήφθησαν στις δαπάνες των έργων για τους Αγώνες.

- Μία σημαντική επίδραση των Αγώνων είναι η αύξηση της παραγωγικότητας όλων των συντελεστών της παραγωγής, αλλά ιδιαιτέρως του συντελεστή εργασία. Στο μακροχρόνιο διάστημα, η αύξηση της παραγωγικότητας είναι η πιο σημαντική επίδραση και δυστυχώς δεν μπορεί να εκτιμηθεί επακριβώς.
- Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο πρώτο κεφάλαιο, οι Ολυμπιακοί Αγώνες αυξάνουν τη διεθνή άφιξη τουριστών από την προβολή που τυγχάνει η χώρα υποδοχής. Η εκτίμηση της οικονομικής σημασίας αυτής της δραστηριότητας απαιτεί συγκεκριμένες υποθέσεις για τη μέση δαπάνη και τη μέση διαμονή.

Η αναλυτική εκτίμηση των οικονομικών επιπτώσεων απαιτεί την ανάπτυξη ενός περιφερειακού οικονομετρικού υποδείγματος με ενσωματωμένο τον κλάδο “Ολυμπιακοί Αγώνες”. Κάτι τέτοιο συναντά ιδιαίτερες δυσκολίες διότι δεν υπάρχουν επαρκή και αξιόπιστα στοιχεία για να γίνουν οι κατάλληλες στατιστικές εκτιμήσεις και προσομοιώσεις. Επίσής, επειδή το χρονικό διάστημα για το οποίο θα πρέπει να γίνει η πρόβλεψη είναι πολύ μεγάλο (14 χρόνια), είναι πάρα πολύ δύσκολο να υπολογισθούν οι αναπόφευκτες διαρθρωτικές αλλαγές. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Ελλάδος η συμμετοχή της στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση το 2001 και η αναμενόμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς το τέλος της επόμενης δεκαετίας δημοουργεί προϋποθέσεις σημαντικών διαρθρωτικών αλλαγών που πολύ δύσκολα μπορούν να ενσωματωθούν σ' ένα μακροοικονομετρικό υπόδειγμα.

Το παρόν κεφάλαιο οργανώνεται σε έξι μέρη. Το δεύτερο μέρος του κεφαλαίου αφιερώνεται στην παρουσίαση των έργων που πρέπει να γίνουν στο πλαίσιο των συμβατικών υποχρεώσεων της χώρας μας. Στο τρίτο μέρος του κεφαλαίου γίνεται μάλιστα εκτίμηση των αναμενόμενων χρηματικών εισροών από τους αλλοδαπούς τουριστές που θα έρθουν στην Ελλάδα την περίοδο 1998-2011 λόγω των Αγώνων. Στο τέταρτο μέρος του κεφαλαίου δίνονται οι εκτιμήσεις από τα έσοδα των Αγώνων, εισιτήρια και τηλεοπτικά δικαιώματα. Στο πέμπτο μέρος του κεφαλαίου δίνονται οι εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις στο ΑΕΠ και στην απασχόληση. Τα συμπεράσματα του κεφαλαίου δίνονται στο έκτο μέρος.

6.2. Ολυμπιακά Έργα

Η εκτέλεση συγκεκριμένων έργων, των λεγόμενων και Ολυμπιακών Έργων, θα ανατεθεί σε ειδική εταιρεία με την ονομασία “Ολυμπιακά Έργα Α.Ε.” που θα έχει την ευθύνη της μελέτης, της δημοπράτησης, της ανάθεσης και της επίβλεψης. Στον Πίνακα 6.1 δίνονται τα κυριότερα έργα που θα γίνουν ειδικά για τη φιλοξενία των Ολυμπιακών Αγώνων. Το σύνολο των επενδύσεων για τα έργα ανέρχεται στα 217 δισεκατομμύρια δραχμές για όλη την περίοδο 2001 έως 2004.

Πίνακας 6.1
Ολυμπιακά Έργα

Έργο	Έναρξη	Ολοκλήρωση	Κόστος (Δισ. Δραχμές)
Ολυμπιακό Χωριό	Ιούνιος 2001	Ιούνιος 2004	104
Πολυδύναμο Αθλητικό Κέντρο Φαλήρου	Ιούλιος 2001	Δεκέμβριος 2003	35
Ιππικό Κέντρο	Αύγουστος 1999	Αύγουστος 2001	10
Κωπηλατοδρόμιο	Ιούνιος 2001	Μάρτιος 2003	10
Κέντρο Ιστιοπλοΐας	Ιανουάριος 2001	Μάιος 2004	6
Γυμναστήριο Δραπετσώνας	Ιούλιος 2001	Δεκέμβριος 2003	4
Διάφορα Μικρότερα Νέα Έργα			15
Διάφορα Έργα Ανακαίνισης			33
Σύνολο			217

Πηγή: Φάκελος Υποψηφιότητας, Δημοσιεύματα σε Εφημερίδες και Harmadas (1998).

Το πιο σημαντικό έργο είναι το Ολυμπιακό Χωριό, γι' αυτό υπάρχει και μεγάλο ενδιαφέρον για τη χρήση που θα έχουν αυτές οι εγκαταστάσεις μετά τους Αγώνες. Η χρήση αυτή θα επηρεάσει και την κατασκευή. Π' αυτό, θα πρέπει να ληφθεί απόφαση για το πώς θα αξιοποιηθεί η επένδυση αυτή πριν αρχίσει το κατασκευαστικό μέρος. Ήδη, ακούγονται διάφορες προτάσεις, όπως αυτή από το Ινστιτούτο Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, IOBE, που προτείνουν να στεγασθούν δημόσιες υπηρεσίες και ιδιωτικές κατοικίες ή να γίνει ένα τεχνολογικό πάρκο σε συνδυασμό με κάποιες πολυτεχνικές σχολές (βλέπε δημοσιεύματα στον ημερήσιο τύπο της 5ης Φεβρουαρίου 1999).

Θα πρέπει να αναφερθεί ότι άλλα έργα, όπως οδικές αρτηρίες, που θα γίνουν για την καλύτερη πρόσβαση στις αθλητικές εγκαταστάσεις, δεν θεωρούνται ότι συνδέονται με τα Ολυμπιακά Έργα. Σ' αυτή την περίπτωση, το συνολικό κόστος αυτών των έργων ανέρχεται στο ένα τρισεκατομμύριο δραχμές για τα τρία χρόνια πριν τους Αγώνες.

6.3. Χρηματικές Εισροές από Αλλοδαπούς Τουρίστες

Η πιο σημαντική επίπτωση από την τέλεση των Αγώνων είναι η συνεχής ροή παρακινούμενων και άμεσα ενδιαφερομένων τουριστών για τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004. Στο τρίτο κεφάλαιο εκτιμήθηκε ως κεντρικό σενάριο η άφιξη 6 εκα-

τομμυρίων παρακινούμενων αλλοδαπών τουριστών την περίοδο 1998-2011 και 111 χιλιάδων αλλοδαπών επισκεπτών που θα έρθουν άμεσα για τους Αγώνες. Ο Πίνακας 6.2 δίνει τον αριθμό των παρακινούμενων αφίξεων, την άμεση ξήτηση, τις δαπάνες ανά έτος και τη συνολική δαπάνη σε δόλη τη διάρκεια της περιόδου. Για τον υπολογισμό της τουριστικής δαπάνης υποθέσαμε ότι η μέση διαμονή θα είναι 12 μέρες και η ημερήσια δαπάνη 100 δολάρια ($1 \text{ δολάριο} = 300 \text{ δραχμές}$). Η μεγιστοποίηση των δαπανών των αλλοδαπών τουριστών επιτυγχάνεται το έτος των αγώνων με 291 δισεκατομμύρια δραχμές. Για τη διευκόλυνση των υπολογισμών υποθέτουμε ότι όλα αυτά εκφράζονται σε τιμές 1999 και ότι οι μελλοντικές χρηματικές ροές εκφράζονται σε τιμές παρούσης αξίας.

Πίνακας 6.2 Δαπάνες Αλλοδαπών Επισκεπτών, 1998-2011

Έτος	Αριθμός Παρακινούμενων Αφίξεων	Άμεση	Συνολική Δαπάνη (δισ. Δραχμές)
1998	114.619	500	41
1999	246.238	1.000	89
2000	389.736	1.500	141
2001	512.012	3.000	185
2002	677.078	6.000	246
2003	681.256	12.000	250
2004	720.375	87.000	291
2005	754.339	0	272
2006	595.835	0	215
2007	469.114	0	169
2008	314.414	0	113
2009	330.061	0	119
2010	171.823	0	62
2011	169.914	0	61
Σύνολο	6.146.818	111.000	2.254

6.4. Προϋπολογισμός των Αγώνων

Οι Αγώνες θα δημουργήσουν σημαντικά έσοδα που σύμφωνα με τη σύμβαση ανάληψης θα ανέλθουν στο 1,89 δισεκατομμύρια δολάρια ή 567 δισεκατομμύρια δραχμές. Στον Πίνακα 6.3 δίνονται οι διάφορες κατηγορίες εσόδων και τα αντίστοιχα ποσοστά τους.

Πίνακας 6.3
Προϋπολογισμός Εσόδων Διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων

	Πηγή Εσόδων	Δολάρια ΗΠΑ (εκατ.)	Δραχμές (Δισ.)	Ποσοστό %
1.	Τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά Δικαιώματα	630	189	33,33
2.	Μικτές Επιχειρήσεις (Joint Ventures)	515	155	27,25
3.	Πωλήσεις εισιτηρίων	190	57	10,05
4.	Χορηγίες - Παροχές	105	32	5,56
5.	Πρόγραμμα Licencing / Merchandising	38	11	2,01
6.	Λοταρίες και κρατική υποστήριξη	125	38	6,61
7.	Νομίσματα και γραμματόστημα	57	17	3,02
8.	Λουπά έσοδα	230	69	12,17
	Σύνολο Εσόδων	1.890	567	100

Πηγή: Σύμβαση Ανάληψης της Ολυμπιάδας.

Η πιο σημαντική πηγή εσόδων είναι από τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά δικαιώματα που αντιστοιχεί στο 33,33% των συνολικών εσόδων, από μικτές επιχειρήσεις (27,25%), από πωλήσεις εισιτηρίων (10,05%) και από λοταρίες και κρατική υποστήριξη (6,61%). Υπάρχουν ήδη σημαντικές αμφιβολίες κατά πόσο αυτά έσοδα θα πραγματοποιηθούν, κυρίως για τη λοταρία και την κρατική ενίσχυση.

Οι δαπάνες διοργάνωσης των Αγώνων ταξινομούνται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: γενικής διεύθυνσης των αγώνων, κατασκευαστικές δαπάνες, λειτουργικές δαπάνες. Οι πιο σημαντικές δαπάνες είναι οι λειτουργικές δαπάνες που αντιπροσωπεύουν το 52% των συνολικών δαπανών. Θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι οι κατασκευαστικές δαπάνες των 187 δισεκατομμυρίων δραχμών αντιστοιχούν στις εκτιμήσεις του 1995. Σήμερα (1999) οι δαπάνες αυτές έχουν εκτιμηθεί στα 217 δισεκατομμύρια, όπως αναλύθηκαν στον Πίνακα 6.1.

Πίνακας 6.4
Προϋπολογισμός Εξόδων Διοργάνωσης Ολυμπιακών Αγώνων

	Κατηγορία Εξόδων	Δολάρια ΗΠΑ (εκατ.)	Δραχμές (Δισ.)	Ποσοστό %
1.	Γενικής διεύθυνσης Αγώνων	235	71	12,43
2.	Κατασκευαστικές δαπάνες	624	187	33,01
3.	Λειτουργικές δαπάνες	981	294	51,91
4.	Απρόβλεπτα έξοδα	50	15	2,65
	Σύνολο Εξόδων	1.890	567	100

Πηγή: Σύμβαση Ανάληψης της Ολυμπιάδας.

6.5. Εκτίμηση των Οικονομικών Επιπτώσεων

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στο ΑΕΠ θα υπολογισθεί με βάση διαφορετικούς πολλαπλασιαστές για κάθε είδος δαπάνης. Τρεις πολλαπλασιαστές δαπανών θα χρησιμοποιηθούν. Για τις επενδυτικές δαπάνες θα υποθέσουμε ότι ο πολλαπλασιαστής είναι 1,8, για τις λειτουργικές δαπάνες από την οργάνωση των Αγώνων είναι 1,2 και για τις τουριστικές δαπάνες 1,5. Για τις επενδυτικές δαπάνες υποθέτουμε ότι ισοχατανέμονται την περίοδο 2001-2004. Για τις λειτουργικές-οργανωτικές δαπάνες υποθέτουμε ότι αυξάνουν γεωμετρικά, με παραπάνω από το μισό των δαπανών (60%) να πραγματοποιείται το 2004.

Πίνακας 6.5

Επίπτωση στο Σύνολο της Οικονομικής Δραστηριότητας, 1998-2011 (δισεκατομμύρια δραχμές)

Έτος	Τουριστική Δαπάνη πολ/στής: 1,5	Επενδυτική Δαπάνη πολ/στής: 1,8	Λειτουργικές-Οργανωτικές Δαπάνες πολ/στής: 1,2	ΑΕΠ	ΑΕΠ (%) 1999)	Απασχόληση (χιλ.)
1998	62	0	1	63	0,2	7
1999	134	0	6	140	0,4	15
2000	211	0	12	223	0,6	23
2001	278	65	24	367	1,0	39
2002	369	130	48	547	1,4	57
2003	374	130	96	600	1,6	63
2004	436	65	269	770	2,0	81
2005	407	0	0	407	1,1	43
2006	322	0	0	322	0,9	34
2007	253	0	0	253	0,7	27
2008	170	0	0	170	0,4	18
2009	178	0	0	178	0,5	18
2010	93	0	0	93	0,2	10
2011	92	0	0	92	0,2	10
Σύνολο	3.379	390	456	4.225	11,1	445

Η εκτίμηση για το ΑΕΠ το 1999 ανέρχεται στα 38 τρισεκατομμύρια δραχμές. Χρησιμοποιώντας τα διαθέσιμα στοιχεία του 1997, υπολογίστηκε ότι η μέση παραγωγή κότητα της εργασίας στον τομέα των υπηρεσιών είναι 9,5 εκατομμύρια. Η εκτίμηση αυτή χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό της επίπτωσης στην απασχόληση.

Επίπτωση στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Η επίπτωση στο ΑΕΠ θα είναι πολύ σημαντική το έτος τέλεσης των Αγώνων που θα φθάσει στο 2,0% σε τιμές του ΑΕΠ το 1999. Για το σύνολο της περιόδου, αναμένεται μάλι αύξηση της τάξης του 11% που σε ετήσια βάση αντιστοιχεί σε 0,8%.

Απασχόληση

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα δημουργήσουν 445 χιλιάδες θέσεις εργασίας για την περίοδο 1998-2011. Η μέγιστη τιμή επιτυγχάνεται το 2004 όπου θα δημουργηθούν 81 χιλιάδες θέσεις εργασίας.

6.6. Συμπεράσματα

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες έχουν σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις που οφείλονται στις επενδύσεις σε αθλητικές υποδομές που γίνονται πριν τους Αγώνες, στη συνεχή άφιξη των παρακινούμενων αλλοδαπών τουριστών και στα λειτουργικά έξοδα που γίνονται στη διάρκεια των Αγώνων.

Η εκτίμηση της μελέτης είναι ότι κατά μέσο όρο οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα προσθέσουν γύρω στο 0,8% στο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ και θα δημουργήσουν 445 χιλιάδες θέσεις εργασίας. Το έτος των Αγώνων (2004) η επιπλέον αύξηση στο ΑΕΠ θα φθάσει το 2%. Αν και δεν εκτιμήθηκε στην παρούσα μελέτη, οι κλάδοι της οικονομίας που αναμένεται να έχουν τα μεγαλύτερα οφέλη από την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα είναι των κατασκευών και οι συναφείς προς αυτό βιομηχανίες (τσιμέντου, μετάλλου κλπ), μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ξενοδοχειακών υπηρεσιών.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες δεν αυξάνουν μόνο τους οικονομικούς δείκτες αλλά έχουν σημαντικές θετικές επιδράσεις και στην κοινωνική ευημερία. Ιδιαίτερως, η Ολυμπιάδα της Αθήνας σε συνδυασμό με την πολιτιστική Ολύμπιάδα αναμένεται να συνεισφέρει σημαντικά στην αύξηση του γοήτρου και της ευημερίας όχι μόνο της Ελλάδος, αλλά ολόκληρου του κόσμου. Η παγκόσμια αθλητική κοινότητα αναμένει από την Ελλάδα την οργάνωση Αγώνων που η έμφαση θα δίνεται όχι στις οικονομικές παραμέτρους, αλλά στην πανανθρώπινη αξία της ευγενούς άμιλλας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

Πεντά

Συνέργοια

Η ανάληψη της τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων από την Αθήνα το 2004 θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας, αυξάνοντας το ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας και θα δώσει τη δυνατότητα να προβληθεί η Αθήνα και η Ελλάδα σε όλο τον κόσμο. Η προβολή αυτή αναμένεται να αυξήσει την εισροή αλλοδαπών τουριστών για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα που ξεκινά από το 1998 και φθάνει μέχρι το 2011.

Η εκτίμηση της μελέτης είναι ότι οι Ολυμπιακοί Αγώνες θα προσθέσουν 0,8% στον ετήσιο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ από το 1998 έως το 2011, αυξάνοντας την απασχόληση κατά 32 χιλιάδες ετησίως.

Η επιπλέον αύξηση στην οικονομική δραστηριότητα θα προέλθει από τις επενδύσεις στις κατασκευές αθλητικών έργων που ανέρχονται σε τιμές του 1999 στα 217 δισεκατομμύρια δραχμές, χωρίς να υπολογίζονται οι επενδύσεις στις κατασκευές των μεγάλων έργων της Αθήνας που διευκολύνουν την τέλεση των Αγώνων αλλά η κατασκευή τους δεν έχει άμεση σχέση με αυτούς.

Εκτός από τις κατασκευές σημαντικές θα είναι και οι δαπάνες για την οργάνωση των Αγώνων το διάστημα 1998-2004. Σύμφωνα με τον προϋπολογισμό των Ολυμπιακών Αγώνων οι δαπάνες αυτές θα ανέλθουν στα 380 δισεκατομμύρια δραχμές, χωρίς να υπολογίζονται οι δαπάνες για τα Ολυμπιακά έργα.

Η πιο σημαντική πηγή της επιπλέον αύξησης στην οικονομική δραστηριότητα είναι οι χρηματικές εισροές από τους επιπλέον αλλοδαπούς τουρίστες που θα επισκεφθούν την Αθήνα και την Ελλάδα, παρακινούμενοι από τη μεγάλη προβολή λόγω των Αγώνων. Η εκτίμηση της μελέτης είναι ότι οι εισροές αυτές θα ανέλθουν σε 2,3 τρισεκατομμύρια δραχμές για τα 14 χρόνια της περιόδου 1998-2011 ή κατά μέσο όρο σε 161 δισεκατομμύρια δραχμές ανά έτος, σε τιμές του 1999.

Η επιπλέον αύξηση των αλλοδαπών τουριστών θα δημιουργήσει ανάγκες σε καταλύματα. Η εκτίμηση της μελέτης είναι ότι αυτές οι ανάγκες θα ικανοποιηθούν, από την φυσιολογική αύξηση της προσφοράς καταλυμάτων, χωρίς να απαιτείται ιδιαίτερη ενίσχυση της προσφοράς. Εκείνο που θα χρειασθεί, λόγω των Αγώνων, είναι η ενίσχυση της αναβάθμισης των ήδη υπαρχόντων μονάδων καταλυμάτων, ιδιαίτερως στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής.

Σύμφωνα με το κεντρικό σενάριο της μελέτης, η επιπλέον αύξηση αλλοδαπών τουριστών, λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, θα ανέλθει στις 440 χιλιάδες ετησίως την περίοδο 1998-2011 ή 6 εκατομμύρια για όλη την περίοδο.

Οι Αγώνες θα δημιουργήσουν μάλιστα αιχμής για την περιοχή της Αττικής την περίοδο που θα τελούνται οι Αγώνες, τον Αύγουστο του 2004. Η ζήτηση αυτή θα ανέλθει σε 1,9 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις τις 17 μέρες των Αγώνων. Τα ξενοδοχειακά καταλύματα της ευρύτερης περιοχής της Αττικής μαζί με τα προσωρινά καταλύματα, δύος κατασκηνώσεις, φοιτητικές εστίες, κρουαζιερόπλοια, διαμερίσματα και

σπίτια ιδιωτών, ανεβάζουν τον αριθμό των προσφερομένων διανυκτερεύσεων σε 2,6 εκατομμύρια διανυκτερεύσεις υπερκαλύπτοντας τη ζήτηση.

Το πιο σημαντικό, όμως, δεν είναι η ικανόποιηση της συνολικής ζήτησης στη διάρκεια των Αγώνων, αλλά η εξασφάλιση της σωστής διαχείρισης των καταλυμάτων των διαφόρων κατηγοριών. Ένα από τα συμπεράσματα της μελέτης είναι ότι η επάρκεια καταλυμάτων δεν εξασφαλίζει ότι δεν θα υπάρξει πρόβλημα με τη φιλοξενία των αλλοδαπών επισκεπτών. Η αποφυγή των προβλημάτων απαιτεί το συντονισμό τριών φιρέων: κυβερνητικής, οργανωτικής επιτροπής και ξενοδόχων. Οι φορείς αυτοί μπορούν και πρέπει αμέσως μετά την Ολυμπιάδα του Σίδνευ να συνεργαστούν για τον καλύτερο συντονισμό της όλης διαχείρισης, ιδιαιτέρως όσον αφορά στη δέσμευση των ξενοδοχειακών μονάδων υψηλών κατηγοριών.

Όσον αφορά στη μακροχρόνια αύξηση της ζήτησης καταλυμάτων λόγω των Ολυμπιακών Αγώνων, αυτή αναμένεται να είναι πολύ μαρτινή. Στο τέλος της περιόδου εξέτασης, το 2011, η προσφορά κλινών στην Αττική θα ανέρχεται στις 100 χιλιάδες, ενώ η ζήτηση θα κινείται στα ίδια επίπεδα, 103 χιλιάδες κλίνες. Για το σύνολο της χώρας, οι ανάγκες σε κλίνες θα ανέρχονται στις 858 χιλιάδες, ενώ οι διαθέσιμες κλίνες θα ανέρχονται στις 834 χιλιάδες.

Τα συμπεράσματα της μελέτης θα πρέπει να ερμηνευθούν σύμφωνα με τις αντικειμενικές δυσκολίες που έχουν τέτοιες έρευνες. Το πιο σημαντικό πρόβλημα είναι η ποιότητα των επίσημων στοιχείων που για μεν τις υποδομές καταλυμάτων και τις αφίξεις δεν είναι τόσο μεγάλο, για δε τις διανυκτερεύσεις ο επίσημος αριθμός αποτελεί σημαντική υποεκτίμηση των πραγματικών διανυκτερεύσεων.

Το δεύτερο σημαντικό αντικειμενικό πρόβλημα της μελέτης είναι το μεγάλο χρονικό διάστημα για το οποίο θα πρέπει να γίνει η πρόβλεψη. Τα 14 χρόνια της πρόβλεψης, 1998-2011, είναι αρκετά για να συμβούν πολλά, μη προβλέψιμα γεγονότα, στην Ελλάδα και διεθνώς, που θα ανατρέψουν τις εκτιμήσεις της μελέτης. Μία σημαντική αναμενόμενη διαρθρωτική αλλαγή είναι η κυκλοφορία του ευρώ το 2002 και η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με 11 χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου. Η ποσοτικούση της επίδρασης στον ελληνικό τουρισμό αυτών των διαρθρωτικών αλλαγών είναι πάρα πολύ δύσκολο να γίνει.

Η κεντρική υπόθεση της μελέτης όσον αφορά στις προβλέψεις για ένα τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα είναι ότι η ιστορική πορεία, τόσο των αφίξεων, όσο και των υποδομών καταλυμάτων που άμεσα συνδέονται με αυτές θα συνεχιστεί και για την επόμενη δεκαετία. Πάνω σε αυτές τις τάσεις έγιναν τα διάφορα σενάρια για τις οικονομικές επιπτώσεις που θα έχει η τέλεση των Αγώνων στην Ελλάδα.

Ένας τρίτος περιορισμός της μελέτης είναι η γενίκευση των οικονομικών επιπτώσεων, χωρίς αναφορά στις οποιεσδήποτε διαφοροποιήσεις που αναμένεται μεταξύ των διαφόρων περιφερειών της χώρας ή μεταξύ των διαφόρων κλάδων οικονομικής

δραστηριότητας. Πα να γίνει κάτι τέτοιο, απαιτείται η ανάπτυξη ενός διαρθρωτικού κλαδικού περιφερειακού υποδείγματος όπου θα ενσωματώνεται και ο κλάδος “Ολυμπιακοί Αγώνες”. Κάτι τέτοιο δεν μπορούσε να γίνει, κυρίως λόγω έλλειψης αξιόπιστων χρονολογικών σειρών σε περιφερειακό κλαδικό επίπεδο.

Τέλος, ένας περιορισμός της μελέτης είναι η αντικειμενική αδυναμία μέτρησης των θετικών επιπτώσεων που θα έχει στο γόητρο και στο κύρος της Ελλάδος η τέλεση άρτιων Ολυμπιακών Αγώνων. Γεγονός αναμφισβήτητο είναι ότι η οργάνωση αθλητικών γεγονότων τέτοιου μεγέθους δεν γίνεται μόνο για οικονομικούς σκοπούς. Εθνικοί και πολιτιστικοί σκοποί επιτυγχάνονται μέσω της οργάνωσης αθλητικών αγώνων παγκοσμίου εμβέλειας. Η ποσοτικοποίηση των αφελειών από τη επίτευξη τέτοιων στόχων δεν είναι εύκολο να γίνει και ούτε αποτελούσε τον κύριο σκοπό της παρούσης μελέτης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

1. ΚΕΠΕ (1994). *Οικονομία και Αθλητισμός*, Αθήνα: ΚΕΠΕ.
2. Κουζέλης, Α.Κ. (1997). *Επιπτώσεις της Συναλλαγματικής Πολιτικής στις Πρόσφατες Επιδόσεις του Τουριστικού Τομέα*, Αθήνα: ΙΤΕΠ.
3. Παπανίκος, Γ.Θ. (1996α). *Αθλητισμός: Μάνατζμεντ-Μάρκετινγκ-Οικονομία*, Αθήνα: Τελέθριον.
4. Παπανίκος, Γ.Θ. (1996β). *Μάρκετινγκ: Έννοια-Μεθοδολογία-Θεωρίες*, Αθήνα: Aias Educational Consulting.
5. Παπανίκος, Γ.Θ. (1996γ). *Μάρκετινγκ: Εισαγωγή στις Βασικές Έννοιες*, Αθήνα: Aias Educational Consulting.
6. Παυλόπουλος, Π.Γ. (1998). *To Πανόραμα των Παγκόσμιων Τουρισμού*, Αθήνα: ΙΤΕΠ.
7. Παυλόπουλος, Π.Γ. & Κουζέλης, Α.Κ. (1998). *Περιφερειακή Ανάπτυξη της Ελλάδος και Τουρισμός*, Αθήνα: ΙΤΕΠ.
8. Τσιτουράς, Α.Κ. (1998). *Η Επόχικότητα του Τουρισμού στην Ελλάδα και τις Ανταγωνιστικές Χώρες*, Αθήνα: ΙΤΕΠ.

Διεθνής

1. Arani, A.A. (1993). "Atlanta 1996: A Status Report", *Sport Marketing Quarterly*, 2(2), 17-26.
2. Archer, B.H. (1984). "Economic Impact: Misleading Multiplier", *Annals of Tourism Research*, 11 (4), 517-518.
3. Brunet, F. (1993). *Economy of the 1992 Barcelona Olympic Games*, Barcelona: Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, Universitat Autònoma de Barcelona in cooperation with the IOC Olympic Study and Research Centre.
4. Burns, J.P.A., Hatch, J.H. & Mules, T.J. (1986). *The Adelaide Grand Prix: The Impact of a Special Event*, Adelaide: Centre for South Australia Economic Studies.
5. Cebula, R.J. & Belton, W.J. (1997). *Economics of the Sports Industry*, New York: McGraw-Hill.
6. Chalip, L., Green, B.C. & Velden, L.V. (1998). "Sources of Interest in Travel to the Olympic Games", *Journal of Vacation Marketing*, 4(1), 7-22.
7. Crouch, G.I. (1995). "A Meta-Analysis of Tourism Demand", *Annals of Tourism Research*, 22(1), 103-118.
8. Davidson, L.S. & Schaffer, W.A. (1980). "A Discussion of Methods Employed in Analyzing the Impact of Short-term Entertainment Events" *Journal of Travel Research*, 18, 12-16.
9. de Delas, I. (1997). "Tourism and Olympic Games: The Barcelona Experience". Mimeo.

10. Faulkner, B. (1993). *Evaluating the Tourism Impacts of Hallmark Events*, Occasional Paper No. 16; Canberra, Australia: Bureau of Tourism Research.
11. Fletcher, J.E. (1989). "Input-Output Analysis and Tourism Impact Studies", *Annals of Tourism Research*, 16(4), 514-529.
12. Getz, D. (1998). "Trends, Strategies, and Issues in Sport-Event Tourism", *Sport Marketing Quarterly*, 7(2), 8-13.
13. Getz, D. (1997). *Event Management and Event Tourism*, New York: Cognizant Communication Corp.
14. Gibson, H.J. (1998). "Sport Tourism: A Critical Analysis of Research", *Sport Management Review*, 1, 45 - 76.
15. Gitelson, R., Guadagnolo, F. & Moore, R. (1988). "Economic Impact Analysis of a Community-Sponsored Ten Kilometer Road Race", *Journal of Park and Recreation Administration*, 6, 79-86.
16. Harmandas, T. (1998). "The Potential for Commercial Partnerships with British Companies within the Construction Sector for the Games". Mimeo.
17. Henley Centre (1986) *The Economic Impact and Importance of Sport in the United Kingdom Study* 30, November, London: The Sports Council.
18. Henley Centre (1992) *The Economic Impact and Importance of Sport in the United Kingdom in 1990* July, London: The Sports Council.
19. Holden, K., Peel, D.A. & Thompson, J.L. (1990). *Economic Forecasting: An Introduction*, Cambridge: Cambridge University Press.
20. Ivan Allen College of Management, Policy, and International Affairs, and Economic Development Institute, (1996). *Sports Business in Atlanta and Georgia: The Post Olympic Opportunity-Phase I Executive Summary*, Atlanta, GA: Georgia Institute of Technology.
21. Jenner, P. & Smith, C. (1993). *Tourism in the Mediterranean*, Research Report, London: Economist Intelligence Unit.
22. Kennedy, F. (1998). "Tourist Rooms up 12,000 by 2000", *The Weekend Australian*, Saturday, May 23.
23. Korporaal, G. (1997a). "Lessons to Learn in Barcelona for Sydney Hotels", *The Sydney Morning Herald*, Friday May 16.
24. Korporaal, G. (1997b). "Games Worry List: Beds, Airport, Roads", *The Sydney Morning Herald*, Friday July 4.
25. KPMG Peat Marwick (1993). *Sydney Olympics 2000 Economic Impact Study*, Sydney: KPMG Sydney.
26. Lann, R.B., Meek, A. & O'Neill, A.E. (1997). *Sports Business in Atlanta and Georgia: The Post Olympic Opportunity-Phase II Executive Summary*, Atlanta, GA: Georgia Institute of Technology.
27. Lim, C. (1997). "Review of International Tourism Demand Models", *Annals of Tourism Research*, 24(4), 835-849.
28. Ludwig, S. & Karabetsos, J.D. (1999). "Objectives and Evaluation Processes Utilized by Sponsors of the 1996 Olympic Games", *Sport Marketing Quarterly*, 8(1), 11-20.

29. Madden, J.R. (1998). *Estimating the Economic Impact of the Sydney 2000 Olympics*. Mimeo.
30. Mak, J. (1989). "The Economic Contribution of Travel to State Economies", *Journal of Travel Research*, 28(2), 3-5.
31. Meek, A. (1997) "An Estimate of the Size and Supported Economic Activity of the Sports Industry in the United States", *Sport Marketing Quarterly*, 6(4), 15-22.
32. de Moragas, M. & Botella (ed.) (1995). *The Key to Success: The Social, Sporting, Economic and Communications Impact of Barcelona '92*, Barcelona: Centre d'Estudis Olimpics i de l'Esport, Universitat Autonoma de Barcelona.
33. Moore, J. (1999). "Sydney 2000 - Managing The Olympic Story", *Sport Marketing Quarterly*, 8(1), 5-10.
34. Murphy, P.E. & Carmichael, B.A. (1991). "Assessing the Tourism Benefits of an Open Access Sports Tournament: The 1989 B.C. Winter Games", *Journal of Travel Research*, 30(1), 32-36.
35. New South Wales, NSW (1997). *The Economic Impact of the Sydney Olympic Games*. Research & Information paper. New South Wales Treasury.
36. Papanikos, G.T. (1993). "The Economics of Sport Activities: An Overview", *Exercise & Society*, 7, 6-16.
37. Papanikos, G.T. & Sakellariou, C. (1997). "An Econometric Application of the Almost Ideal Demand System Model to Japan's Tourist Demand for ASEAN Destinations", *Journal of Applied Recreation Research*, 22(2), 157-172.
38. Pyo, S., Cook, R. and Howell, R. (1988). "Summer Olympic Tourist Market - Learning from the Past", *Tourism Management*, 9(2), 137-144.
39. Ratajczak, D. (1996). "Forecast of Georgia & Atlanta", Economic Forecasting Center, Georgia State University. Mimeo.
40. Ritchie, J.R.B. & Aitken, C.E. (1984). "Assessing the Impacts of the 1988 Olympic Winter Games: The Research Problem and Initial Results", *Journal of Travel Research*, 22(2), 17-25.
41. Ryan, T. (1997). *Report on Australian Tourism Infrastructure*, mimeo, June.
42. Sandler, D.M. & Shani, D. (1993). "Sponsorship and the Olympic Games: The Consumer Perspective", *Sport Marketing Quarterly*, 2(3), 38-43.
43. Sandomir, R. (1988). "The \$50-billion Sports Industry", *Sports Inc.*, 14-23.
44. Sutton, W.A., Irwin, R.L. & Gladden, J.M. (1998). "Tools of the Trade: Practical Research Methods for Events, Teams and Venues", *Sport Marketing Quarterly*, 7(2), 45-49.
45. Tourism Forecasting Council (1998). *The Olympic Effect: A Report on the Potential Tourism Impacts of the Sydney 2000 Games*, Canberra: Tourism Forecasting Council.
46. Turco, D.M., (1997). "Measuring the Economic and Fiscal Impacts of State High School Sport Championships", *Sport Marketing Quarterly*, 6(3), 49-54.
47. Turco, D.M. & Navarro, R.L. (1993). "Measuring the Economic Impact of a National Sport Championship", *Sport Marketing Quarterly*, 2(2), 14-19.
48. Turco, D.M. & Kelsey, C.W. (1992). *Conducting Economic Impact Studies of Recreation Special Events*, Alexandria, VA: NRPA.

49. Wang, P. & Irwin, R.L. (1993). "An Assessment of Economic Impact Techniques for Small Sporting Events", *Sport Marketing Quarterly*, 2(3), 33-37.
50. Yardley, J.K., MacDonald, J.H. & Clarke, B.D. (1990). "The Economic Impact of a Small Short-Term Recreation Event on a Local Economy", *Journal of Park and Recreation Administration*, 4, 71-82.